

► **COLECTIV**

Florin Grecu

Enache Tușa

Anița Grigoriu

Dan Sultănescu

Ilarion Țiu

► **VARIA**

Iulia Medveschi

Irina Dercaci Sercău

► **RECENZIE**

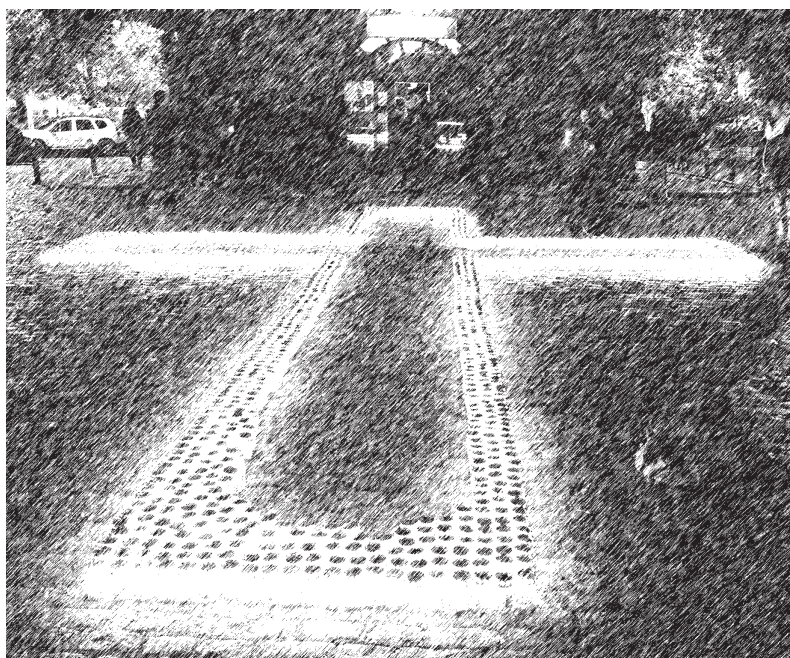
Nicolae Drăgușin

Sfera Politicii

REVISTĂ DE ȘTIINȚE POLITICE

EDITATĂ DE FACULTATEA DE ȘTIINȚE POLITICE, SNSPA

APARIȚIE TRIMESTRIALĂ

VOLUM XXIV

NUMĂRUL

1 (187)

IAN.-MAR. 2016

***Colectiv* – cauze și efecte
în societatea românească**

Sfera Politicii este prima revistă de știință și teorie politică apărută în România, după căderea comunismului. Revista apare fără întrerupere din 1992.

Sfera Politicii a jucat și joacă un rol important în difuzarea principalelor teme de știință și teorie politică și în constituirea și dezvoltarea unei reflecții politologice viabile în peisajul științific și cultural din România.

Sfera Politicii pune la îndemână cercetătorilor, a oamenilor politici și a publicului, analize, comentarii și studii de specialitate, realizate pe baza paradigmatelor teoretice și metodologice ale științei și teoriei politice actuale.

Sfera Politicii își face o misiune din contribuția la consolidarea și dezvoltarea societății democratice și de piață în România.

Revista *Sfera Politicii* a fost editată din anul 1992 de

Fundația Societatea Civilă,

iar din anul 2013 de

Fundația Orient Express.

INDEXĂRI INTERNAȚIONALE:

- Central and Eastern European Online Library (CEEOL)
- DOAJ - Directory of Open Access Journals
- International Political Science Abstract / Association internationale de science politique (IPSA/AISP)

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

EBSCO
PUBLISHING

ProQuest

 SCIO
SCIENTIFIC PUBLISHING & INFORMATION ONLINE

Sfera Politicii respectă Ordinul nr. 4691 din 26 iulie 2011 al Ministrului Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului privind aprobarea standardelor minime necesare și obligatorii pentru conferirea titlurilor didactice din învățământul superior, a gradelor profesionale de cercetare-dezvoltare.

EDITORIAL BOARD

Călin Anastasiu

Consilier Principal al Președintelui Societății Române de Radiodifuziune, București, România

Daniel Chirot

University of Washington, Seattle, Washington, USA

Dennis John Deletant

Professor, University College, London, United Kingdom

Alexandru Florian

Profesor, Facultatea de Științe Politice, Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, București
Institutul Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel”

Anneli Ute Gabanyi

Cercetător asociat al Institutului German pentru Probleme Internaționale și de Securitate (Stiftung Wissenschaft und Politik), Berlin, Germania

Gail Kligman

Professor, University of California, Berkeley, USA

Steven Sampson

Professor, Lund University, Lund, Sweden

Gisèle Sapiro

Directrice de recherche au CNRS, Directrice du Centre européen de sociologie et de science politique (CESSP), Université Paris-Panthéon-Sorbonne/CNRS/EHESS

Michael Shafir

Profesor, Facultatea de Studii Europene, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, România

Lavinia Stan

Professor, Department of Political Science, St. Francis Xavier University, Canada

G. M. Tamas

Budapest, Hungary

Katherine Verdery

Professor, City University of New York Graduate Center, USA

DIRECTOR FONDATOR

Stelian Tănase

Profesor, Facultatea de Științe Politice, Universitatea din București

DIRECTOR

Cristian Pîrvulescu

Dekan, Facultatea de Științe Politice, SNSPA

REDACTOR ȘEF

Alexandru Radu

Profesor, Facultatea de Științe Politice, Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, București

SECRETAR GENERAL DE REDACȚIE

Daniel Buti

Lector universitar, Departamentul de Relații internaționale, SNSPA

REDACȚIE

Alexandru Climescu

Nicolae Drăgușin

Aurora Martin

Ioana Paverman

Camelia Runceanu

Cecilia Tohăneanu

TEHNOREDACTOR

Liviu Stoica

Sfera Politicii

VOLUMUL XXIV, NUMĂRUL 1 (187), ianuarie-martie 2016

Colectiv – cauze și efecte în societatea românească

Florin Grecu <i>Efectele politice ale cazului „Colectiv”: Guvernare prin tehnocrați.....</i>	3
Enache Tușa <i>COLECTIV – Dezastrul care a schimbat o epocă.....</i>	19
Anița Grigoriu <i>Comunicarea în mediul online și impactul său social în incidentul de la Colectiv.....</i>	30
Dan Sultănescu <i>Cine a fost de vină pentru accidentul de la Colectiv? Cine a profitat de pe urma accidentului?.....</i>	36
Ilarion Țiu <i>Cercetare sociologică. Furiile, speranțele și dezamăgirile studenților după #colectiv.....</i>	49

Varia

Iulia Medveschi <i>Ineficiența regimului politic turcesc: „Radiografia” Partidului Justiției și Dezvoltării.....</i>	67
Irina Dercaci Sercău <i>Basarabia și „teritoriul canonic rusesc” sau „conflictul” mitropoliilor</i>	77

Recenzie

<i>Înțelegerea intelectuală a experienței politice. Mărturia personală a lui Pierre Manent (Nicolae Drăgușin).....</i>	85
<i>Pierre Manent, Știința politică autentică. Un dialog cu Bénédicte Delorme-Montini</i>	

Index de autori	91
-----------------------	----

Summary	93
---------------	----

Efectele politice ale cazului „Colectiv”: Guvernare prin tehnocrați

■ FLORIN GRECU

[„Hyperion” University of Bucharest]

Abstract

The article analyzes the political effects of the tragedy of Romanian Club Collective resulted in street demonstrations which led to the dismissal of the Ponta government and establishment consisting of the new government composed of technicians, led by Prime Minister Dacian Cioloș. Political executive in the government program, aimed transparency, depoliticization and cutting red tape in public administration. Starting discussions about regionalization and rationalization of public expenditure, as well as organization of local and parliamentary elections is the purpose of the current government, while the political parties have the opportunity to reform, as required by the tragedy caused by the club Collective. Political parties understood that reforming the political class can not be done only by a transitional apolitical government and in this regard they have validated and voted on this government composed of experts, which is supported in Parliament. The government technocrats program and decisions will be analyzed in this article, highlighting the technical dimension of the political decision.

Keywords

Club Collective; change of government; technocracy; transparency; depoliticisation

Introducere

Articol analizează efectele politice ale tragediei de la Clubul „Colectiv”, propunându-și să arate că partidele politice românești, odată cu 30 octombrie 2015, au fost obligate de stradă să se reseteze, având la dispoziție un an de zile, fără să facă politică, să urmeze drumul schimbării, introducând în codurile etice ale organizațiilor politice, pentru viitoarele campanii electorale, criterii de integritate și de bune moravuri profesionale, sociale și morale pentru aspiranții la listele închise fabricate de organizațiile politice. Având în vedere că datele tragediei nu sunt încă elucidate de organele competente ale statului, având în vedere intervalul scurt de timp de la producerea tragediei, dar și de conceperea articolelor științifice despre eveniment, referințele bibliografice ale prezentului articol vor fi preluate din spațiul virtual, în special declarații și interviuri ale decidenților politici și apolitici. Ipoteza prezentei analize politice pune în lumină șirul evenimentelor politice, care a condus la înlăturarea guvernului politic ales, condus de Premierul Ponta, până la instalarea guvernului apolitic neales, precum și acțiunile specialiștilor, proveniți din diferite instituții naționale și europene.

Emoția socială cauzată de incendiul de la clubul Colectiv a rezolvat problema politică, determinând demisia miniștrilor cabinetului, ca efect al

protestelor de stradă, deoarece oamenii scandau și revendicau schimbarea întregii clase politice, principalul slogan fiind acela că actele de corupție ale administrației publice au condus la uciderea tinerilor prezenți la concertul organizat la clubul Colectiv. Tragedia din clubul Colectiv, în care și-au pierdut viața 63 de oameni, a fost cauzată de incompetența și corupția sistemului¹ Datorită amplificării protestelor, Liviu Dragnea i-a recomandat Premierului să demisioneze pentru ca PSD să nu fie asociat cu UNPR și cu Gabriel Oprea. În urma sugestiei, Ponta a ieșit public și-a prezentat demisia afirmând că „rezist la orice bătaie cu adversarii politici, dar nu mă bat cu oamenii. Sper ca depunerea mandatului meu și al Guvernului să satisfacă așteptările celor care au protestat”.²

Președinte Klaus Iohannis i-a cerut Premierului Ponta demisia, încă din vara anului 2015, când s-a dispus începerea urmăririi sale penale. În luna septembrie, odată cu trimiterea în judecată a Premierului, în dosarul Rovinari, șeful statului a declarat că: „în timpul CSAT, pe media a apărut o știre pe care vreau o comentez doar foarte pe scurt, mă refer la trimiterea în judecată a primului ministru, în dosarul în care este acuzat de anumite fapte penale. Situația este din ce în ce mai problematică pentru primul ministru, pentru Guvern și pentru PSD, dar trebuie să recunoaștem că imaginea României are foarte mult de suferit de pe urma acestei chestiuni. Sper să se analizeze situația cu toată răspunderea și cei care pot veni cu soluții să vină cu soluții. Soluția ar fi cu siguranță, cea mai simplă, cea pe care am propus-o și în iunie”.

Proteste de stradă, datorate tragicului eveniment de la clubul Colectiv, soldat cu peste 63 de morți, l-au determinat pe șeful statului să declare, în urma depunerii mandatului lui Ponta, că „foarte târziu Guvernul a demisionat. A fost nevoie să moară oameni ca această demisie să se producă. Dacă s-ar fi impus respectarea normelor niciunul nu ar fi trebuit să moară”³. Victor Ponta, în urma declarației Președintelui țării, a ieșit public și a clarificat gestul demisiei: „O să regret tot timpul faptul că anumite proiecte nu le-am terminat, că altele nu le-am făcut mai bine. Dar nu, atunci era momentul în care trebuia să demisionez, din multe motive, dar unul singur, pe care îl pot rezuma într-o frază, care nu a fost rostită de mine, ci de altcineva, a spus așa: „Au trebuit să moară oameni ca să schimbăm Guvernul ăsta”. Or, eu, atunci, știam că cei care doreau schimbarea Guvernului erau dispuși și la figurat, și la propriu să calce pe cadavre. Or, eu sunt un om care am fost construit altfel și nu cred că merită să ții de o funcție călcând peste cadavre. Alții au considerat că merită lucrul ăsta, eu nu. Și, repet, gândindu-mă și la cei care au avut încredere, care m-au sprijinit, era momentul potrivit”⁴.

După demisia întregului cabinet Ponta, Președintele Iohannis l-a desemnat, pe Dacian Cioloș în funcția de premier, după cea de-a doua rundă de consultări cu partidele politice. Cioloș a fost Comisar European pentru Agricultură și Dezvoltare Durabilă, sub mandatul fostului șef al Comisiei Europene portughezul Jose Manuel Durao Barroso și consilier al actualului șef al Comisiei Europene, luxemburghezul Jean-Claude Juncker. În urma nominalizării, șeful statului a declarat că principala

1 „Directorul SRI, atac la indiferența și corupția din sistemul de stat”, <http://www.antena3.ro/actualitate/director-sri-eduard-hellvig-club-colectiv-341027.html>, accesat în data de 21.02.2016.

2 Roxana Covrig, „Victor Ponta a DEMISIONAT. Primele declarații de la Guvern: Nu mă bat cu oamenii”, http://www.dcnews.ro/victor-ponta-a-demisionat-primele-declara-ii-de-la-guvern_488481.html, accesat în data de 10.02.2016.

3 A. Dumitrescu, „Iohannis, primele declarații: A fost nevoie să moară oameni ca această demisie să se producă”, http://www.stiripesurse.ro/iohannis_972172.html, accesat în data de 10.02.2016.

4 Bogdan Tiberiu Iacob, „Mega-scandalul anului: Ponta sugerează că tragedia „Colectiv” a fost regizată”, http://inpolitics.ro/mega-scandalul-anului-ponta-sugereaza-ca-tragedia-colectiv-a-fost-regizata_18432295.html, accesat în data de 10.02.2016.

misiune a actualului cabinet apolitic constă în organizarea alegerilor politice din vara și toamna anului 2016. Astfel, *„în urma primei runde de consultări și în urma consultării cu societatea civilă mi-am format o opinie și vreau să o prezint și dumneavoastră pe scurt. În această etapă, pentru a rezolva problema guvernării și pentru a avea garanția îmbunătățirii clasei politice avem nevoie de un premier independent și curat. Este nevoie să fie promovați miniștrii care sunt performanți, care au dovedit acest lucru și asupra cărora nu planează niciun dubiu. Este nevoie de partide politice fără corupți...Partidele trebuie să facă curățenie și să nu promoveze în spațiul public persoane corupte. Avem nevoie de alegeri locale corecte în 2016. Avem nevoie ca atunci când procurorii cer încuviințări în Parlament, să le primească. Este nevoie de deschiderea competiției politice. Nu putem să așteptăm o revigorare a clasei politice doar din cadrul partidelor. Este nevoie și de oameni noi. Fără oameni noi, este greu de presupus că vom avea o clasă politică nouă”*.⁵

După audierile din comisiile de specialitate ale Parlamentului, unde s-a testat profesionalismul fiecărui ministru propus de Prim-Ministrul-Tehnocrat, miniștrii specialiști, nealeși ai Guvernului, au trecut și de majoritatea voturilor partidelor politice parlamentare, care susțin Executivul apolitic. Astfel, după depunerea individuală a jurământului, viitorul Guvern de profesioniști, specializat pe ministerele de resort, pe principiul „omul potrivit la locul potrivit”, a început să-și exercite efectiv mandatul. Guvernul format din tehnocrați, condus de Dacian Ciolos, a primit votul de investitură din partea Parlamentului și anume 389 de voturi pentru și 115 împotrivă, cu excepția ALDE, care a votat împotrivă. Cu ocazia depunerii jurământului, Președintele României le-a transmis noilor miniștri că „*acest guvern are absolut toată legitimitatea, a primit-o prin votul de investitură. Acest guvern este o șansă pentru România, fiindcă în timp ce va guverna, partidele vor avea ocazia un an de zile să se reconecteze la alegători*”⁶.

Politicieni sau tehnocrați ?

Având în vedere că articolele academice despre guvernarea tehnocrată abia urmează să fie concepute, reiau o opinie, despre ce înseamnă tehnocrația și cum instituțiile guvernamentale au fost populate specialiști, publicată chiar în timpul evenimentelor de stradă generate de tragedia de la clubul Colectiv, pe platforma „Țara se mișcă”⁷.

Aleși prin vot democratic, reprezentanții cetățenilor, senatorii și deputații, prin majorități parlamentare formează Executivul și guvernează alături de mașinăria birocratică a statului, însă specialiștii pot administra resursele și fără cei care au fost aleși de către cetățeni. Astfel, instituțiile alese în mod democratic, Președinție, cele două Camere, Senat și Camera Deputaților, Guvernul, vor fi populate cu tehnocrați nealeși, care nu vor dispune însă de legitimitatea democratică a urnelor.

Popularea instituțiilor cu specialiști, pentru o mai mare eficiență administrativă de tip managerial, conduce la excluderea politicului și astfel alesul depinde de

5 „Declarația de presă a Președintelui României, domnul Klaus Iohannis”, <http://www.agerpres.ro/comunicate/2015/11/10/comunicat-de-presa-administratia-prezidentala-18-45-35>, accesat în data de 11.02.2016.

6 „Guvernul Ciolos a depus jurământul la Palatul Cotroceni / Klaus Iohannis: Ne confruntăm cu cea mai gravă formă de criză, de încredere, a cetățeanului față de politicianul pe care l-a ales”, <http://www.hotnews.ro/stiri-esential-20600855-ora-19-00-guvernul-ciolos-depune-juramentul-palatul-cotroceni.htm>, accesat în data de 11.02.2016.

7 Florin Grecu, „Politicieni sau tehnocrați”, <http://www.b1.ro/stiri/eveniment/b1-tv-tara-se-misca-politicieni-sau-tehnocrați-opinia-lui-florin-grecu-lector-univ-dr-al-universitatii-hyperion-130198.html>, accesat în data de 11.02.2016.

birouri, unde sunt pregătite agendele și, în final, decizia. În acest fel, alesul are doar rolul de rosti, comunica, decizia luată în birourile instituțiilor, de către specialiști. Prin fabricarea și aplicarea deciziei de către aceștia, alesul nu-și mai propune să realizeze scopuri politice.

O dată înzestrată cu puteri, tehnocrația nu mai deservește politicul, alesul, cetățeanul, ci structura tehnică, iar politicul nu mai are acces la luarea deciziilor, deoarece știința și competența sunt legitimate de profesionalismul specialiștilor. Instalați în funcții, prin numiri sau desemnări, specialiștii vor juca rolul elitelor, legitimându-se prin acțiuni și decizii în fața cetățenilor. Cetățenii și votanții, captivati de profesionalismul specialiștilor, se satură aproximativ repede de promisiunile politico-electoraliste ale partidelor. Astfel, specialiștii vor reprezenta noua putere apolitică și vor dispune de legitimitate instituțională, pe baza autorității funcției conferite de reprezentanții aleși. În acest fel, tehnocrația, prin specialiști, preia decizia guvernamentală, care nu va mai fi reprezentată de guvernul politic ales democratic, iar cetățenii nu vor putea fi dezvrăjiți de eficiența și profesionalismul specialiștilor. Aceștia nu vor mai codunge precum liderii politici, pe baza charismei personale și legitimității urnelor, ci doar pe baza eficienței administrative și manageriale.

În democrație, grupurile, ieșite din rândurile mulțimilor, se transformă în elite politice și se confruntă la urne pentru preluarea puterii politice, însă specialiști nu au nevoie de concurența politicului. Prin urmare, cu cât specialistului îi sunt conferite mai multe atribuții manageriale și guvernamentale, cu atât cetățenii și reprezentanții lor vor fi îndepărtați de la dezbateră și adoptarea deciziei. Elita specialiștilor, nealeasă, va lua decizii politice doar pe criterii profesionale și de eficiență economică, disciplinând astfel politicul. În acest sens, specialiștii, neascultând de voința cetățenilor, nu își propun competiția electorală politică, ci doar să administreze resursele după criterii economice, nu politice.

Partidele, democrația parlamentară și oamenii politici, prin «neștiința» de a propune soluții eficiente cetățenilor, prin metodele și practicile politicianiste și electoraliste, predau puterea specialiștilor, care vor popula birourile instituțiilor și funcțiile guvernamentale. Astfel, specialiștii din birouri vor poza ca o putere apolitică, ieșită de sub influența politicul și va acționa doar pe baza profesionalismului, fiind feriți de competiția electorală și de responsabilitatea politică. Ei vor fi dincolo de politic⁸.

Profesionalizare și depolitizare administrativă

După preluarea mandatului, Premierul apolitic Dacian Cioloș și-a propus, în programul de guvernare⁹, reformarea, depolitizarea, transparentizarea și debirocratizarea administrației publice, deoarece, *„o politizare excesivă a dus la o slăbire a gradului de competență în administrație, a gradului de responsabilitate și de eficiență. Corupția poate să ucidă, au spus-o și oamenii în stradă”. „Le poate face guvernul pe baza unor legi existente, până la un punct, pentru a da posibilitatea managerilor să remunereze performanța, nu numai vechimea. Trebuie să demonstrăm că în administrație se poate câștiga suficient dacă ești performant”¹⁰.*

8 Florin Grecu, „Politicieni sau tehnocrați”, <http://www.b1.ro/stiri/eveniment/b1-tv-tara-se-misca-politicieni-sau-tehnocrati-opinia-lui-florin-grecu-lector-univ-dr-al-universitatii-hyperion-130198.html>, accesat în data de 11.02.2016.

9 DOCUMENT: Programul de guvernare propus de Cabinetul Cioloș, <http://www.agerpres.ro/politica/2015/11/16/document-programul-de-guvernare-propus-de-cabinetul-ciolos-11-57-50>, accesat în data de 22.02.2016.

10 „Participarea primului-ministru Dacian Cioloș la emisiunea Imparțial”, <http://gov.ro/ro/print?modul=stiri&link=participarea-primului-ministru-dacian-ciolo-la-emisiunea-impartial,moderat-a-de-luca-niculescu-la-digi24>, accesat în data de 12.02.2016.

Cabinetul de tehnocrați redesenează arhitectura administrației publice centrale din România, prin transparentizarea și profesionalizarea actului guvernării. După votarea Guvernului de specialiști de partidele politice parlamentare, acestea formând actuala „opozitie de uniune națională”, popularea Executivului cu miniștri apolitici a devenit realitate. Profesionalizarea personalului birocratic, precum și încercarea de depolitizare a instituțiilor și a deciziei administrative, reprezintă intenția și direcția guvernării tehnocratice.

Selecția personalului administrativ la nivel central și local, după criterii morale și profesionale, poate conduce la creșterea gradului de performanță a mașinării birocratice a statului. Recrutarea, realizându-se după normele impuse și cerute de concurs, organizat transparent și etic, îl poate face pe candidat să treacă sau nu testele, precum și interviurile specifice funcției. Administrația depolitizată, fiind populată cu personal recrutat transparent, are nevoie de specializare și formare continuă, pentru menținerea bunelor practici profesionale, dar și pentru a se evita moravurile de sorginte orientale adânc impregnate în mentalitatea și practica funcționarului public. Astfel, bunele practici administrative pot fi în concordanță cu așteptările societății și cetățenilor, dar și cu cele ale actorilor economici, în vederea unei mai bune guvernări. Profesionalizarea administrației pe categorii de îndeletniciri, prin intermediul formatorilor și furnizorilor de educație și ulterior prin cursuri de formare și perfecționare profesionale, poate avea efectul apropierei funcționarului de comunitate, iar cetățeanul nu va mai fi obligat să cutreiere birourile ministerelor sau autorităților centrale, în vederea obținerii unui certificat sau autorizații. Echilibrul dintre Guvern și/sau administrațiile locale poate deveni realitate dacă dezideratele cetățenilor își vor găsi rezolvarea la nivelul localității și astfel cetățeanul nu va mai fi nevoit să se adreseze centrului pentru rezolvarea problemelor întâmpinate la nivelul administrației din localitatea sa

Cu cât administrația depolitizată și transparentă va fi mai aproape de cetățeni, cu atât aceștia vor avea sentimentul și convingerea că cei aleși vor lucra și se vor dedica comunității și regiunii lor. O astfel de abordare ar presupune revizuirea Constituției și o voință sau o majoritate politică parlamentară de cel puțin 70%. Procesul de revizuire este definitiv, după referendumul legii fundamentale prin voință populară, conform art. 151, alin. (2) din Constituția României. Inserarea în textul constituțional a regionalizării, fundamentată pe principiile subsidiarității și descentralizării, creează cadrul legal pentru adoptarea unei noi forme de organizare administrativ-teritorială. Astfel, regiunile, dispunând de personalitate juridică, se vor putea dezvolta, atragând investiții și accesa linii de finanțare direct de la instituțiile creditoare, pe baza proiectelor depuse¹¹.

Tehnicienii: Dincolo de politic

Primul-ministru al Guvernului apolitic a declarat, după o întrevedere pe teme economice, la sediul Băncii Naționale a României, că „Executivul își propune să lucreze dincolo de implementarea programului de guvernare”, făcând trimitere la o viziune care „va fi dincolo de viitoarele guverne politice, care își vor asuma viziunea de dezvoltare economică pe termen mediu și lung, viziunea urmând să fie discutată cu partidele politice parlamentare”¹².

11 Florin Grecu, „Profesionalizarea și depolitizarea administrației, intenția Guvernului Cioloș”, <http://www.b1.ro/stiri/politica/profesionalizarea-si-depolitizarea-administratiei-intentia-guvernului-ciolos-134846.html>, accesat în data de 12.02.2016.

12 Alice Drăghici, „Cioloș și Borc, întâlnire cu guvernatorul BNR Mugur Isărescu: Discuțiile au vizat „o viziune economică de dezvoltare pe termen mediu și lung”, <http://www.mediafax.ro/politic/ciolos-si-borc-intalnire-cu-guvernatorul-bnr-mugur-isarescu-discutiile-au-vizat-o-viziune-economica-de-dezvoltare-pe-termen-mediu-si-lung-14927925>, accesat în data de 12.02.2016.

Partidele politice, după alegerile parlamentare din acest an, în urma votului cetățenilor și formării majorităților parlamentare, vor prelua Guvernarea, continuând să guverneze conform viziunii macroeconomice¹³, stabilite pe termen mediu și lung. În aceste condiții, partidele politice vor fi obligate să-și specializeze membrii sau să-i recruteze pentru a putea popula Executivul cu specialiști. Tipărirea numelor și prenumelor pe lista de partid, fabricată la centru, obligă organizațiile să selecteze candidați competenți, din diverse domenii de activitate din societate. În acest fel, prin „școlire”, viitorii parlamentari vor putea ocupa funcții ministeriale, care necesită însă experiență profesională. Ulterior, plurinomialii pot visa la posturile de parlamentari, cu condiția să fie înserați de partid, cât mai sus, pe listă¹⁴.

La alegerile locale și parlamentare din 2016, scrutinul fiind plurinomial sau cum mai poartă denumirea de vot pe listă închisă de partid¹⁵, candidații vor putea fi înscrși pe lista centralizată a organizației politice numai dacă vor îndeplini criteriile morale, de integritate, din codurile de conduită etice ale partidelor politice. Partidele vor încerca să găsească specialiști, curați din punct de vedere moral și financiar, fără dosare penale sau fiscale, pentru a le putea tipări numele pe buletinele de vot. Tipărirea unui nume cu probleme pe buletinul de vot poate trage în jos întreaga organizație politică. La viitoarele alegeri nu se vor mai vota nume, ci liste. Astfel, dacă simpatizezi un anumit candidat, se votează întreaga listă de partid.

Actuala guvernare apolitică reprezintă fereastra prin care partidele politice se pot schimba și adapta cerințelor societății, dar și viziunii macroeconomice stabilite pe termen mediu și lung. Reforma politică actuală își propune ca viitoarele guvernări politice să fie performante, atât prin personalul politic specializat, cât și din punct de vedere al eficientizării și profesionalizării aparatului guvernamental, căci viziunea puterii executive se va axa, după încheierea mandatului guvernului de tehnocrați, pe criterii de performanță managerială și guvernamentală. Viziunea viitoarelor guverne politice, începută sub guvernarea miniștrilor tehnocrați, va fi în coordonare cu interesele actorilor privați, iar deciziile guvernamentale vor fi dincolo sau în afara jocurilor politice parlamentare sau guvernamentale. Prin urmare, ministrul va veni la serviciu ca orice funcționar și își va exercita funcția conform viziunii de menținere a cadrului macroeconomic.

Atenta selecție a aspiranților la lista politică-electorală poate conduce la schimbarea reală a partidelor și la profesionalizarea politicii. Prin urmare, legitimat la urne, politicul va guverna dincolo de politic, după cum apoliticii, nelegitimați la urne, guvernează cu sprijinul politic al partidelor parlamentare, deoarece, în democrație, orice guvern politic/apolitic, trebuie să dispună de sprijinul majorităților partidelor politice parlamentare. Viitoarele guvernări politice, posibil populate cu unii tehnocrați ai actualului guvern apolitic, vor fi recrutați din rândul specialiștilor de partid sau din afara lui.

Alegerile și campaniile electorale vor fi finanțate de la bugetul de stat. Astfel, partidele nu vor mai putea să recurgă, pe perioada desfășurării campaniilor, la moda clasicului cozonac electoral, la publicitatea stradală, la sponsorizările gri sau negre,

13 „Comitetul Național pentru Supravegherea Macroprudențială va fi înființat în scopul menținerii stabilității financiare”, <http://gov.ro/ro/guvernul/sedinte-guvern/comitetul-nation-al-pentru-supravegherea-macroprudentiala-va-fi-infiintat-in-scopul-mentinerii-stabilitatii-financiare>, accesat în data de 12.02.2016.

14 Florin Grecu, „Dincolo de politic”, <http://politicscan.ro/analize/dincolo-de-politic/>, accesat în data de 12.02.2016.

15 Legea nr. 208/2015 privind alegerea Senatului și a Camerei Deputaților, precum și pentru organizarea și funcționarea Autorității Electorale Permanente, <http://lege5.ro/Gratuit/g4ztknjvge/legea-nr-208-2015-privind-alegerea-senatului-si-a-camerei-deputatilor-precum-si-pentru-organizarea-si-functionarea-autoritatii-electorale-permanente>, accesat în data de 12.02.2016.

deoarece noua lege electorală, cu privire la finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale¹⁶, obligă organizațiile politice la transparență, printr-o procedură modernă pe care orice cetățean, cu cont în bancă, o utilizează în viața personală și poartă denumirea de virament bancar. Prin urmare, pozarea buletinului de vot, la ieșirea de la urne, în schimbul unor sume de bani, oferiți de candidați, donatori sau sponsori politici, adică cele două decenii și jumătate de mită electorală, standardizată, perfecționată și adânc impregnată în mentatul social și în năravurile politicianiste românești, cei 25 ani de experiență „electoralistă” postcomunistă, se presupune că vor fi uitate sau cel puțin domesticate. Partidele politice, candidații, dar și votanții vor avea rezerve cu privire la reactivarea metehnelor electoraliste, deoarece Autoritatea Electorală Permanentă, prin atribuțiile și competențele conferite de lege, va publica pe site-ul său, precum și în Monitorul Oficial, numele donatorilor, precum și sumele încasate de partidele politice deschise la bancă. Prin urmare, consecințele vor fi de ordin judiciar, deoarece instituțiile cu atribuțiunii în domeniu vor verifica legalitatea și proveniența tuturor viramentelor bancare.

Constrânse de noua legislație electorală, partidele vor fi nevoite să caute, în organizații sau din recrutări externe, candidați cu resurse financiare legale și, în același timp, nume cunoscute votanților, dar nu pe oricine, ci indivizi de bune moravuri profesionale și sociale. Intersectarea intereselor economice private ale candidaților cu cele politice, conflictele de interese și declararea de către instanțe a stărilor de incompatibilitate a viitorilor parlamentari, se intenționează a fi înălturate de către birourile politice ale organizațiilor, încă de la intenția candidatului de a solicita un loc eligibil pe lista de partid. În acest fel, partidele vor urmări atragerea de donații sau sponsorizări legale, adică banii primiți să fie la vedere, tocmai pentru evitarea datoriilor acumulate de partide pe perioada desfășurării campaniilor electorale. Diferența dintre venituri și cheltuieli, dacă nu poate fi justificată, se face venit la bugetul de stat. Scopul legii este de a elimina corupția electorală și de a disciplina actul guvernării, precum și bugetele alocate și gestionate politic, pornind de la cauze, adică de la finanțarea partidelor, deoarece, reprezentanții, aleși prin scrutin uninominal, realizau datoriile electorale față de sponsorii lor, în general față de persoane private. Astfel, în schimbul finanțării campaniilor electorale, partidele alimentau cu contracte guvernamentale sponsorii, care erau decontate de la bugetul de stat.

Reforma politică a partidelor va pune în lumină, dacă va fi posibil, cum va arăta noua garnitură de politicieni, precum și gradul de disciplină și transparentizare financiară din organizațiile politice. Finanțarea campaniilor electorale de la bugetul de stat și controlul donațiilor și sponsorizărilor își propun disciplinarea și transparentizarea partidelor, listei de partid, alegerilor locale și parlamentare și guvernării. Odată ce partidele politice își vor asuma viziunea macroeconomică stabilită pe termen lung, viitoarele guvernări vor manageria raționalizat și transparent resursele bugetare.

Reformarea, schimbarea sau adaptarea partidelor politice la realitățile sociale și economice, presupune recrutarea sau selectarea de candidați de bune moravuri, fără mentalități orientale sau de tip cartel și în acest fel popularea Parlamentului și Guvernului poate conduce la profesionalizarea politicii și a actului guvernamental, printr-o atentă „facere” a listelor electorale, fabricate la centru, în birourile politice ale organizațiilor politice. Reforma electorală dă posibilitatea apariției profesioniștilor în partide. Recrutați din filiale de partid sau din afara organizațiilor,

16 Legea 113/2015 pentru modificarea și completarea Legii nr. 334/2006 privind finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale. Lege nr. 113/2015, http://www.dreptonline.ro/legislatie/legea_113_2015_modificare_lege_334_2006_finanțarea_activitatii_partidelor_politice_campanii_electorale.php, accesat în data de 12.02.2016.

politic sau apolitic, politicieni sau tehnocrați, cu vocație sau de profesie, viitorii miniștrii vor guverna dincolo de politic, adică vor asigura permanența și viziunea macroeconomică viitoarelor Executive, indiferent dacă va guverna dreapta sau stânga¹⁷.

Spre o viitoare regionalizare

Premierul apolitic Dacian Cioloș se declară un suporter al regionalizării din considerente pragmatice¹⁸, amintind faptul că Executivul populat cu specialiști poate să relanseze discuția, dar menționează că astfel de decizii se iau doar la nivel politic, iar Guvernul tehnocrat, neavând legitimitatea urnelor, nu și le poate asuma în locul partidelor politice, deoarece politicienii sunt aleși de cetățeni, iar reforma teritorial-administrativă necesită voința și răspunderea politică a tuturor partidelor parlamentare¹⁹.

Având în vedere că anul 2016 este unul electoral, Guvernul apolitic nu-și poate asuma un astfel de proiect de reformă administrativ-teritorială, deoarece regionalizarea presupune un aranjament eminamente *politico-juridic* parlamentar, realizat prin voința a 70% din membrii Camerelor, pentru ca legea regionalizării să fie votată și ulterior supusă procesului de referendum populară.

De ce un guvern de tehnocrați nu poate iniția reforma administrativ-teritorială numită regionalizare?

Răspunsul se regăsește în articolul 151 din Constituția României, care, la alineatul (1), amintește că „proiectul sau propunerea de revizuire trebuie adoptată de Camera Deputaților și de Senat, cu o majoritate de cel puțin două treimi din numărul membrilor fiecărei Camere” și la alineatul (3) care specifică faptul că „revizuirea este definitivă după aprobarea ei prin referendum, organizat în cel mult 30 de zile de la data adoptării proiectului sau a propunerii de revizuire”. Prin urmare, în acest moment nu există nici voința politică și nici timpul aferent unei astfel de reforme, deoarece Executivul, nevalidat la urne și fără legitimitate populară, are un mandat limitat la un an de zile și trebuie să organizeze alegerile locale și parlamentare la termen.

Reforma administrativ-teritorială presupune transferarea de competențe de la nivel guvernamental spre cel regional în domenii precum economie, educație, cultură sănătate, mediu, iar cele unitare, coordonate de la centru, vor fi: apărare națională, securitatea internă, justiție, politică externă, fiscalitate. Pe baza aplicării principiilor autonomiei locale și subsidiarității vor apărea Parlamentele locale care pot fi constituite din actualele Consiliile Județene. Acestea vor vota proiectele de dezvoltare regionale și economice. Reforma administrativ-teritorială, având ca scop apropierea deciziilor față de cetățeni, va reprezenta guvernarea regională descentralizată. Prin referendum și inserarea în legea fundamentală a regionalizării, noile unități administrative regionale vor putea încheia contracte de finanțare în nume propriu, deoarece vor dispune de personalitate juridică.

17 Florin Grecu, „Dincolo de politic”, <http://politicscan.ro/analize/dincolo-de-politic/>, accesat în data de 15.02.2016.

18 Radu Eremia, „Cioloș: Un Guvern de tehnocrați nu-și poate asuma regionalizarea. Trebuie o decizie politică”, http://adevarul.ro/news/politica/ciolos-guvern-tehnocrati-nu-si-asuma-regionalizarea-trebuie-decizie-politica-1_56ab86695ab6550cb83eb5f7/index.html, accesat în data de 15.02.2016.

19 Florin Grecu, „Spre o viitoare regionalizare”, <http://politicscan.ro/guest-post/spre-o-viitoare-regionalizare/>, accesat în data de 15.02.2016.

Actuala legislație electorală, privind alegerea autorităților administrației publice locale, menționează că Președintele Consiliului Județean nu va mai fi ales direct de cetățeni, ci va fi negociat politic, prin vot secret, de către membrii de partid aleși pe listele organizațiilor politice. Persoanele validate la urne vor popula Consiliile Județene, deoarece consilierii județeni vor fi aleși prin scrutin de listă de către cetățeni, pe baza principiului reprezentării proporționale, însă Președintele Consiliului Județean nu va candida direct, ci va fi validat prin scrutin intern de către colegii consilieri județeni, votați de cetățeni.

Articolul 1 din Legea pentru alegerea autorităților administrației publice locale, la alineatul (3), menționează: „Consiliile locale și consiliile județene se aleg pe circumscripții electorale, pe baza *scrutinului de listă*, potrivit principiului reprezentării proporționale, iar alineatul (4) amintește că Primarii comunelor, orașelor, municipiilor, sectoarelor municipiului București și primarul general al municipiului București se aleg pe circumscripții electorale, prin *scrutin uninominal*²⁰.

Președintele Consiliului Județean nu va mai dispune de legitimitate populară, precum Primarul, putând fi oricând demis sau revocat prin vot de către organismul județean colegial. Astfel, dacă până în 2012, atât Primarul, cât și Președintele Consiliului Județean dispuneau de legitimitatea directă a urnelor, fiind aleși direct prin scrutin uninominal, începând din vara anului 2016, consilierii județeni, propuși pe liste de partid și votați de cetățeni, vor alege un coleg, votul fiind secret, în postul de Președinte al Consiliului Județean. În acest fel, partidele politice vor exercita controlul politic asupra acestuia.

De ce cetățeanul nu-l mai poate alege pe Președintele Consiliului Județean?

Răspunsul se regăsește chiar în textul legii cu privire la alegerea reprezentanților locali, unde se prevede modalitatea votării indirecte, prin delegare, a Președintelui Consiliului Județean. Astfel, la alineatul (5) se menționează că „Președinții și vicepreședinții consiliilor județene, precum și viceprimarii se aleg prin vot *indirect*, de către consiliile județene, respectiv consiliile locale”. Prin urmare, Președintele Consiliului Județean, pentru a fi desemnat *primus inter pares*, trebuie să fie votat de cetățeni și ulterior acceptat, într-o primă sau mai multe runde de negocieri politice. Președintele astfel ales va reprezenta voința majorităților politice din Consiliul Județean.

Viitoarea reformă administrativă va necesita modificarea legii electorale, abia promulgate, deoarece actualele circumscripții electorale vor fi redesenate, în funcție de mărimea regiunilor. În acest sens, viitorul Senat, ales indirect, ar putea deveni exponentul intereselor economico-financiare ale regiunilor, după cum Președinții și vicepreședinții consiliilor județene, precum și viceprimarii vor fi aleși indirect de către consilierii județeni, respectiv consilierii locali, iar viitoarea Cameră a Deputaților, aleasă direct, va avea funcția de reprezentare a voinței cetățenilor, după cum Primarul este ales direct de către cetățeni, prin scrutin uninominal, la nivelul județului, municipiului sau localității.

Arhitectura viitoarei reforme administrativ-teritoriale, a regionalizării, se regăsește chiar în actuala lege electorală pentru alegerea autorităților administrației publice locale.

20 LEGE pentru alegerea autorităților administrației publice locale, pentru modificarea Legii administrației publice locale nr. 215/2001, precum și pentru modificarea și completarea Legii nr. 393/2004 privind Statutul aleșilor locali http://www.cdep.ro/pls/proiecte/docs/2015/pr365_15.pdf, accesat în data de 15.02.2016.

Intențiile de reformă regională ale Executivului apolitic

Premierul tehnocrat, Dacian Cioloș, prezent la Adunarea Generală a Asociației Comunelor din România²¹, a expus intențiile Executivului apolitic de reformare a administrației publice locale, aducând în discuție câteva propuneri despre cum ar putea arăta viitoarea regionalizare, făcând precizarea că anul acesta este unul electoral și nu dorește politizarea demersului, dar a propus ca temele și soluțiile să fie dezbătute în campania electorală locală din iunie de către candidați.

Relansând dezbaterile despre regionalizare și menționând anterior că astfel de decizii se iau doar la nivel politic, deoarece Guvernul populat cu tehnocrați, neavând legitimitatea urnelor, nu și le poate asuma în locul partidelor politice, deoarece revizuirea constituției necesită voința și răspunderea politică a tuturor partidelor parlamentare²², la sesiunea cu primarii de zilele acestea, Premierul, invocând lipsa partizanatului politic, a propus atragerea de investiții de către administrațiile locale, precum și eficientizarea cheltuiirii finanțărilor europene și a celor de la bugetul național, însă nu oricum, ci doar prin aplicarea regulilor și criteriilor în ceea ce privește fondurile. Raționalizarea cheltuielilor de la bugetul de stat a fost adusă în discuție de Premier, amintind că este necesară „reducerea la maximum a alocațiilor din Fondul de Rezervă al Guvernului, iar banii solicitați să fie alocați doar pentru situații cu adevărat excepționale, pentru a nu premia neperformanții”, sugerând că resursele nu vor mai fi alocate politic, ci doar pe criterii de eficiență economică și administrativă²³.

După revizuirea Constituției și inserarea în legea fundamentală a regionalizării, fundamentată pe principiile descentralizării și subsidiarității, regiunile vor deveni competitive prin atragerea și accesarea de finanțări europene. În acest sens, Premierul apolitic a ținut să precizeze că „trebuie să ne gândim și la perspectiva de după 2020, când filozofia programelor europene va pune un accent major pe dezvoltarea de proiecte competitive - trebuie să fim pregătiți pentru această provocare, să avem o administrație locală și regională cu o capacitate administrativă și financiară adecvată”.

Fragmentarea la nivel regional ar putea fi evitată, e de părere Premierul, prin „fuziunea voluntară a unităților administrativ teritoriale pe baza unor criterii geografice (distanța față de centrul noii comune), de suprafață, populație, nivel de dezvoltare economică. Aceste fuziuni voluntare pot apoi deveni definitive și pot fi sprijinite prin stimulente financiare: programe de investiții sau alocări de transferuri de la bugetul central”. Pentru reducerea costurilor administrative, a continuat Premierul, „la finalul procesului, ar trebui să nu mai avem entități ce furnizează servicii publice la mai puțin de 3000/5000 de locuitori”. Prin urmare, asocierile de drept public între mai multe județe ar putea fi soluția.

Premierul apolitic a amintit trei modele de regionalizare și anume: „1. regiunile administrative se pot forma pe structura regiunilor de dezvoltare actuale și în acest fel se pot păstra actualele Consiliile județene; 2. regiunile administrative pot fi create pe structura regiunilor de dezvoltare din prezent, cu menținerea ca la nivelul județean să existe doar un oficiu prefectural și instituții deconcentrate - județul devenind astfel o subunitate funcțională a regiunii. În acest caz nu ar mai exista

21 Cioloș, primele propuneri de reformă a administrației: impozitul pe proprietate să ia în calcul valoarea de piață a imobilelor și nu amplasarea lor. Plus: posibilă dispariție a consiliilor județene și contopirea județelor în regiuni”, <http://m.hotnews.ro/stire/20814626>, accesat în data de 20.02.2016.

22 Florin Grecu, „Spre o viitoare regionalizare”, <http://politicscan.ro/guest-post/spre-o-viitoare-regionalizare/>, accesat în data de 20.02.2016.

23 Florin Grecu, „Intențiile de reformă regională ale Executivului apolitic”, <http://politicscan.ro/analize/intentiile-de-reforma-regionala-ale-executivului-apolitic/>, accesat în data de 20.02.2016.

consilii județene; 3. Regiunile administrative mai mici (între 15-18), pot fi create prin fuziunea a 2-3 județe pe baza unor criterii precum: fluxurile inter-județene economice și de forță de muncă, conexiuni de transport, populație și suprafața, afinități culturale și istorice, existența unor orașe care pot funcționa ca poli de creștere economică și care pot avea un efect benefic asupra întregii regiuni”.

Descentralizarea administrativă, prin transferarea de competențe și responsabilități, de la centru la periferie, de la Guvern spre viitoarele regiuni, va fi însoțită și de transferul resurselor și astfel Guvernul ar cunoaște sursele bugetare ale administrațiilor regionale.

Politic versus apolitic

Negocierile politice parlamentare din anul 2015 au condus la votarea și promulgarea legislației electorale pentru alegerea reprezentanților administrației publice locale într-un singur tur²⁴, însă Guvernul apolitic nu a subscris intenției PNL-ului de emitere a unei Ordonanțe de urgență pentru modificarea actualei legislații electorale, cu privire la alegerile locale de la vară. Astfel, Executivul format din specialiști nu și-a asumat răspunderea politică pentru modificarea legislației.

Cum s-a poziționat Premierul apolitic, în legătură cu cerința PNL-ului de a modifica legislația electorală prin OUG, cu privire la alegerea primarilor în două tururi de scrutin? Prim-Tehocratul Executivului, Dacian Ciolos, după consultările de la Guvern cu partidele politice, a declarat:

*„Am constatat azi că majoritățile sunt foarte volatile în Parlament și nu există o majoritate clară care să susțină acum revenirea la două tururi. Partidele nu sunt împotriva ideii de a relua discuția privind sistemul electoral pentru primari și președinții de Consilii Județene, dar o majoritate a partidelor preferă ca această discuție să nu aibă loc acum pentru a asigura predictibilitate”.*²⁵

Cum s-au poziționat partidele politice, în urma discuțiilor dintre Premierul Dacian Ciolos, privind revenirea la alegerea primarilor în două tururi de scrutin?

- PSD și-a menținut poziția privind alegerea primarilor într-un singur tur și că nu va mai boicota alegerile locale;
- UNPR a susținut alegerea primarilor într-un singur tur de scrutin;
- ALDE a susținut ideea votării primarilor într-un singur tur, menționând că Parlamentul este singurul organ legislativ prin care se poate modifica legislația electorală;
- UDMR s-a exprimat pentru un singur tur de scrutin și pentru nemodificarea legii electorale cu un an înainte de alegeri;
- PNL și-a menținut poziția cu privire la modificarea Legii alegerilor locale;
- MP a susținut alegerea primarilor în două tururi și a șefilor de Consilii Județene.

În aceste condiții, PSD, UNPR, ALDE și UDMR l-au anunțat pe Prim-Ministrul Guvernului apolitic că nu sunt de acord cu modificarea scrutinului electoral. Astfel,

²⁴ L E G E pentru alegerea autorităților administrației publice locale, pentru modificarea Legii administrației publice locale nr. 215/2001, precum și pentru modificarea și completarea Legii nr. 393/2004 privind Statutul aleșilor locali http://www.cdep.ro/pls/proiecte/docs/2015/pr365_15.pdf, accesat în data de 20.02.2016.

²⁵ „Dacian Ciolos, după ce s-a consultat cu partidele: Guvernul nu poate veni cu ordonanța de urgență sau să își asume răspunderea în lipsa unei majorități în favoarea alegerilor primarilor în două tururi”, <http://www.hotnews.ro/stiri-politic-20765482-dacian-ciolos-inceput-discutiile-partidele-despre-alegerea-primarilor-doua-tururi.htm>, accesat în data de 20.02.2016.

ideea modificării legislației electorale, prin Ordonanță de urgență de către Premier, cerută de liberali, a rămas fără obiect, partidele politice parlamentare punând în lumină conturarea unei majorități care nu ar susține în Parlament inițiativa Guvernului apolitic. În urma discuțiilor avute cu fiecare partid, Dacian Ciolos, în conferința de presă, a declarat:

*„Nu accept ca guvernul să fie folosit ca instrument pentru a-și atinge obiectivele specifice de partid”. „Soluția e în Parlament și Guvernul e gata să își dea sprijinul pentru o astfel de dezbateră”.*²⁶

După refuzul Premierului de a da OUG cu privire la modificarea legislației electorale, prin senatorul Ion Popa, PNL a introdus pe ordinea de zi a Senatului proiectul de lege privind modificarea și completarea legii 115/2015, însă propunerea a fost respinsă cu 47 de voturi pentru, 79 de voturi împotriva și două abțineri.²⁷

Premierul Ciolos, prezent la dezbateră parlamentară, cu privire la modificarea legii 115/2015, a nu a implicat Guvernul în chestiuni politico-electorale, deoarece:

*„Nu am considerat ca fiind util în acest proces democratic că Guvernul să vină prin ordonanță de urgență și să impună aceste puncte de vedere pentru că atunci când s-a modificat prin ordonanță de urgență legea privind alegerea președintelui, acest comportament al Guvernului a fost contestat. Din acest motiv nu am vrut să intru în acest joc. O discuție pe proiectele de lege privind votul în două tururi nu ar face decât bine democrației din România”.*²⁸

Prim-Vicepreședintele PNL Ludovic Orban a declarat, cu privire la alegerea primarilor într-un tur de scrutin, că scrutinul ar favoriza PSD-ul, precum și faptul că alegerile nu se vor desfășura corect. Dacian Ciolos a fost de acord că trebuie să țină Guvernul departe de disputele politice în apropierea campaniei electorale: *„dacă vreau să merg cu mandatul acestui guvern până la capăt și dacă vreau să-mi duc la capăt angajamentele pe care mi le-am luat”*²⁹.

Copreședinta PNL a susținut organizarea alegerilor în două tururi de scrutin, precum și acționarea în instanță a Hotărârii Guvernului pentru organizarea alegerilor, invocând excepția neconstituționalității prevederilor alegerii primarilor într-un singur tur. Gorghiu a fost de părere că „nu există democrație în România dacă nu vom reuși să impunem două tururi de scrutin”, însă a acceptat soluția Premierului și anume că doar o viitoare majoritate politică parlamentară poate reintroduce votul în două tururi de scrutin.

Alegerea primarilor în două tururi de scrutin ar putea conduce schimbarea prin vot a edililor aleși în 2012 e de părere Gorghiu, deoarece:

„Dacă vom avea un singur tur de scrutin, primarii care vor fi schimbați vor fi în jur de 15-17 procente. În condițiile în care legislația va permite și un al doilea tur de scrutin, vom depăși 70% de primari noi în funcție, motiv pentru care trebuie să ne hotărâm noi ce vrem. Dar trebuie să ne hotărâm noi, o majoritate, degeaba

26 „Dacian Ciolos, după ce s-a consultat cu partidele: Guvernul nu poate veni cu ordonanța de urgență sau să își asume răspunderea în lipsa unei majorități în favoarea alegerilor primarilor în două tururi”,

<http://www.hotnews.ro/stiri-politic-20765482-dacian-ciolos-inceput-discutiile-partidele-despre-alegerea-primarilor-doua-tururi.htm>, accesat în data de 20.02.2016.

27 Ana Maria Lazăr, „Dezbateră alegerii în două tururi a fost respinsă. Senatorii PNL au părăsit plenul”, <http://www.mediafax.ro/politic/dezbateră-alegerii-in-doua-tururi-a-fost-respinsa-se-natorii-pnl-au-parasit-plenul-15052345>, accesat în data de 21.02.2016.

28 Flavia Marian, „Ciolos, mesaj ferm din Parlament către Orban: „Nu am vrut să intru în acest joc!”, <http://psnews.ro/ciolos-mesaj-ferm-din-parlament-catre-orban-nu-am-vrut-sa-intru-in-ac-est-joc-112972/>, accesat în data de 21.02.2016.

29 Flavia Marian, „Ciolos, mesaj ferm din Parlament către Orban: „Nu am vrut să intru în acest joc!”, <http://psnews.ro/ciolos-mesaj-ferm-din-parlament-catre-orban-nu-am-vrut-sa-intru-in-ac-est-joc-112972/>, accesat în data de 21.02.2016.

vrea societatea românească, degeaba vrea PNL schimbarea și înnoirea clasei politice și aducerea în prim-plan a unor categorii de oameni care până acum au fost ținuti la poarta politicii, dacă PSD, ALDE, UNPR, și cei care mai poartă în suflet stigmatul PSD își doresc în continuare să rămână primari nelegitimați politic”³⁰.

Disputa politică-apolitică, PNL-Cioloș, s-a concretizat odată cu stabilirea calendarului electoral de către Executiv prin aprobarea mai multor hotărâri de guvern. Astfel, depunerea candidaturilor pentru alegerile locale va avea loc până pe 26 aprilie și vor fi definitive la 4 mai; campania electorală, pentru alegerea primarilor într-un singur tur, va începe pe 7 mai și se va încheia pe 4 iunie la ora 7,00, iar buletinele de vot vor fi tipărite până pe data de 26 mai³¹.

Sondajele și calculele electorale ale PNL-ului au condus la intenția modificării legislației electorale. Ce specifică legea pentru alegerea reprezentanților administrației publice locale ?

PNL, prin vocea Alinei Gorghiu și a lui Ludovic Orban, a cerut modificarea legii electorale și revenirea la scrutinul electoral în două tururi, deoarece scrutinul într-un singur tur îi va avantaja pe primarii deja aleși, iar rezultatele votului din 5 iunie ar putea arăta că primarii în funcții vor putea fi realeși, deoarece articolul 99 din Legea pentru alegerea autorităților administrației publice locale amintește că „alegerile pentru consilieri și pentru primari sunt valabile, indiferent de numărul alegătorilor care au participat la vot”, coroborat cu articolul 101, alineatul 2, care menționează că „este declarat ales primar candidatul care a întrunit cel mai mare număr de voturi valabil exprimate”, iar articolul 3, arată că doar „în caz de balotaj se va organiza un nou tur de scrutin la două săptămâni de la primul tur, la care vor participa doar candidații care se află în această situație”.³²

Analizând că nu mai este timp și că reînnoirea administrației publice locale nu s-ar putea realiza cu acest scrutin electoral, deoarece într-un singur tur candidatul poate câștiga scrutinul cu 40% și cu o prezentă la vot de 30% din numărul cetățenilor înscrși în listele electorale gestionate de Autoritatea Electorală Permanentă, din circumscripția respectivă. Prin urmare, liberalii au sesizat pericolul și anume că același lucru se poate întâmpla și în privința listelor de candidați pentru alegerile parlamentare de la toamnă, deoarece, cel puțin până acum, primarii au fost agenții electorali care au mobilizat votanții. Astfel, cu cât PNL-ul va avea mai mulți sau puțini primari aleși, cu atât lista cu parlamentari liberali aleși la toamnă va fi mai lungă sau scurtă.

Conflictul dintre politicieni și tehnocrați a continuat prin vocea președintelui PSD Liviu Dragnea care a cerut prim-ministrului Dacian Cioloș să revoce hotărârea de guvern prin care s-a stabilit data alegerilor. PSD-iștii suspectează PNL că Premierul a dat hotărârea de guvern pentru ca liberalii să o poată ataca în contencios și ulterior să o contestela CCR, forțând trecerea la două tururi de scrutin.³³

„Am trimis prim-ministrului o solicitare de revocare a hotărârii de guvern dată în grabă, fără nicio logică. Dacă domnul prim-ministru vrea să dovedească ca

30 Gheorghe Pietrar, „Gorghiu: Vom ataca în contencios administrativ Hotărârea Guvernului privind alegerile locale”, <http://www.agerpres.ro/politica/2016/02/11/gorghiu-vom-ataca-in-contencios-administrativ-hotararea-guvernului-privind-alegerile-locale-13-55-23>, accesat în data de 21.02.2016.

31 Flavia Marian, „Guvernul a hotărât data alegerilor locale”, <http://psnews.ro/update-guvernul-a-hotarat-data-alegerilor-locale-113266/>, accesat în data de 21.02.2016.

32 L E G E pentru alegerea autorităților administrației publice locale, pentru modificarea Legii administrației publice locale nr. 215/2001, precum și pentru modificarea și completarea Legii nr. 393/2004 privind Statutul aleșilor locali, http://www.cdep.ro/pls/proiecte/docs/2015/pr365_15.pdf, accesat în data de 21.02.2016.

33 A. Dumitrescu, „Dragnea amenință Guvernul: Constituirea unui grup infracțional se pedepsește cu închisoare”, http://www.stiripesurse.ro/dragnea-ameninta-guvernul-constituirea-unui-grup-infracțional-se-pedepsește-cu-inchisoare_982797.html, accesat în data de 21.02.2016.

toate zvonurile legate de o posibilă înțelegere pentru a da posibilitatea PNL de a ataca hotărârea în contencios, poate să abroge acea hotărâre de guvern și o poate adopta la începutul lunii martie”.

„În măsura în care nu veți proceda în acest fel, în prima ședință de Guvern, Domnule Prim-Ministru și distinși membri ai Guvernului României, și nu veți revoca Hotărârea de Guvern nr. 51/10.02.2016, în tot, și fără emiterea niciunui alt răspuns la plângerea prealabilă formulată de PNL, care încearcă să deturneze în mod profund ilegal sensul actului normativ pe care l-ați emis”.

„Vom considera că publicarea, cu 45 de zile înainte de data intrării sale în vigoare, a hotărârii de guvern care stabilește data alegerilor, contrar întregii practici guvernamentale anterioare (așa cum am demonstrat la punctul 2), este parte a unei conivențe frauduloase prin care se încearcă nerespectarea legislației electorale și perturbarea în mod grav a stabilității sistemului judiciar românesc, motiv pentru care, cu toată seriozitatea și responsabilitatea, vă atragem atenția asupra următoarelor dispoziții din legislația penală”.

Suspiciunile de jocuri politice ale tehnocraților au fost exprimate public de către PSD:

„Am încredere din ce în ce mai puțină în acest Guvern din păcate, dar încă au posibilitatea să arate că încă sunt de bună-credință și nu sunt instrumentul unui partid sau altuia. Avem deja mari semne de întrebare în ceea ce privește prestația unor membrii ai cabinetului și în perioada următoare o să începem să exprimăm puncte de vedere foarte bine articulate”.

În loc de concluzii

Concluziile despre tragedia de la Clubul „Colectiv” se vor vedea peste ani, precum și intențiile de reformă ale guvernului apolitic, instalat prin votul Parlamentului. Ceea ce se poate observa sunt efectele juridice ale tragediei de la clubul Colectiv, care și-au găsit materializarea în Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 52/2015 pentru modificarea și completarea Legii nr. 307/2006 privind apărarea împotriva incendiilor, fiind publicată pe 5 noiembrie 2015 Monitorul Oficial. Proiectul de lege pentru aprobarea OUG nr. 52/2015 a trecut de Camera Deputaților și prevede ca toate construcțiile și amenajările care funcționează fără a deține o autorizație de securitate la incendiu vor avea obligația obținerii acestui document până la 31 decembrie 2016. Obligația obținerii autorizației de securitate la incendiu revine beneficiarului investiției ori persoanei fizice sau juridice care finanțează și realizează investiții noi sau intervenții la construcțiile existente, iar în cazul în care este constatată încălcarea gravă a cerinței de securitate la incendiu, autoritățile vor putea decide oprirea funcționării ori utilizării construcțiilor/amenajărilor fără a mai aștepta obținerea autorizației amintite³⁴.

BIBLIOGRAFIE

Resurse on line: articole și interviuri

COVRIG Roxana, „Victor Ponta a DEMISIONAT. Primele declarații de la Guvern: Nu mă bat cu oamenii”, http://www.dcnews.ro/victor-ponta-a-demisionat-primele-declara-ii-de-la-guvern_488481.html

34 „Efectul Colectiv: Ce sunt obligați să facă până pe 31 decembrie toți patronii de localuri”, <http://www.gandul.info/stiri/efectul-colectiv-ce-sunt-obligati-sa-faca-pana-pe-31-decembrie-oti-patronii-de-localuri-15079468>, accesat în data de 21.02.2016.

DRĂGHICI Alice, „Cioloș și Borc, întâlnire cu guvernatorul BNR Mugur Isărescu: Discuțiile au vizat „o viziune economică de dezvoltare pe termen mediu și lung”, <http://www.mediafax.ro/politic/ciolos-si-borc-intalnire-cu-guvernatorul-bnr-mugur-isarescu-discutiile-au-vizat-o-viziune-economica-de-dezvoltare-pe-termen-mediu-si-lung-14927925>

DUMITRESCU, A. „Iohannis, primele declarații: A fost nevoie să moară oameni ca această demisie să se producă”, http://www.stiripesurse.ro/iohannis_972172.html.

DUMITRESCU, A. „Dragnea amenință Guvernul: Constituirea unui grup infracțional se pedepsește cu închisoare”, http://www.stiripesurse.ro/dragnea-ameninta-guvernul-constituirea-unui-grup-infracțional-se-pedepseste-cu-inchisoare_982797.html

EREMIA Radu, „Cioloș: Un Guvern de tehnocrați nu-și poate asuma regionalizarea. Trebuie o decizie politică”, http://adevarul.ro/news/politica/ciolos-guvern-tehnocrați-nu-si-asuma-regionalizarea-trebuie-decizie-politica-1_56ab86695ab6550cb83eb5f7/index.html

GRECU Florin, „Un nou tip de guvernare: Guvernanța prin tehnocrați”, <http://www.caleaeuropeana.ro/un-nou-tip-de-guvernare-guvernanta-prin-tehnocrați/>

GRECU Florin, „Profesionalizarea și depolitizarea administrației, intenția Guvernului Cioloș”, <http://www.b1.ro/stiri/politica/profesionalizarea-si-depolitizarea-administratiei-intentia-guvernului-ciolos-134846.html>

GRECU Florin, „Dincolo de politic”, <http://politicscan.ro/analize/dincolo-de-politic/>

GRECU Florin, „Spre o viitoare regionalizare”, <http://politicscan.ro/guest-post/spre-o-viitoare-regionalizare/>

GRECU Florin, „Intențiile de reformă regională ale Executivului apolitic”, <http://politicscan.ro/analize/intențiile-de-reforma-regionala-ale-executivului-apolitic/>

GRECU Florin, „Politicieni sau tehnocrați”, <http://www.b1.ro/stiri/eveniment/b1-tv-tara-se-misca-politicieni-sau-tehnocrați-opinia-lui-florin-grecu-lector-univ-dr-al-universității-hyperion-130198.html>

IACOB Bogdan Tiberiu, „Mega-scandalul anului: Ponta sugerează că tragedia „Colectiv” a fost regizată”, http://inpolitics.ro/mega-scandalul-anului-ponta-sugereaza-ca-tragedia-colectiv-a-fost-regizata_18432295.html

LAZĂR Ana Maria, „Dezbaterea alegerii în două tururi a fost respinsă. Senatorii PNL au părăsit plenul”, <http://www.mediafax.ro/politic/dezbaterea-alegerii-in-doua-tururi-a-fost-respin-sa-senatorii-pnl-au-parasit-plenul-15052345>

MARIAN Flavia, „Guvernul a hotărât data alegerilor locale”, <http://psnews.ro/update-guvernul-a-hotarat-data-alegerilor-locale-113266/>

MARIAN Flavia, „Cioloș, mesaj ferm din Parlament către Orban: „Nu am vrut să intru în acest joc!”, <http://psnews.ro/ciolos-mesaj-ferm-din-parlament-catre-orban-nu-am-vrut-sa-intru-in-acest-joc-112972/>

PIETRAR Gheorghe, „Gorghi: Vom ataca în contencios administrativ Hotărârea Guvernului privind alegerile locale”, <http://www.agerpres.ro/politica/2016/02/11/gorghi-vom-ataca-in-contencios-administrativ-hotararea-guvernului-privind-alegerile-locale-13-55-23>

Declarații și interviuri, documente

„Declarația de presă a Președintelui României, domnul Klaus Iohannis”, <http://www.agerpres.ro/comunicate/2015/11/10/comunicat-de-presa-administratia-prezidentiale-18-45-35>

„Guvernul Ciolos a depus jurământul la Palatul Cotroceni / Klaus Iohannis: Ne confruntăm cu cea mai gravă formă de criză, de încredere, a cetățeanului față de politicianul pe care l-a ales”, <http://www.hotnews.ro/stiri-esential-20600855-ora-19-00-guvernul-ciolos-depune-juramantul-palatul-cotroceni.htm>

„Participarea primului-ministru Dacian Cioloș la emisiunea Imparțial”, <http://gov.ro/ro/print?modul=stiri&link=participarea-primului-ministru-dacian-ciolo-la-emisiunea-impartial-mode-rata-de-luca-niculescu-la-digi24>

„Comitetul Național pentru Supravegherea Macroprudențială va fi înființat în scopul

menținerii stabilității financiare”, <http://gov.ro/ro/guvernul/sedinte-guvern/comitetul-national-pentru-supravegherea-macroprudentiala-va-fi-infiintat-in-scopul-mentinerii-stabilitatii-financiare>

Cioloș, primele propuneri de reformă a administrației: impozitul pe proprietate să ia în calcul valoarea de piață a imobilelor și nu amplasarea lor. Plus: posibilă dispariție a consiliilor județene și contopirea județelor în regiuni”, <http://m.hotnews.ro/stire/20814626>

„Dacian Cioloș, după ce s-a consultat cu partidele: Guvernul nu poate veni cu ordonanța de urgență sau să își asume răspunderea în lipsa unei majorități în favoarea alegerilor primarilor în două tururi”, <http://www.hotnews.ro/stiri-politic-20765482-dacian-ciolos-inceput-discutiile-partidele-despre-alegerea-primarilor-doua-tururi.htm>

„Directorul SRI, atac la indiferență și corupția din sistemul de stat” , <http://www.antena3.ro/actualitate/director-sri-eduard-hellvig-club-colectiv-341027.html>

„Efectul Colectiv: Ce sunt obligați să facă până pe 31 decembrie toți patronii de localuri”, <http://www.gandul.info/stiri/efectul-colectiv-ce-sunt-obligati-sa-faca-pana-pe-31-decembrie-toti-patronii-de-localuri-15079468/>

Programul de guvernare propus de Cabinetul Cioloș, <http://www.agerpres.ro/politica/2015/11/16/document-programul-de-guvernare-propus-de-cabinetul-ciolos-11-57-50>, accesat în data de 22.02.2016.

Legislație Electorală

Legea nr. 208/2015 privind alegerea Senatului și a Camerei Deputaților, precum și pentru organizarea și funcționarea Autorității Electorale Permanente, <http://lege5.ro/Gratuit/g4ztkn-jvge/legea-nr-208-2015-privind-alegerea-senatului-si-a-camerei-deputatilor-precum-si-pentru-organizarea-si-functionarea-autoritatii-electorale-permanente>

Legea 113/2015 pentru modificarea și completarea Legii nr. 334/2006 privind finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale. Lege nr. 113/2015, http://www.dreptonline.ro/legislatie/legea_113_2015_modificare_lege_334_2006_finantarea_activitatii_partidelor_politice_campanii_electorale.php

Lege pentru alegerea autorităților administrației publice locale, pentru modificarea Legii administrației publice locale nr. 215/2001, precum și pentru modificarea și completarea Legii nr. 393/2004 privind Statutul aleșilor locali http://www.cdep.ro/pls/proiecte/docs/2015/pr365_15.pdf

COLECTIV – Dezastrul care a schimbat o epocă

■ ENACHE TUȘA

[„Ovidius” University, Constanța]

Abstract

It took a tragedy to wake shared sense of responsibility and involvement, the awareness of the need for profound change in Romanian society. Disaster victims has exceeded the borders of Romania being one an Italian and a Turkish student. Collective it meant that an era ended and another began by large street protests that were held in major Romanian cities, protests that brought down the government of Victor Ponta by the latter's resignation.

Keywords

Collective phenomenon; disaster; national tragedy; young people; political system

Considerații preliminare

Am reflectat asupra redactării acestui articol care reprezintă opinia personală în momentul în care redacția revistei *Sfera Politicii* a propus acest număr tematic dedicat *Fenomenului Colectiv*. Am denumit evenimentele *fenomen* deoarece reacțiile publice au avut impactul unui fenomen social în sine. Reticența redactării acestui articol a avut mai multe cauze.

O primă cauză rezidă în puținele surse de analiză pe care le avem la îndemână, mare parte a informațiilor provenind din presa centrală care a relatat săptămâni întregi despre dezastrul din Colectiv. O altă cauză ar fi puternica emoție pe care societatea românească a trăit-o solidarizându-se cu familiile afectate de tragedie.

Nu în ultimul rând trebuie amintite acuzele grave aduse sistemului politic și administrativ românesc postdecembrist de către societatea civilă și de opinia publică în general, indignată de lipsa de responsabilitate a decidenților politici. Multe dintre acuzele publice sunt concentrate pe corupția din sistemul instituțional și din interiorul sistemului politic.

A fost adusă în discuția publică incapacitatea sistemului politic și instituțional de a se reforma și de a fi în serviciul societății și cetățeanului în ultimul sfert de secol. Din acest motiv am decis să începem prin a analiza evoluția

ultimilor 25 de ani de administrare a societății românești deoarece acuzele publice s-au îndreptat către această perioadă. Opinia majoritară a susținut că în guvernarea deficientă rezidă multe din cauzele care au condus la *tragedia națională* ce a curmat viețile a 64 de tineri. Au existat voci care au acuzat lipsa de viziune a reformatorilor sistemului politic care condus la blocajele instituționale atât de blamate, detestate și hulite. Mai mult, există și opinii conform cărora elita politică post comunistă este de aceeași calitate și mentalitate cu cea dinainte de 1989. Dacă privim retrospectiv vom putea observa că în România post decembristă preluarea puterii politice s-a făcut de către un grup care avea puternice legături cu regimul comunist și cu oameni ce deținuseră funcții cheie în administrațiile comuniste de după 1945. Însă de la acel moment evoluția societății românești a marcat multe repere importante.

Toți acești oameni au făcut parte din grupul care s-a succedat la conducere și a avut misiunea de a-și conserva puterea și influența politică, de a-și rezerva resursele financiare ale sistemului economico-politic.

Pentru verificarea ipotezelor de lucru am utilizat o perspectivă metodologică caracteristică domeniului *cercetării calitative*. Aceasta reprezintă, conform lui A. Bryman „o strategie de cercetare care pune în prim-plan mai curând cuvintele decât cuantificările, în analiza și culegerea datelor.”¹ Ca metodă am ales *studiul de caz*, care are drept caracteristici subiectul specific, un spațiu delimitat geografic și o perioadă particulară de timp și urmărește „conexiunea dintre un fenomen politic, social sau economic și circumstanțele unice ale unei societăți”². În cadrul oricărui proces de tranziție un rol important îl ocupă identificarea și evaluarea instituțiilor, liderilor politici și a artizanilor fostului regim aceștia nefiind interesați să pună bazele unui nou sistem politico-social și a unui proces de reformă.

Fiecare stat din fostul grup al țărilor comuniste a adoptat metode diferite de reformă, democratizare și de excludere a foștilor lideri dar și colaboratori ai regimului comunist (în România acest lucru s-a întâmplat parțial). Această diversitate în abordarea problematicii în cauză a stat la baza diviziunii politice a Europei de Est postcomuniste și la evoluții complet diferite a statelor din Blocul Sovietic. Analiza este influențată de mai multe variabile:

- gradul de opresiune ce a caracterizat fostul regim comunist din respectiva țară
- modul de realizare a tranziției spre un regim democratic în cadrul societății
- forța politică a elitei postcomuniste și organizarea acesteia
- natura sistemului politic și promovarea valorilor social-politice.

Deși toate statele foste comuniste din Europa Centrală și de Est au condamnat în mod formal vechiul regim puține dintre ele au rupt-o cu trecutul comunist și au adoptat proceduri judiciare de condamnare a trecutului comunist. Judecarea trecutului comunist în statele Europei Centrale și de Est s-a fundamentat pe elaborarea unor declarații politice fără efecte concrete însă. Metodele prin care erau selectați indivizii relaționați cu procesul de reformare a fostului regim au fost diferite în fiecare sistem în parte. Insuccesul major al mobilizării voluntare a societății românești a fost înregistrat din perioada anilor '90- '93 caracterizată ca fiind una asenmănătoare cu perioada clandestină a partidului³ în anii '30. Acest aspect a fost cauzat și de memoria socială românească a anilor care au urmat evenimentelor din decembrie 1989. Fenomenul *Piața Universității*, mineriadele și ideea reinstaurării

1 Alan Bryman, „The Nature of Qualitative Research”, *Social Research Methods*, (Oxford University Press, 2001), 264.

2 Timothy C. Lim, *Doing Comparative Politics – An introduction to Approaches and Issues*, (London, Boulder: Lynne Rienner Publishers, 2006), 45.

3 Stelian Tănase, *Clienții lui tanti Varvara: istorii clandestine*, (București: Humanitas, 2005), 240-241.

monarhiei au constituit temele notorii ale unei realități ce a fost adânc impregnată în imaginarul colectiv al românilor.

Pentru fiecare țară în parte se observă că un element foarte important îl constituie felul în care s-a produs tranziția către noul regim politic. Astfel, în Ungaria, Polonia, Bulgaria, tranziția a fost mai mult una de fațadă deoarece tranziția s-a produs pe fondul unei colaborări între vechiul regim și cel nou instalat. În cazul Bulgariei și României, foarte mulți colaboratori ai fostului regim dețin în continuare aceleași funcții⁴. Procesul de reformă a fost mult mai dur în cazul Cehiei sau Germaniei de Est unde dorința de a răzbuna nedreptățile săvârșite de regimul comunist a fost destul de puternică. Astfel reformarea sistemului a fost cu atât mai eficientă cu cât noul regim a fost mai puternic motivat de pedepsirea abuzurilor trecutului și instalarea unui sistem democratic reprezentat de o altă elită politică.

Fenomenul social Colectiv

Dezastrul din 30 octombrie 2015 a confirmat aspectele prezentate anterior despre societatea românească, despre ineficiența instituțiilor și despre plasarea responsabilității pe orice altă autoritate numai pe cea în cauză nu. Analiza post factum a tragediei a dezvăluit o realitate pe care nu o cunoșteam sau nu o bănuiam cei mai mulți dintre noi. Un amplu reportaj realizat de o televiziune centrală a încercat să explice cauzele care au condus la tragicele evenimente din seara de 30 octombrie. Între alte aspecte semnalate de reportaj cităm: „*Odată cu tragicul eveniment de la Colectiv, România a deschis ochii și a descoperit o lume de puțini cunoscută. În subsoluri pline de umezeală și fum, hale și fabrici, cresc de ani de zile tinerii acestei țări. Și nu sunt niște pierde vară. Reprezintă viitorul acestei țări. Sunt tinerii culți, pentru care muzica, teatrul și arta fac parte din educația lor. Așa erau și tinerii frumoși, cei care au pierit în infernul de la Colectiv. Cu toții făceau parte din universul underground, pentru care Bucureștiul a fost numit de străini noul Berlin.*”⁵

Acuzele publice susțineau că nu se poate nega starea de lucruri, că acuzațiile se confirmă și că tinerii de valoare ai acestei țări sunt reprezentați de ei înșiși. Percepuți ca neînțeleși de către societate tinerii de excepție s-au grupat într-o mișcare de rezistență împotriva imposturii, minciunii și lașității, explică vocea străzii.

Unii dintre acești tineri acuză criza de identitate a societății românești care se conturează ca un fenomen național. Analizând reportajul pe care-l aminteam putem observa cum cei intervievați își exprimă un tip de frustrare pe care au acumulat-o în relație cu societatea în care trăiesc și care se încapățânează să nu-i observe, să nu ia în calcul opiniile lor. Un reprezentant al acestei generații de tineri explică „de ce ei sunt altfel decât ceilalți”. În cadrul protestelor de stradă tinerii susțineau că „ei nu pot fi manipulați, nu sunt cei care îngroașă rândurile celor care merg în rând cu turma cumințită cu mici și bere electorală și nu acționează irațional, nu vor să devină o masă de manevră a politicienilor și nici nu vor să fie părtași la difuziunea ignoranței și multiplicarea imposturii”. Nu sunt „oile placide” dintr-un cunoscut cântec interpretat de Adrian Pleșca (alias Artanul) solistul trupei *Timpuri Noi*. Chitaristul trupei *Travka*, Alexei Turcan, explică extrem de lucid cum stau lucrurile și cum percep acești tineri tot acest fenomen social. „*Te gândești... voi unde locuiți? Ce știți voi despre noi? Când coborâți voi într-un club sau într-un restaurant în care*

4 Tom Gallagher, *Furtul unei națiuni. România de la comunism încoace*, (București: Ed. Humanitas, 2004).

5 „Colectiv, simbolul generației underground din România. Cluburile din subsoluri au transformat Bucureștiul în „noul Berlin”, <http://stirileprotv.ro/stiri/social/colectiv-simbolul-generatiei-underground-din-romania-cluburile-din-subsoluri-au-transformat-bucurestiul-in-noul-berlin.html>, accesat în data de 03.04.2016.

sunt sute și sute de mii de oameni care merg zilnic...acolo? Noi nu facem parte din oala asta din care, atunci când vine festivalul berii sau zilele orașului, primarul bagă mâna în oala aia și scoate. Ne adresăm unor oameni care gândesc, care vor mai mult, care nu se lasă pe-o ureche. Oameni care merg la teatru, care au cultură și gusturi bune.”⁶

Susținem relevanța unei astfel de interogații publice pentru motivul că, în multe cazuri, în calea măsurilor care urmăresc implementarea reformelor se ridică bariere puternice constând în invocarea imposibilității de reformă de către instituțiile în cauză ori imposibilitatea de a asigura drepturile cetățeanului, garantate prin Constituție și prin diferite legi ale sistemului juridic.

În tot scandalul public, declanșat după dezastru, au fost invocate diverse motive, menite să-i absolve pe liderii politici de culpă. Aceste aspecte pot conduce, în multe din cazuri, la blocarea reformelor deși acestea sunt impuse de legi care instituie măsuri de aplicare.

Astfel, legile în cauză sunt lipsite de efecte juridice deoarece nu pot schimba nimic datorită unei mentalități tributare ideii că „lucrurile pot funcționa și așa”. În cazul Colectiv, au fost invocate netemeinicia considerentelor împotriva măsurilor, în sensul că nu a existat o reală incompatibilitate între aplicarea prevederilor legale și noțiunea de „domnie a legii”, constând în ordinea juridică care funcționează într-un stat de drept. S-a afirmat public că oaza de libertate a acestor tineri se afla în locații cu totul improprie acestui gen de acțiuni culturale și artistice de certă valoare. Amintim aici locațiile în care se suțineau concerte : – *Expirat, Control, Fire* (nume predestinat), *Club A, Colectiv* (și aici putem observa caracterul colectiv al suferinței- predestinat parcă!).

Aceste locații adăpostesc grupuri de tineri cu mesaje puternice și cu o gândire diferită care s-a constituit într-un mesaj al generației lor. Artiști români din lumea *underground* au încercat să dea un mesaj prin muzica-manifest pe care o promovează și au creat o mișcare de recuperare valorică, au convins crema tinerilor cu vârste cuprinse între 20 și 40 de ani că se poate și altfel, că trebuie să fie altfel. Pentru muzica interpretată de artiștii lor tinerii i-au însoțit în acele locuri total nepotrivite scopurilor culturale și artistice amenajate în subsoluri așa cum este și locația din fosta fabrică *Pionierul* denumită simplu și sugestiv...*Colectiv*. Unul dintre artiștii supraviețuitori le-a reproșat decidenților politici sub forma umorului negru: „*Ohooho, bună dimineața, dragi aleși, cum doriți cafeaua? Cu girofar? Abia după tragedia din astea mai coborâți și voi în lumea noastră. Bănuiesc că nici pe holurile spitalelor nu v-a picat bine. Cultura românească se desfășoară și dincolo de Ateneu și fotolii VIP. În beciuri și umezeală se cântă! E o mișcare de amploare, pe toate direcțiile, poate nu știți, unii aseamănă cultural Bucureștiul actual cu Berlinul din anii '90.*”⁷

Acest tip de reacție a reprezentat doar o formă de indignare a tinerilor români care fac parte din aceste grupuri și care au creat un fenomen, o cultură și care sunt în stare să-și urmeze idolii în orice loc decid să concerteze aceștia. I s-a reproșat societății românești că nu dorește să știe nimic despre grupurile acestea de tineri. În cadrul manifestațiilor de stradă s-a impus opinia conform căreia societatea românească va trebui să-și reevalueze atitudinea față de acești tineri și să țină cont

6 „Colectiv, simbolul generației underground din România. Cluburile din subsoluri au transformat Bucureștiul în „noul Berlin”, <http://stirileprotv.ro/stiri/social/colectiv-simbolul-generatiei-underground-din-romania-cluburile-din-subsoluri-au-transformat-bucurestiul-in-noul-berlin.html>, accesat în data de 03.04.2016.

7 „Lunga lista a celor vinovați pentru tragedia din Colectiv. „Este o concluzie a incompetenței și ignoranței”, <http://romaniateiubesc.stirileprotv.ro/emisiuni/2015/sezonul-2/lunga-lista-a-cel-or-vinovați-pentru-tragedia-din-colectiv-este-o-concluzie-a-incompetenței-si-ignoranței.html>, accesat în data de 03.04.2016.

de opiniile pe care doresc să le impună în spațiul public. S-au invocat, astfel, mai multe motive expuse public. Un prim motiv ar fi acela că tinerii fac parte dintre aceia care devin studenți în cele mai performante universități românești și străine.

Al doilea motiv ar fi acela că domeniile pe care acești tineri le studiază acoperă o paletă largă de științe precum: cibernetica, medicina, arhitectura, fizica nucleară, electronica și telecomunicațiile, ingineria din toate domeniile, artele plastice, artele spectacolului, sociologia, antropologia, automatica, informatica și alte zeci de științe extrem de complexe. Al treilea motiv ar fi acela că tinerii se opun cu fermitate procesului de degradare culturală a României care este vizibil și evoluează în fiecare an.

Diluarea valorilor naționale și a educației este clamată de această categorie socială care își dorește să obțină recunoașterea meritelor „pe bune” adică pe baza competențelor și a meritului fiecăruia, s-a aflat printre revendicările străzii. Un al patrulea motiv ar fi acela că tinerii despre care vorbim aici nu vor să moștenească o societate clădită pe șpagă și pe metehnele balcanico-orientale ce, se pare, fac parte din gena popoarelor din sud-estul Europei.

S-au vehiculat multe exemple și motive de reformare a societății pe care tinerii și-o doresc și pe care nu o au din moment ce pe buzele tuturor tinerilor se aude: „*vrem o țară ca afară*”. În seara de 30 octombrie 2015 s-a putut observa un întreg lanț al slăbiciunilor care au condus la sincope și la întârzierea intervenției care a amplificat dezastrul ce a îngrozit Europa. Un întreg sistem instituțional si-a dovedit limitele, a intervenit cu întârziere iar atunci când a făcut-o au existat și elemente de ineficiență.

Particularizând cazul *Colectiv* se poate afirma că autoritățile au fost luate prin surprindere iar modul în care au funcționat serviciile a demonstrat că trebuie încă reforme. În spațiul central și est-european regimurilor care au administrat sistemul instituțional le sunt specifice anumite mentalități care plasează responsabilitatea pe umerii terților în momentul apariției unei crize, și nu pe cei care sunt îndrituiți să aplice legea. Datorită intensității implicării statului în toate domeniile socialului și de asemenea grație diferitelor structuri devotate regimului communist, tranziția către democrație a fost, și în unele cazuri încă mai este, deosebit de dificilă. Astfel, cu toate că prăbușirea regimurilor comuniste central și est-europene a avut loc între anii 1989 și 1991, chiar și în prezent țările foste comuniste întâmpină mari dificultăți în implementarea reformelor democratice, în anumită măsură și din cauza unei filosofii politice, a unor concepții și structuri aparținând regimurilor autoritare conduse cu mână de fier. În cazul românesc proastele obiceiuri, incompetența, corupția și indiferența decidenților politici și-au spus cuvântul în seara tragediei. Astfel este justificată, atât din punct de vedere teoretic, cât și practic, abordarea modului cum s-a realizat trecerea de la comunism la democrație, din perspectiva aplicării procesului de îndepărtare a persoanelor care au avut legături cu regimul communist și care nu au aplicat proiectul de reformare a societății dorit de către cetățeanul de rând care suportă efectele negative ale proastei administrații.

Imaginea, pe care o vedem, este aceea a unor institutii ineficiente și corupte, fără responsabilități sau atribuții, deși există legi care să le impună autoritatea. Este imaginea unei societăți și a unui stat care de 25 de ani reprezintă și își protejează cetățenii. Un alt supraviețuitor al dezastrului, artistul Adrian Despot, caracterizează tragedia. „*Este fix o concluzie a incompetenței, a ignoranței acestui popor care, de 25 de ani, a lasat gălețile să curgă, pomenile electorale și multe altele ! Ne-a marcat pe toți, a fost un moment colectiv, e o traumă colectivă, dar este o trauma cu care va trebui să trăim, să mergem mai departe și să avem grijă ca ce s-a întâmplat*

atunci, în acea seară, să nu se mai întâmple", conchide Adi Despot⁸. A fost nevoie de o tragedie care să trezească sentimentul comun de responsabilitate și implicare, de conștientizarea nevoii de schimbare profundă în societatea românească. Dezastrul a depășit granițele României printree victime numărându-se o italiancă și un student turc.⁹ Colectiv a însemnat o epocă care s-a încheiat și o alta care a început prin importante proteste de stradă ce s-au desfășurat în marile orașe ale României, proteste care au dus la căderea guvernului condus de Victor Ponta prin demisia acestuia din urmă. Evocarea unui important moment de către un supraviețuitor descrie sfârșitul unei perioade dificile a societății românești. „Am ceasul meu pe care l-am avut în seara aceea, care a rămas la ora asta și l-am găsit întâmplător, nici nu știam că-l mai am... L-am găsit întâmplător, dar mă rog, nu mai are ecran, e ora la care s-a spart. S-a spart ceva în noi toți cei prezenți acolo...În noi ăștia de vârsta noastră.”¹⁰

Sincopele și blocajele sistemului instituțional

Un element care a demonstrat ruptura din cadrul societății românești a fost comunicarea dintre instituții și societate precum și efectele acestei lipse de comunicare. Odată cu diversificarea și masificarea comunicării, oamenii politici, managerii, artiștii cunoscuți chiar și, în general, orice persoană a cărei carieră depinde într-o măsură mai mică sau mai mare de opinia pe care publicul și-o face despre ea, apelează la serviciile celor numiți *specialiști în comunicare și mass-media*. În acest caz, trebuie să înțelegem prin comunicare transmiterea unei imagini, transmitere care se realizează mai ales prin mass-media. În mod normal, reprezentarea pe care ne-o facem despre persoana în cauză, să fie puternică și în același timp favorabilă.

În caz contrar, afirmăm că persoana vizată nu are „trecere la public”, că „nu reușește să comunice”; imaginea sa nefiind cea pe care dorește să o ofere. În loc să o lase astfel la voia întâmplării, este în interesul ei să o consolideze și să facă în așa fel încât să fie pozitivă.

În domeniul comunicării, informația reprezintă *ceea ce se comunică într-unul sau altul din limbajele disponibile*. În realitate informația trebuie considerată ca o combinație de semnale și simboluri. Semnalele ne trimit cu gândul la undele sonore pe care le emitem în actul vorbirii, la undele radio sau cele de televiziune. Semnalele pot conține semnificații care – datorită unor convenții sociale – pot fi decodate. Alfel spus, semnificația unui simbol este dependentă de un consens în practica socială. Comunicarea pleacă de la emițătorul care intenționează să transmită informația și care folosește un cod care îi servește cel mai bine scopului său. Actul comunicării se încheie cu implicațiile pragmatice pentru receptor, etapă finală a transferului de informație. Este exact ceea ce a lipsit în cazul tragediei din 30 octombrie 2015. Reprezentanții instituțiilor cât și a *Inspectoratului de Stat pentru Situații de Urgență* au dat la cald răspunsuri total evazive și neconcludente. Ancheta

8 „Lunga lista a celor vinovați pentru tragedia din Colectiv. „Este o concluzie a incompetenței și ignoranței”, <http://romaniateiubesc.stirileprotv.ro/emisiuni/2015/sezonul-2/lunga-lista-a-celor-vinovați-pentru-tragedia-din-colectiv-este-o-concluzie-a-incompetenței-si-ignoranței.html>, accesat în data de 03.04.2016.

9 Cătălina Mănoiu, „INCENDIUL din Colectiv: O italiancă de 20 ani și bodyguardul clubului, în stare critică. Prietenii tânărului îi caută rudele”, <http://www.mediafax.ro/social/incendiul-din-colectiv-o-italianca-de-20-ani-si-bodyguardul-clubului-in-stare-critica-prietenii-tanarului-ii-cauta-rudele-foto-14869815>, accesat în data de 01.04.2016.

10 „Lunga lista a celor vinovați pentru tragedia din Colectiv. „Este o concluzie a incompetenței și ignoranței”, <http://romaniateiubesc.stirileprotv.ro/emisiuni/2015/sezonul-2/lunga-lista-a-celor-vinovați-pentru-tragedia-din-colectiv-este-o-concluzie-a-incompetenței-si-ignoranței.html>, accesat în data de 03.04.2016.

autorităților a demonstrat că multe dintre instituții cu atribuții în domeniu nu și-au îndeplinit atribuțiile. După cinci luni de la tragedie avem puține răspunsuri despre ceea ce s-a întâmplat în acea noapte și despre starea generală a sistemului instituțional care ar fi trebuit să răspundă pentru faptele grave întâmplată. Concret avem doar cinci persoane acuzate și cercetate: cei trei proprietari ai clubului și doi angajați ai I.S.U. care au trecut cu vederea neregulile înregistrate în acea locație. Un mecanism al anchetelor s-a declanșat și a încercat să ne explice, fără însă a ne convinge, că lucrurile se află sub control, că au nesocotit reglementările cei care aveau obligația să se asigure, că locul este potrivit unor astfel de manifestări artistice. Au fost ulterior prezentați autorităților cei care s-au ocupat de efectele pirotehnice de la care a început incendiul și erau asigurate de firma *Golden Ideas Fireworks Artists*. La debutul anchetei, administratorii au încercat să distrugă documentele prin care puteau fi incriminați. Ceea ce a demonstrat ancheta este că au existat mai multe nereguli și omisiuni grave care au dus la incendiu și la tragedia care a îndoliat 64 de familii și o întreagă națiune a devenit neputincioasă în fața durerii. Un lucru este cert tinerii care și-au găsit sfârșitul puteau fi salvați în acea seară fatidică dacă normele de funcționare ale localului ar fi fost respectate. Dacă reforma instituțională ar fi fost dusă la bun sfârșit și funcțiile importante ale instituțiilor ar fi fost deținute de oameni responsabili nu am fi avut nici Colectiv, nici Siutghiol și nici Apuseni unde și-au pierdut viața oameni care puteau fi salvați. Despre colectiv a fost produs și un documentar cu o audiență record¹¹.

O simplă căutare pe internet demonstrează cât de mare a fost interesul realizării acestui documentar. Cel care a venit cu ideea realizării acestui documentar a fost Mișu Predescu, coordonatorul echipei românești de producție. Predescu a declarat că a fost profund impresionat de tragedia întâmplată la 30 octombrie în clubul Colectiv și s-a gândit împreună „cu mai mulți prieteni” cum ar fi să spună povestea din perspectiva „oamenilor de acolo, adică a acelor care au trăit infernul”. Pe blogul unui jurnalist român putem citi impresiile de la proiecția specială. *„Pe scenă, producătorul filmului, Mișu Predescu, învârtte microfonul în mâini, căutându-și cuvintele. „Noi am făcut propunerea către Discovery.... am vrut să strângem mărturii despre această tragedie... să spunem tuturor povestea...” I se frânge glasul când vorbește despre mărturiile supraviețuitorilor. Pe multe nu le-a putut introduce în documentar. „Sunt prea dure”, șoptește în microfon”*¹².

La proiecția specială a documentarului au fost prezenți Charlotte Reid, producător executiv din partea *Discovery Networks International*, alături de Mișu Predescu, și Nick Allder, expert internațional în efecte speciale și măsuri de siguranță, care a luat parte la realizarea documentarului¹³. Charlotte Reid a declarat că documentarul¹⁴ va fi difuzat și în alte țări prin rețeaua Discovery. „Suntem foarte hotărâți să spunem povestea și dincolo de granițele României”, având în vedere că pe canalele Discovery se spun „povești despre oameni, pe teme universale și care ne ating pe

11 Documentarul „Dezastrul din Colectiv” are audiență record pe Youtube. Unii utilizatori sunt însă nemulțumiți. VEZI aici producția Discovery, dar și FILMUL realizat de DIGI 24. Care dintre ele este mai aproape de realitate?, <http://www.evz.ro/dezastrul-din-colectiv-audienta-record-pe-youtube-pest-260-de-mii-de-vizualizari-in-doua-zile-vezi-aici-documentarul-despre-incendiul-care-a-ucis-64-de-tineri-video.html>, accesat în data de 01.04.2016.

12 „Dezastrul din Colectiv” – un film tulburător, <http://www.petreanu.ro/dezastrul-colectiv/>, accesat în data de 01.04.2016.

13 Sebastian Eduard, „Dezastrul din Colectiv – Un documentar Discovery despre noaptea aceea”, <http://www.smartfm.ro/dezastrul-din-colectiv-un-documentar-discovery-despre-noaptea-aceea/>, accesat în data de 01.04.2016.

14 „Documentarul „Dezastrul din Colectiv”, difuzat în premieră de Discovery Channel pe 13 martie VIDEO, http://www.romaniatv.net/media_360163_documentarul-dezastrul-din-colectiv-difuzat-in-premiera-de-discovery-channel-pe-13-martie-video_276927.html, accesat în data de 01.04.2016.

toți", iar acest film se încadrează în această tipologie a spus Reid care a mei declarat că: „Filmul e un tribut. Sunt lecții pe care merită să le luăm în seamă. Discovery spune povești despre lucruri universale, nu întreabă cine e de vină, ci prezintă faptele. Cred că face parte din moștenirea Discovery să spună această tragedie. Este o poveste importantă și este important ca și alții să o vadă. Filmul va fi difuzat în câteva țări, dar nu știu în acest moment unde”¹⁵. Mișu Predescu explică cum a luat naștere ideea documentarului „În noiembrie, am propus asta celor de la Discovery”¹⁶, a spus Predescu, adăugând că „împreună cu colegii de la Londra” a încercat să redea povestea într-un mod obiectiv.

„Concret, după ce în noiembrie 2015 a venit propunerea de realizare a unui documentar¹⁶ despre incendiul din clubul Colectiv din perspectiva martorilor, în decembrie a început producția. Reconstituirea a fost făcută la începutul lui ianuarie, iar în lunile ianuarie-februarie au fost filmate interviurile cu opt dintre supraviețuitorii tragediei, inclusiv și cu Gabriel Popescu cel care a sunat la 112 în noaptea incendiului, dar și cu cadre medicale și reprezentanți ai Poliției, a spus Mișu Predescu¹⁷. În afară de Gabriel Popescu, în documentar apar următorii supraviețuitori ai tragediei: Miluță Flueraș, Paul Grigoriu, Andrei Trifu, Adrian Dorogan, Ema Băărăscu, Mircea Becherescu și Cristian Matei. Producătorii din România și toți cei care au făcut parte din echipa de producție au descris modul în care a fost conceput și provocările pe care echipa le-a avut în producerea acestui documentar.

„Echipa de producție a muncit non-stop de la sfârșitul anului trecut, de când Discovery a acceptat proiectul, până zilele trecute, când filmul a fost gata. Pentru filmări, clubul Colectiv a fost reconstruit pe un platou de cinema. S-au respectat dimensiunile, distanțele și s-au folosit aceleași materiale – același tip de burete pe stâlpi și pe plafon, același tavan fals din lemn, aceleași artificii montate pe scenă, pe care s-a refăcut același set up aflăm de pe blogul unui jurnalist¹⁸. Despre impresia produsă de filmul documentar este inutil să mai vorbim deoarece l-au vizionat sute de mii de oameni ce au rămas impresionați de tragedie și de mărturiile supraviețuitorilor. Revenind la dezastru și la cauzele acestuia putem afirma că s-a produs datorită neglijenței și a nerespectării normelor legale și neimplicării multora dintre instituțiile administrative. Parchetul General care a anchetat tragedia susține că s-ar fi permis accesul unui număr de persoane mult peste limita admisă a spațiului care nu era prevăzut cu mai multe ieșiri de urgență și de evacuare și nici nu era destinat unor spectacole cu efecte pirotehnice. În lanțul slăbiciunilor putem include și Primăria sectorului 4 care a dat avizul de functionare pentru Colectiv. Primăria și-a adus aportul la încălcarea legii având parte din responsabilitatea tragediei. Printr-o hotărâre a Consiliului Local din 2012, este omisă obligativitatea avizelor I.S.U. sau a avizelor de urbanism. O altă instituție care poate fi învinuită este Prefectura Municipiului București care ar fi trebuit să exercite control de legalitate asupra hotărârilor Consiliului Sectorului 4 și nu a făcut-o. Lista instituțiilor care se fac vinovate de tragedie este foarte lungă, aceste instituții se fac vinovate de

15 Sebastian Eduard, „Dezastrul din Colectiv – Un documentar Discovery despre noaptea aceea”, <http://www.smartfm.ro/dezastrul-din-colectiv-un-documentar-discovery-despre-noaptea-aceea/>, accesat în data de 01.04.2016.

16 Oana Ghiță, „Documentarul „Dezastrul din Colectiv” va fi difuzat în premieră de Discovery Channel pe 13 martie – VIDEO”, <http://www.agerpres.ro/cultura/2016/02/26/documentarul-dezastrul-din-colectiv-va-fi-difuzat-in-premiera-de-discovery-channel-pe-13-martie-vid-eo-14-45-50>, accesat în data de 02.04.2016.

17 „Documentar Discovery despre tragedia din Colectiv. „Toate telefoanele din club sunau si erau aceleasi 2 nume: mama si tata”, <http://stirileprotv.ro/stiri/incendiu-in-colectiv/documentar-discovery-despre-tragedia-din-colectiv-toate-telefoanele-din-club-sunau-si-erau-aceleasi-2-nume-mama-si-tata.html>, accesat în data de 02.04.2016.

18 „Dezastrul din Colectiv” – un film tulburător, <http://www.petreanu.ro/dezastrul-colectiv/>, accesat în data de 02.04.2016.

neaplicarea legii și, indirect, au fost părtașe la dezastru. Neconcordanțele apar și alte anchete pe care le conțin rapoartele diferitelor instituții. În presa românească a fost confirmată și această neconcordanță publicată în unul dintre ziarele centrale. „*Raportul final al INSEMEX arată că substanțele care existau în aer nu au contribuit la declanșarea acestui incendiu. De asemenea, au existat semne de întrebare cu privire la viteza de propagare a flăcărilor. Specialiștii INSEMEX stabiliseră în raportul lor că viteza de propagare a flăcărilor a fost de 2,3 metri pe secundă, iar cei de la Institutul Național de nu au tras nicio concluzie cu privire la viteza de propagare a focului. Raportul final a stabilit că viteza cu care s-a deschis focul a fost de 3,5 metri pe secundă, mult mai mare decât cea stabilită inițial.*”¹⁹ Nu în ultimul rând trebuie să amintim rateurile pe care sistemul medical le-a dat în ciuda promitudinii, dăruirii și profesionalismului întregului personal medical în toată perioada de criză. S-a văzut clar că sistemul are încă nevoie de reforme și partial a oferit servicii medicale de calitate deși noi contribuim la acest sistem cu sume considerabile care nu se regăsesc în serviciile pe care le primim. Sistemul medical românesc are nevoie de o resuscitare deoarece tragedia din Colectiv i-a demonstrat limitele acestui sistem dar a dezvăluit și minciunile pe care cu nonșalanță ni le spun politicienii și managerii din sistem. Culturile bacteriologice identificate de către specialiștii din Europa demonstrează starea precară a spitalelor publice românești. Jurnalistul Cătălin Tolontan a publicat un articol pe blogul personal intitulat sugestiv „*Bacteristan*” articol care aduce informații suplimentare despre tot acest episod al infecțiilor și bacteriilor din sistemul sanitar românesc. Tolontan susține că: „*în toate cazurile prezentate au apărut bacterii extrem de periculoase. Analizele indică cu claritate faptul că aceste infecții au apărut în spitale, de unde de altfel și provin bacteriile. Cei mai mulți dintre pacienți au fost contaminați în sânge cu mai multe bacterii. Răniții au murit în stare de septicemie fie în țară, fie în străinătate, acolo unde părinții susțin că au ajuns târziu, după amănări și fără ca ei să fie informați cu privire la riscurile crescute din unitățile bucureștene. Este observația pe care a făcut-o și directorul spitalului din Bruxelles, Serge Jennes. El a tratat 8 răniți sosiți de la alt spital din România decât cele patru ale căror dosare le avem: Spitalul Militar. Toți cei 8 de la “Militar” erau și ei infestați!*”²⁰

Concluzii

Tragedia petrecută la Colectiv este, însă, un semnal de alarmă pe care tinerii l-au tras și au adus în atenție modul în care societatea ar trebui să țină cont și de opiniile lor. Acești tineri au creat o mișcare de rezistență și fenomene precum *Stufstock* la Vama Veche ce-și propune să păstreze valoarea și autenticitatea. Echivalentul din Vama Veche îl reprezintă festivalul *Fân Fest* care se desfășoară la Roșia Montană și care transmite mesaje manifest ale tinerilor. Trupele de tineri artiști români încearcă să difuzeze muzica de valoare în mediul social. *Norzeatic, Silent Strike, The Monojacks, Coma, Grimus, Robin and The Backstabbers, Altar, Lună Amară, Neurotica, Sunshine, Survolaj, Timpuri Noi, Zdob& Zdob, Oliver, Blazzaj, E.M.I.L., Alternosfera, Phoenix, Niște Băieți, Gândul Măței, KUMM, Travka, Defunkt, Du-te vino, Firma* sunt nume ale unor trupe care au umplut la refuz cluburile și au încântat tinerii la concertele în aer liber și iubitorii muzicii underground.

¹⁹ Raport final în tragedia din Colectiv: Flăcările s-au propagat mai repede decât se credea, <http://www.romaniailibera.ro/actualitate/eveniment/flacarile-s-au-propagat-mai-repede-decat-se-credea-se-spune-in-raportul-final-in-ancheta-colectiv-412137>, accesat în data de 02.04.2016.

²⁰ <http://www.tolo.ro/2016/04/07/bacteristan-13-dosare-ale-mortilor-de-la-colectiv/>, accesat în data de 8.04.2016.

Dacă efectul reducător generat asupra fenomenului Colectiv reprezintă un element negativ ce poate fi atribuit ca responsabilitate sistemului politic și unei părți a societății, poate reprezenta și un motiv de îngrijorare în perspectiva clasificării democrației românești ca fiind una eficientă. După cum am prezentat lucrurile mai sus, însă, tragedia a avut drept cauză principală o culpă paralelă a instituțiilor centrale și a impasibilității multora dintre noi. Ar fi trebuit o implicare mult mai mare din partea societății deoarece electoratul a fost, în mare, o masă prin care s-a produs irosirea voturilor²¹. Un alt subiect intens discutat în mediile academice de profil îl reprezintă legitimitatea politică postdecembristă rezultată ca urmare a aplicării regulilor democratice utilizate odată cu trecerea la sistemul pluripartid și la implicarea acestui sistem în aplicarea legii și a regulilor democratice, în final la responsabilitatea guvernării.

În urma acestei analize, considerăm parțial justă ipoteza formulată în debutul studiului de față, că este mult prea devreme să tragem concluzii având în vedere efectul devastator pentru o mare parte din membrii societății. Este importantă, în opinia noastră, reevaluarea funcțiilor politice și sociale ale instituțiilor, este nevoie de mult mai multă implicare în fenomenul social al guvernării a cărui evaluare ne-am propus-o.

În momentul de față putem afirma că o bună parte a cauzelor tragediei din Colectiv se datorează sistemului politic postdecembrist și guvernelor care s-au succedat la putere. Acestea pot fi acuzate că nu au făcut ceea ce era necesar pentru a moderniza sistemul și lor le revine responsabilitatea unora dintre efectele negative care s-au produs în societate din 1990 și până în prezent. Fenomenul Colectiv a încheiat o epocă și a deschis o altă în care sperăm să devenim mai implicați și mai responsabili pentru ca astfel de tragedii să nu se mai producă și să nu fim nevoiți să închidem permanent răni sociale care sângerează, sunt total neproductive și, se pare, că nu învățăm nimic din ele.

BIBLIOGRAFIE

BARBU, Daniel, *Republica Absentă*, Editura Nemira, București, 2004.

BRYMAN, Alan, „The Nature of Qualitative Research”, în *Social Research Methods*, Oxford University Press, 2001.

LIM, Timothy C., *Doing Comparative Politics – An introduction to Approaches and Issues*, Lynne Rienner Publishers, Boulder, London, 2006.

TĂNASE, Stelian, *Clienții lui tanti Varvara: istorii clandestine*, Humanitas, București, 2005.

GALLAGHER, Tom, *Furtul unei națiuni. România de la comunism încoace*, Ed. Humanitas, București, 2004.

Resurse online:

GHIȚĂ Oana, „Documentarul „Dezastrul din Colectiv” va fi difuzat în premieră de Discovery Channel pe 13 martie – VIDEO”, <http://www.agerpres.ro/cultura/2016/02/26/documentarul-dezastrul-din-colectiv-va-fi-difuzat-in-premiera-de-discovery-channel-pe-13-martie-video-14-45-50>.

MĂNOIU Cătălina, „INCENDIUL din Colectiv: O italiancă de 20 ani și bodyguardul clubului, în stare critică. Prietenii tânărului îi caută rudele”, <http://www.mediafax.ro/social/incendiul-din-colectiv-o-italianca-de-20-ani-si-bodyguardul-clubului-in-stare-critica-prietenii-tanarului-ii-cauta-rudele-foto-14869815>.

MITROVICI, Elena, „Raport final în tragedia din Colectiv: Flăcările s-au propagat mai repede

21 Daniel Barbu, *Republica Absentă*, (București: Editura Nemira, 2004), 169.

decât se credea”, <http://www.romanialibera.ro/actualitate/eveniment/flacarile-s-au-propagat-mai-repede-decat-se-credea--se-spune-in-raportul-final-in-ancheta-colectiv-412137>

SEBASTIAN Eduard, „Dezastrul din Colectiv – Un documentar Discovery despre noaptea aceea”, <http://www.smartfm.ro/dezastrul-din-colectiv-un-documentar-discovery-despre-noaptea-aceea/>.

TOLONTAN Cătălin, Bacteristan – 13 dosare ale morților de la Colectiv, <http://www.tolo.ro/2016/04/07/bacteristan-13-dosare-ale-mortilor-de-la-colectiv/>

„Colectiv, simbolul generației underground din România. Cluburile din subsoluri au transformat Bucureștiul în „noul Berlin”, <http://stirileprotv.ro/stiri/social/colectiv-simbolul-generatiei-underground-din-romania-cluburile-din-subsoluri-au-transformat-bucurestiul-in-noul-berlin.html>.

„Lunga listă a celor vinovați pentru tragedia din Colectiv. „Este o concluzie a incompetenței și ignoranței”, <http://romaniateiubesc.stirileprotv.ro/emisiuni/2015/sezonul-2/lunga-lista-a-celor-vinovati-pentru-tragedia-din-colectiv-este-o-concluzie-a-incompetentei-si-ignorantei.html>.

Documentarul „Dezastrul din Colectiv” are audiență record pe Youtube. Unii utilizatori sunt însă nemulțumiți. VEZI aici producția Discovery, dar și FILMUL realizat de DIGI 24. Care dintre ele este mai aproape de realitate?, <http://www.evz.ro/dezastrul-din-colectiv-audienta-record-pe-youtube-pest-260-de-mii-de-vizualizari-in-doua-zile-vezi-aici-documentarul-despre-incendiul-care-a-ucis-64-de-tineri-video.html>.

Dezastrul din Colectiv” – un film tulburător, <http://www.petreanu.ro/dezastrul-colectiv/>.

„Documentarul „Dezastrul din Colectiv”, difuzat în premieră de Discovery Channel pe 13 martie VIDEO, http://www.romaniatv.net/media_360163_documentarul-dezastrul-din-colectiv-difuzat-in-premiera-de-discovery-channel-pe-13-martie-video_276927.html.

„Documentar Discovery despre tragedia din Colectiv. „Toate telefoanele din club sunau și erau aceleași 2 nume: mama și tata”, <http://stirileprotv.ro/stiri/incendiu-in-colectiv/documentar-discovery-despre-tragedia-din-colectiv-toate-telefoanele-din-club-sunau-si-erau-aceleasi-2-nume-mama-si-tata.html>.

Comunicarea în mediul online și impactul său social în incidentul de la Colectiv

■ ANIȚA GRIGORIU

[Spiru Haret University]

Abstract

The present study is based on needs - action paradigm, showing the causal role of youth needs: cognitive and social needs in the online communication. In Collective case, social networks are becoming the main source of information for Romanians who want to know in real time about the tragedy and mobilizations details surrounding this incident. Research is structured on two levels: one aimed at addressing theoretical background of online communication, and other that analyzes Facebook as main engine for transmission of information, a genuine press center in the Collective drama, but also as an accelerator of social and political events.

Keywords

online communication; social compensation; Internet; social media

Cadru teoretic. Clarificări conceptuale

Cadrul teoretic propus aduce cercetarea de față într-un cadru conceptual integrat, care permite înțelegerea rolului dinamic al diferiților factori care influențează comportamentul și atitudinea utilizatorilor de online în exprimarea opiniilor, în contextul incidentului petrecut în seara zilei de 30 octombrie, la clubul Colectiv din București, în urma căruia au decedat 64 de persoane¹. Bazat pe paradigma nevoi-acțiuni, studiul de față urmărește impactul social pe care l-au avut protestele prilejuite de incendiul de la Colectiv, a căror mobilizare s-a făcut în mediul online.

Noile tehnologii de comunicare le permit oamenilor să se facă auziți și observați, să se unească în scopul unei cauze și să lupte pentru ea. Participarea la comunitățile online oferă utilizatorilor săi oportunități pentru practicarea abilităților sociale și pentru exprimarea opiniilor. Internetul este văzut astăzi ca mijloc de explorare a lumii sociale și are unele calități unice: nu este mediat de autorități, nu este față în față, este interactiv și poate fi anonim (de exemplu, blog-uri, forumuri, camere de chat

¹ În incinta Clubului Colectiv au decedat 26 de persoane, iar în zilele de după incendiu numărul morților a crescut la 64.

și mesagerie instant)². Utilizatorii săi acționează din diferite nevoi de compensare socială și de gestionare a stării de spirit sociale care îi motivează. Astfel, motivele pentru utilizarea Internetului pot fi identificate colectiv ca motive pentru „compensarea socială”³.

Internetul în general și social media în special este un instrument uimitor de a comunica în timp real. În cadrul descrierilor care există, se poate spune că social media este un instrument social de comunicare bazat pe un set de tehnologii moderne care oferă oamenilor posibilitatea de a ieși din stadiul de consumatori de conținut, către cel de editori. Aceste tehnologii le permit oamenilor să se conecteze unul cu celălalt pentru a crea (sau co-crea) valoare prin conversație online și colaborare⁴.

Comunicarea pe rețelele sociale s-a dovedit nu o dată ca fiind foarte eficientă (vezi cazul Roșia Montana și alegerile prezidențiale din 2014) și că poate duce la schimbări spectaculoase, ca și în cazul tragediei de la Colectiv. În acord cu Paul Dobrescu și Ana Bărgăoanu, „Internetul nu este o simplă rețea de comunicare foarte rapidă. El nu este doar o imensă rețea de calculatoare conectate, ci este un sistem revoluționar care a reinventat modul de a gândi afacerile, educația, administrația și guvernarea”⁵.

Dacă despre comunitatea online se spune că reprezintă o zonă în care problemele personale și colective sunt abordate deschis, fără rețineri, și se propagă fulgerător, acest fapt este cu atât mai valabil pentru utilizatorii rețelelor sociale. Unul dintre cele mai importante aspecte ale noilor metode de comunicare este cea ce numește David Kirkpatrick „Efectul Facebook”. Mesajele pe Facebook circulă cu rapiditate „de la un om din dormitorul său, la milioane de oameni în stradă”⁶, căci „Softul Facebook-ului face informațiile virale. Ideile de pe Facebook au abilitatea de a grăbi grupurile și de a face mulți oameni conștienți de ceva aproape simultan, de răspândire de la o persoană la alta și de la unul la mulți cu o unică problemă – ca un virus.”⁷

Totodată, Facebook „schimbă modul în care oamenii comunică și interacționează, modul în care vânzătorii își vând produsele, cum guvernele ajung la cetățeni, chiar și modul în care operează companiile. Se alterează caracterul de activism politic, iar în unele țări acesta începe să afecteze procesele de democrație în sine”⁸, ceea ce ridică mari semne de întrebare privind utilitatea acestei rețele. Alături de alte noi forme de comunicare cum ar fi telefoane mobile, You Tube și Twitter, *Efectul Facebook* „împuternicește cetățenii obișnuiți să inițieze această răspândire rapidă a informației”⁹ și să țină loc de reporteri.

2 Louis Leung, „Effects of Motives for Internet Use, Aloneness, and Age Identity Gratifications on Online Social Behaviors and Social Support among Adolescents”, în Robert Zheng, Jason Burrow-Sanchez, Clifford Drew (Eds.), *Adolescent Online Social Communication and Behavior. Relationship Formation on the Internet*, (Hershey, New York: Information Science Reference, 2010), 122

3 Leung, „Effects”, 121.

4 Peter R. Scott, J. Mike Jacka, *Auditing Social Media. A Governance and Risk Guide* (Hoboken, New Jersey: Wiley, 2011), 5.

5 Paul Dobrescu, Ana Bărgăoanu, *Mass Media și societatea* (București: SNSPA, 2001), 64.

6 David Kirkpatrick, *The Facebook Effect* (New York: Simon & Schuster, 2010), 7.

7 Kirkpatrick, *The Facebook*, 7.

8 Kirkpatrick, *The Facebook*, 15.

9 Jim Whiting, *Online Communication and Social Networking* (United States: Reference Point Press, 2012), 17.

Uniți prin Facebook, românii încep revoluția digitală

În prezentul demers plecăm de la ipoteza conform căreia participanții la grupul de discuție Colectiv consideră că prin implicarea lor pot aduce schimbări majore în societate. Inițial, tinerii au protestat față de guvern în mediul online: pe bloguri, forumuri și site-uri sociale, după care protestul lor a continuat fizic în stradă. Fie că a fost vorba de donare de sânge, de ieșit în stradă sau de verificarea unor informații privind situația victimelor, mobilizarea s-a făcut pe Facebook, prin crearea grupurilor tematice care susțineau aceeași cauză.

Rolul Internetului în susținerea activităților cetățenilor este unul foarte important, întrucât mulți români aleg social media ca mijloc de informare și participare la activități de voluntariat, civice sau politice.

Odată cu producerea incidentului de la Clubul Colectiv, prezența românilor în mediul online a atins cote nemaîntâlnite. „Cererea de informații a fost una dintre cele mai mari (...) traficul site-ului a fost mai mare decât ziua de după alegerile prezidențiale, după turul doi, care la fel, a fost un record până atunci, pentru toate site-urile”¹⁰, ceea ce a făcut ca BBC să numească această mobilizare „revoluția digitală”.

La nivelul societății românești, în luna decembrie a anului 2015 erau înregistrați 8.300.000 de utilizatori de Facebook. Dintre aceștia, 61.32% sunt bărbați și 38, 68% sunt femei¹¹. La categoria de vârstă, cei mai mulți dintre utilizatori (29.2%) sunt între 25-34 de ani, urmați de tinerii cu vârstă între 18-24 de ani (23.1%), 35-44 de ani (20.4%), 13-17 ani (10.3%), 45-54 de ani (10.3%)¹². Așadar, peste 50% dintre utilizatori au între 18-34 de ani, sunt persoane tinere, active, cu drept de vot, care se pot mobiliza repede.

Uniți de tragedie, dar și din pricina deziluziilor din ultimii ani de la Revoluție, sute de mii de persoane s-au mobilizat pe rețelele sociale pentru a-și ajuta semenii: în acțiuni de voluntariat pentru donare de sânge pentru victimele incendiului și pentru asigurarea necesarului de materiale sanitare în spitale; în organizarea de teledoane și de campanii de într-ajutorare; în susținerea morală și materială a familiilor victimelor aflate la spitale.

Facebook-ul este supranumit în preajma incidentului de la Colectiv „rețeaua care a adus oamenii împreună”¹³, „cel mai bun catalizator de omenie și de fapte bune”¹⁴, „centru de presă. Un loc din care informațiile au putut fi aflate cu ușurință”¹⁵, „comunitate de emoție, comunitate de gândire și comunicate de acțiune”¹⁶, iar pentru români a însemnat „motorul nervos al mobilizării voluntarilor, sursa de răspândire imediată a știrilor și platforma care a întărit sentimentul solidarității”¹⁷. Acest lucru demonstrează că utilizatorii de Facebook „pot acoperi evenimente – uneori în câteva minute sau ore după ce s-au produs – pe care

10 Sorin Kosz, coordonator digi24.ro, în reportajul „Revoluția digitală”, difuzat la emisiunea Bonton, pe postul Digi 24, în data de 8 noiembrie 2015.

11 <http://www.facebrands.ro/demografice.html#evolutie>, accesat la 1 februarie 2016.

12 <http://www.facebrands.ro/demografice.html#varsta>, accesat la 1 februarie 2016.

13 http://www.infoziare.ro/stire.read.php?newz_id=5379605, accesat la 1 februarie 2016.

14 Oana Botezatu, blogger, cu referire la mobilizarea pentru donarea de sânge în sprijinul victimelor de la Colectiv. <http://www.digi24.ro/Stiri/Digi24/Timp+liber/Stil+de+viata/BONTON+colectiv+Revolutie+digitala>, accesat la 1 februarie 2016.

15 Andreea Vasile, blogger,

<http://www.digi24.ro/Stiri/Digi24/Timp+liber/Stil+de+viata/BONTON+colectiv+Revolutie+digi+ta>, accesat la 1 februarie 2016.

16 Valeriu Turcan, consultant politic https://www.facebook.com/hashtag/colectiv?source=feed_text&story_id=1069048439792890, accesat la 28 ianuarie 2016.

17 <http://www.digi24.ro/Stiri/Digi24/Timp+liber/Stil+de+viata/BONTON+colectiv+Revolutie+digitala>, accesat la 1 februarie 2016.

mass-media tradiționale le ignoră sau nu le pot acoperi din diverse motive”¹⁸, după cum menționează Jim Whiting.

Protestul continuă din mediul online în stradă

Sub sloganul „Corupția ucide!”, „românii au transformat tristețea și frustrarea în solidaritate și responsabilitate”¹⁹, ieșind cu miile în stradă și organizând cele mai mari proteste din ultimii 26 de ani. Principala nemulțumire a protestatarilor a fost modul în care autoritățile au acordat avizele și licențele de funcționare a locurilor publice, vizând apoi întreaga clasă politică pe care au acuzat-o de corupție și făcând-o direct responsabilă de problemele sociale cu care se confruntă societatea românească.

Publicația „The Economist” arată o serie de aspecte care au premers incendiul din clubul Colectiv: „iresponsabilitatea (folosirea artificii într-un subsol cu izolare fonică din polistiren); incompetența (clubul era prost condus, iar ieșirile de urgență nu erau corespunzătoare), aparenta corupție (clădirea nu avea toate avizele necesare)”²⁰.

La data de 1 noiembrie 2015, în Piața Universității din București, 8000 de persoane au organizat un marș de comemorare a victimelor de la Colectiv și s-au alăturat apoi altor 2000 de persoane aflate la locul incidentului pentru a aduce un ultim omagiu celor decedați. La 3 noiembrie 2015, protestarii au ieșit din nou în Piața Universității, nemulțumiți de declarațiile primarului sectorului 4, Cristian Popescu Piedone, care a anunțat că nu are ce să-și reproșeze, deoarece clubul Colectiv funcționa legal²¹. La protest au participat circa 25.000 de persoane care au cerut demisia lui Cristian Popescu Piedone, dar și a premierului Victor Ponta și a vicepremierului Gabriel Oprea.

Pe 4 noiembrie 2015, premierul Victor Ponta împreună cu Guvernul României, dar și primarul sectorului 4, Cristian Popescu Piedone, au demisionat. Protestele au continuat și în următoarele zile în majoritatea orașelor din țară: Constanța, Timișoara, Cluj, Galați, Sibiu sau Iași, dar și în diaspora: Paris, Londra, Roma, Madrid, Berlin sau New York. Mesajele străzii²² cer respect, corectitudine și protecție: „De ce suntem aici? Pentru că pe 30 octombrie niște tineri au mers la un concert și nu s-au mai întors niciodată”, „Din cauza unui sistem în care autorizațiile albe se dau pe bani negri”, „Vrem să avem cu toții imunitate la dezastre, nu să aibă ei imunitate politică”, „Vrem bunăstare, nu manipulare”. Ca urmare a mișcărilor sociale ample, în România a fost investit un nou guvern, condus de tehnocrați.

Așa cum afirma cercetătorul Jesse Drew, social media poate fi, cu siguranță, un accelerator important de evenimente, dar simplele comunicări în rețele nu pot

18 Whiting, *Online Communication*, 17.

19 <http://www.ziare.com/stiri/incendiu-club-colectiv/the-guardian-nu-demisia-lui-ponta-e-sti-rea-ci-cum-romanii-au-transformat-tristetea-si-frustrarea-in-solidaritate-1391881>, accesat la 1 februarie 2016.

20 <http://www.economist.com/news/europe/21678282-protests-about-deadly-nightclub-fire-have-toppled-romania-s-government-they-have-yet-change>, Collective responsibility, 14 noiembrie 2015.

21 <http://www.mediafax.ro/social/incendiul-din-colectiv-primarul-piedone-spune-ca-nu-are-ce-sa-si-reproseze-clubul-colectiv-functiona-legal-autorizatia-de-functionare-foto-14868966>, Ana Maria Lazăr: Incendiul Colectiv – Primarul Piedone spune că nu are ce să-și reproșeze: Clubul Colectiv funcționa legal, www.mediafax.ro, 31 octombrie 2015.

22 <http://stirileprotv.ro/stiri/actualitate/manifest-colectiv-mesajul-strazii-pentru-autoritati-imunitate-la-dezastre-nu-imunitate-politica.html>, Manifest colectiv. Mesajele „Străzii” pentru autorități: Imunitate la dezastre, nu imunitate politică, stirileprotv.ro, 13 noiembrie 2015.

răsturna guverne. Pentru ca revoltele să aibă succes, oamenii trebuie să iasă în stradă²³, ceea ce s-a și întâmplat în cazul de față. Nivelul de conștientizare a problemelor i-a scos pe români din casă și i-a făcut activi, admitând că numai prin implicarea lor pot aduce schimbări în societate.

Proteste de stradă au fost numite de către presă „Revoluția Colectiv”²⁴ sau „Revoluția CTRL ALT DEL”²⁵, aluzie la cerința românilor de a reseta clasa politică și socială, dar și la generația care a stârnit revoltele. Principalii actori ai protestului sunt tinerii, studenții sau proaspăt angajați, ori șomeri care s-au arătat nemulțumiți de felul în care funcționează lucrurile în România și mai ales dezamăgiți de clasa politică.

Concluzii

Prin incidentul de la Colectiv comunicarea în mediul online cunoaște cea mai mare nevoie de informație de până acum. Interesul românilor în utilizarea rețelelor sociale este mai mare în rândul tinerilor, dar se remarcă o tendință de creștere în rândul persoanelor de vârstă a treia. Facebook a reprezentat principala sursă de informație pentru românii care au dorit să afle în timp real amănunte despre tragedie și despre mobilizările din jurul acestui incident, devenind organizator al centrelor de voluntariat, precum și motor al protestelor stradale. Incendiul de la Colectiv a însemnat pentru români deopotrivă o conștientizare a suferinței și o responsabilitate colectivă, prin preferința directă pentru acțiune, nu doar pentru observarea pasivă a evenimentelor.

BIBLIOGRAFIE

DOBRESCU, Paul, BÂRGĂOANU, Ana, *Mass Media și societatea*, București: SNSPA, 2001

DREW, Jesse, *A Social History of Contemporary Democratic Media*, New York and London: Routledge, 2013

KIRKPATRICK, David, *The Facebook Effect*, New York: Simon & Schuster, 2010

LEUNG, Louis, „Effects of Motives for Internet Use, Aloneness, and Age Identity Gratifications on Online Social Behaviors and Social Support among Adolescents”, în Robert Zheng, Jason Burrow-Sanchez, Clifford Drew (Eds.), *Adolescent Online Social Communication and Behavior. Relationship Formation on the Internet*, Hershey, New York: Information Science Reference, 2010, 120-135

VOWE, Gerhard, HENN, Philipp (Eds.), *Political Communication in the Online World. Theoretical Approaches and Research Designs*, New York: Routledge, 2016

WHITING, Jim, *Online Communication and Social Networking*, United States: Reference Point Press, 2012.

Surse online

<http://www.digi24.ro>

<http://www.economist.com>

23 Jesse Drew, *A Social History of Contemporary Democratic Media* (New York and London: Routledge, 2013), 171.

24 Marian Sultănoiu: Revoluția Colectiv a desființat Victoria lui Ponta, www.gandul.info, 4 noiembrie 2015.

25 Denumire dată de Euronews, pornind de la o pancardă ținută în mână de către o tânără ieșită în stradă: Protestul CTRL ALT DEL.

<https://www.facebook.com>

<http://www.facebrands.ro>

<http://www.infoziare.ro>

<http://www.ziare.com>

[stirileprotv.ro](http://www.stirileprotv.ro)

www.gandul.info

www.mediafax.ro

Cine a fost de vină pentru accidentul de la Colectiv? Cine a profitat de pe urma accidentului?

■ DAN SULTĂNESCU

[National University of Political Studies and Public Administration]

Abstract

The analysis of the public effects of the Colectiv Club accident (since last autumn) shows that there is a considerable impact of mass-media on the public perceptions, in cases with highly emotional development. Our analysis, on opinion polls, shows that media agenda had influenced a lot the perception about who's to blame for that tragic accident. When an important event is publicly debated, this debate can influence the public perception – for example, after one month, has increased a lot the number of people that blamed all the politicians and the Government for this accident, after that theory was presented a lot in the media. Also, after that accident, the change of the Government was seen as a normal decision.

Keywords

agenda setting; agenda media;
opinion polls; Romanian
Government

Articolul de față se bazează pe date măsurate atât în perioada schimbărilor politice din noiembrie 2015, cât și la o lună distanță, în decembrie 2015 (ambele momente, măsurate în studii OR), sau chiar în ianuarie 2016 (date Sociopol). Este vorba de sondaje de opinie realizate pe eșantion reprezentativ la nivel național, de minim 1010 subiecți. Eșantionul a fost multistadial cluster, cu selecție probabilistică a persoanelor, și a fost validat pe baza datelor INSSE 2009 și recensământul populației din 2002. Eroarea maximă tolerată a fost de 3,2%, la un nivel de probabilitate de 95%. Chestionarul a fost aplicat pe populație adultă, neinstituționalizată, folosind metodă CATI. Întrebările au fost selectate pentru a verifica percepția asupra vinovaților principali pentru producerea tragediei de la clubul Colectiv, precum și despre cine, dintre actorii politici principali, a beneficiat și cine a pierdut, din punct de vedere politic, în urmă accidentului. Am încercat atât să prezentăm datele concrete măsurate, cât și să analizăm suplimentar profilele publicului, în funcție de date socio-demografice, consum media și opțiuni politice.

Ipoteza de la care am plecat este aceea că mass media a avut un efect important asupra percepției vinovaților – evoluțiile de la o lună la alta fiind relativ

importante (ceea ce reflectă o influență a unui tip de agendă – agenda media, asupra altui tip de agendă – agenda publică).

A doua ipoteza a fost aceea că vinovăția este/a fost orientată mai mult spre zona celor cu atribuții directe și mai puțin spre zona politică națională, chiar dacă acest fapt nu a fost neapărat scos în evidență în dezbaterile publice. Ulterior, dezbaterile publice au accentuat și vinovăția zonei publice naționale, alături de cea specifică de la nivel local.

Despre amestecul agendelor, referințele bibliografice de la care am plecat au originea la clasicii McCombs și Shaw (și studiile lor din anii 70)¹, precum și în sintezele ulterioare realizate de Everett Rogers și James W. Dearing (care vorbesc despre cele 3 tipuri de agenda²). Apariția internetului și mecanismele sale de interacțiune și interconectare fac astăzi că modelul de comunicare să fie mult mai afectat de „zgomot” din surse cât mai diverse, iar acest lucru are un efect direct și asupra campaniilor electorale. Un model care poate ilustra foarte bine relația dintre actori este prezentat de Ted M. Coopman, într-un articol numit „Toward a pervasive environment perspective”³. Definiții mult mai ample ale acestei realități interconectate sunt date de Manuel Castells, care introduce conceptul de „societăți de tip rețea” (network society) și care arată cum acestea iau locul epocii în care informația era unidirecțională⁴.

Spre exemplu, în volumul din 2000, Castells dezvoltă o teorie a relației dintre agenda statului (militară și academică), agenda mișcărilor sociale (și a activiștilor sociali) și agenda economică (de business), care dau consistență unei infrastructuri interconectate în care interesele acestor zone se intersectează. Tot acest autor notează trecerea dintr-o relație pe verticală (între deținătorul autorității și beneficiarul informației) la o relație mai degrabă orizontală, în care se manifestă o opoziție între Sine (individualități) și tot restul (toate instituțiile, cu toate agendele lor), denumit simplu și generic Rețea. O astfel de tranziție, precum și complexitatea amestecului de agende, definește mult mai mult lumea actuală și comunicarea, inclusiv în campaniile electorale, între actorii implicați (cetățeni/ votanți, candidați/ instituții, media cu toate formele sale).

Datele obținute în sondajele de opinie

Rezultatele sondajelor arată că principalii vinovați de tragedia de la Colectiv sunt considerați proprietarii clubului, dar există o împărțire aproape egală a vinovăției între actorii privați și cei publici (mai ales autoritățile locale). Grupurile care votează partide de stânga tind să accentueze vina patronilor, iar grupurile care votează partide de dreapta învinovătesc în mai mare măsură nu doar politicienii de la putere, ci întreaga clasă politică. Acțiunea autorităților locale este blamată atât de intelectuali și cât și de pensionari, dar acuzațiile asupra primăriei sunt mai puțin vehemente în decembrie decât în noiembrie.

Deși nu blamează Guvernul, majoritatea consideră că fostul premier Victor Ponta a făcut bine că a demisionat. Susținerea pentru noul guvern nu este însă

1 Maxwell E. McCombs, Donald L. Shaw, „The agenda-setting function of mass media”, *The Public Opinion Quarterly* 2 (1972): 176-187

2 Everett Rogers, James W. Dearing, *Agenda-Setting*, Sage Publications, 1996

3 Ted M. Coopman, „Toward a pervasive environment perspective”, *Firstmonday.org*, vol. 14, nr. 1, 2009, <http://firstmonday.org/article/view/2277/2069> accesat 10.03.2016

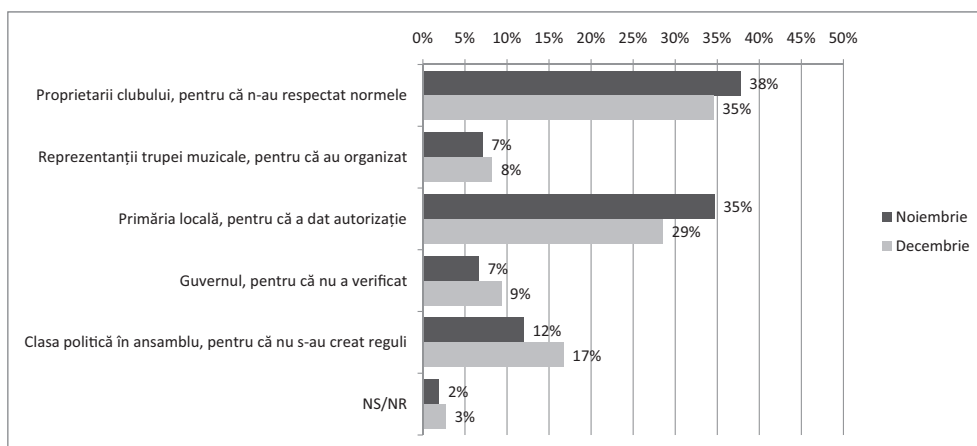
4 Vezi lucrări precum *The Rise of the Network Society*, Cambridge: Blackwell, 2000, sau *Networks of Outrage and Hope. Social Movements in the Internet Age*, Cambridge: Polity Press, 2012

totală, deoarece aproximativ o treime din populație nu îl mai dorea nici pe Victor Ponta, dar nu este mulțumită nici de soluția Dacian Cioloș (este vorba mai ales de tineri, persoane nemobilizate politic și utilizatori de internet).

Dintre actorii politici, UNPR, Gabriel Oprea și fostul primar Cristian Popescu Piedone ies cel mai prost după accident. În pofida campaniei de presă împotriva sa, Raed Arafat nu pierde, ba chiar câștigă simpatie în rândul tinerilor. Președintele Iohannis este considerat principalul actor care a câștigat puncte politice și de imagine de pe urma incidentului, mai ales de către votanții de stânga, printre cei de dreapta fiind mai des întâlnită ideea că cerințele străzii au reușit să se impună, dar chiar și printre aceștia mulți îl dau tot pe Klaus Iohannis drept principal învingător.

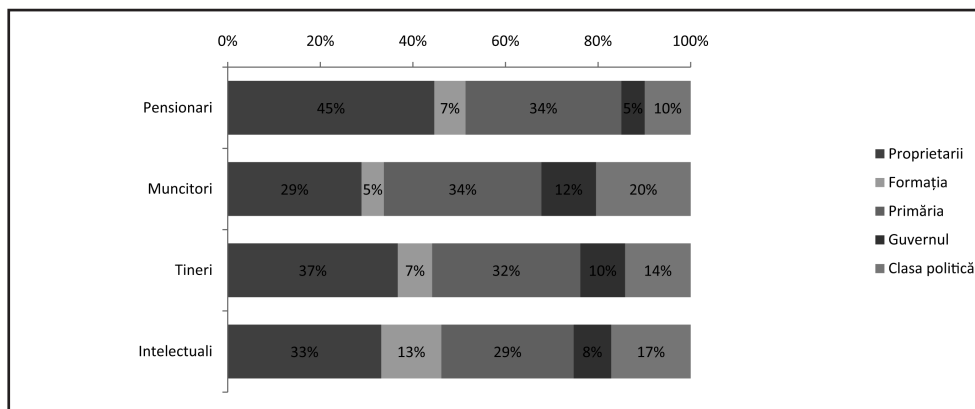
Per total, partidele politice au pierdut din legitimitate după acest moment, dat fiind și numărul mare de oameni care acuză întreaga clasă politică și susținerea destul de mare a ideii unui guvern tehnocrat (mai ales printre votanții PNL, care ar putea să nu voteze partidul dacă ar fi propus Cătălin Predoiu, de exemplu ca premier în locul lui Dacian Cioloș).

Așadar, cine este principalul responsabil pentru tragedia de la Colectiv

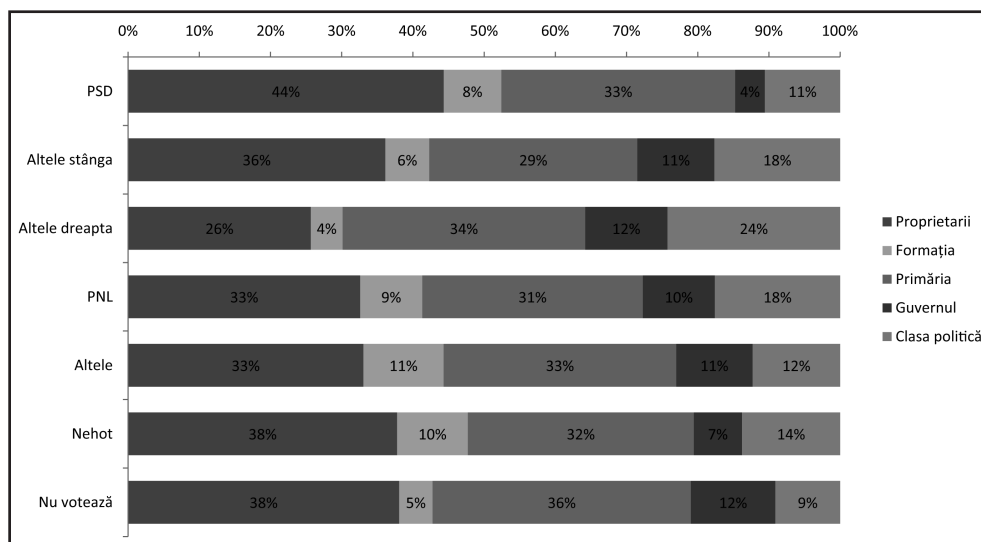

- Ca răspuns la o întrebare închisă, principalii responsabili sunt considerați, cu procente aproape egale în noiembrie proprietarii clubului (38%) și primăria (35%), împreună însumând aproape trei sferturi din opțiuni.
- Există o scădere importantă a procentului celor care învinovătesc primăria locală, de la 35% în noiembrie, la 29% în decembrie, astfel că în ultima lună principala responsabilitate este atribuită proprietarilor clubului.
- Urmează clasa politică în ansamblu, cu o creștere în decembrie de la 12% la 17%. Guvernul este considerat responsabil de mai puțin de 10% din respondenți, la fel ca și trupa muzicală.
- Practic, responsabilii se pot împărți în două categorii, actori publici și actori privați (formația, proprietarii), cu cote aproximativ egale, ceva mai mulți care atribuie responsabilitatea autorităților publice (55% la 45% în ambele luni)

Atribuirea responsabilității în funcție de segmentare socială și politică

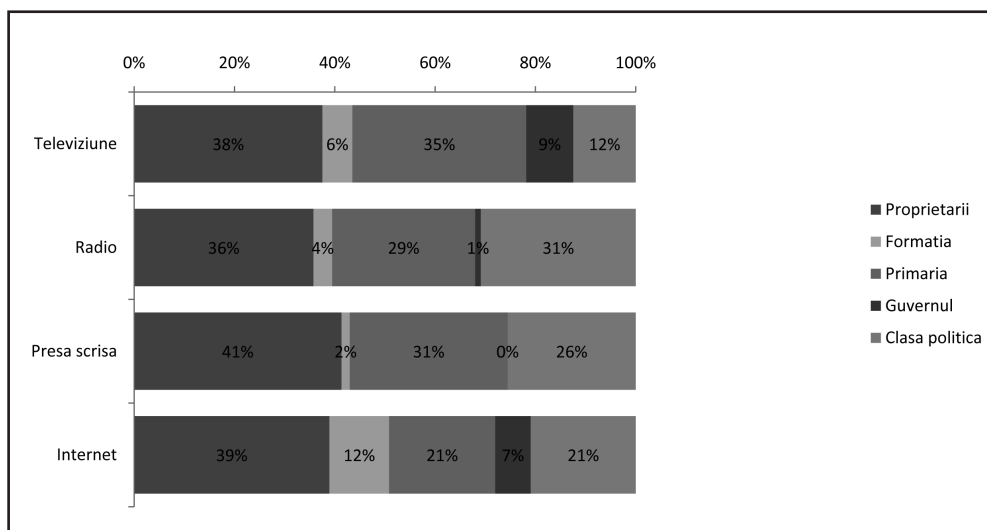

- Pensionarii atribuie într-o majoritate relativă vina actorilor privați (52%) și foarte puțin guvernului, iar muncitorii mai mult actorilor publici (64%), cu precădere guvernul și clasa politică.
- Intelectualii atribuie ceva mai multă responsabilitate formației (13%), iar tinerii dau răspunsuri în media națională.

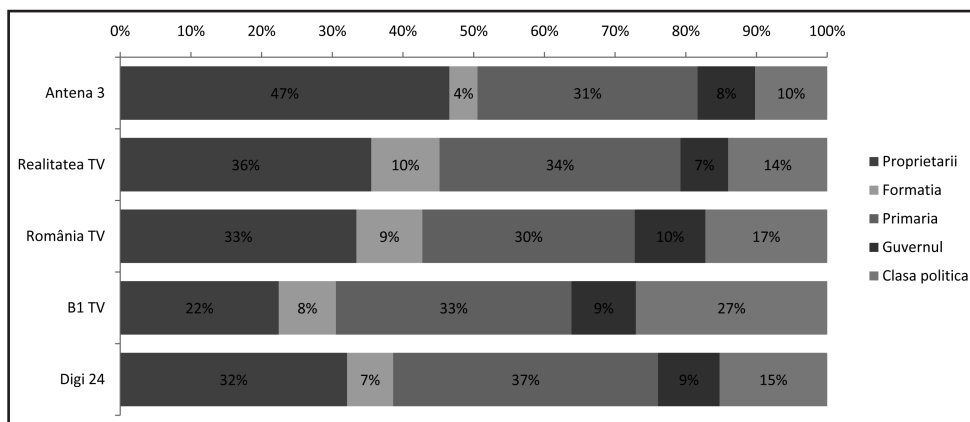

- Votanții PSD învinovătesc mai ales actorii privați (52%) și foarte puțin Guvernul, în timp ce votanții partidelor mai mici de dreapta acuză autoritățile publice și clasa politică (70%). Votanții PNL acuză mai mult întreaga clasă politică decât votanții PSD sau nehotărâții.
- Nu există diferențe majore în ceea ce privește atribuirea vinovăției primăriei, cam peste tot procentul e la 30-35%.

Atribuirea responsabilității în funcție de segmentare media

- Cei care se informează în principal din radio sau presă atribuie o mare parte din vină clasei politice (>25%) și destul de puțină Guvernului sau formației muzicale.
- Cei care se informează de pe internet au o paletă mai diversificată de responsabilizări și acuză mai rar primăria.
- Proprietarii rămân principalii acuzați pentru toate tipurile de media consumate.

- Există diferențe în funcție de televiziunea de știri urmărită, care reflectă probabil modul cum fiecare a mediatizat evenimentul.
- Proprietarii sunt acuzați mai ales de către telespectatorii Antenei 3, în vreme ce la B1 clasa politică obține o vinovăție mult mai mare decât în media națională. Primăria locală este acuzată la fel de mult, indiferent de televiziune (dar este principalul acuzat doar la B1 sau Digi).

Există, aşadar, două tipuri de actori responsabili: actorii privaţi şi cei publici. Diferenţele dintre ei sunt importante:

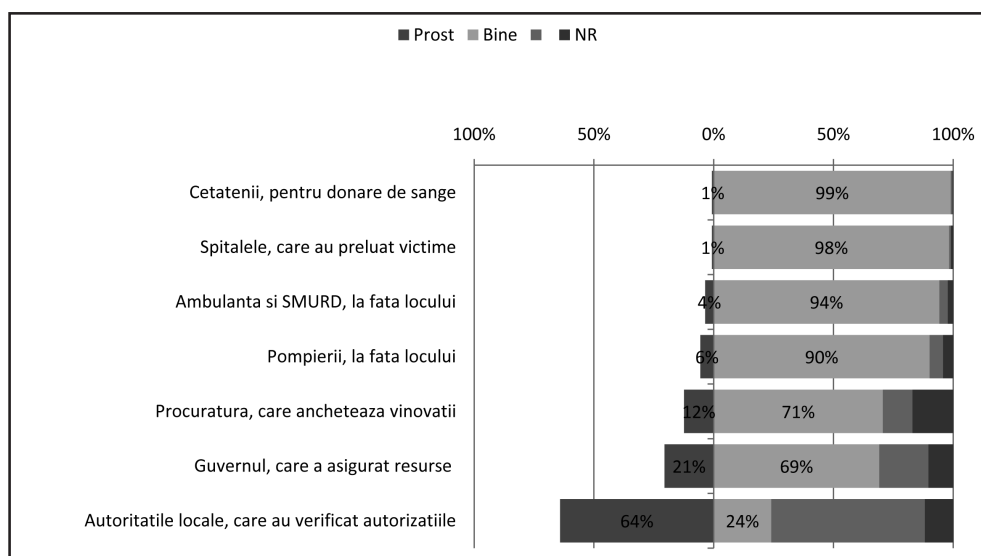
Actori privaţi

- 1. Proprietarii clubului** – consideraţi principal vinovat mai ales de zona de stânga – votanţi PSD, pensionari, locuitori din Muntenia şi Oltenia, telespectatori Antena 3. Ceva mai puţin de către muncitori, votanţi PMP sau M10, telespectatori B1. Vinovăţia atribuită lor a crescut printre votanţii partidelor mici şi telespectatorii RTV, dar a scăzut printre cei neafiliaţi politic (nehotărâţi sau non-votanţi), precum şi printre cei care urmăresc des radio sau presă scrisă.
- 2. Trupa muzicală** – O opţiune minoritară (sub 10% pe eşantionul naţional), mai frecvent întâlnită printre intelectuali, bucureşteni, consumatori internet şi non-votanţi, apare foarte rar printre muncitori, votanţi PMP/M10, cititori de ziare sau telespectatori Antena3. A crescut destul de mult printre bucureşteni în decembrie.

Actori publici

- 1. Primăria şi autorităţile locale** – una din opţiunile dominante (o treime din populaţie), fără mai deosebiri pe grupuri sociale; este opţiunea dominantă printre muncitori, bucureşteni, votanţi PMP/M10 şi telespectatori B1 sau Digi, deci în general în zone de dreapta. În scădere în decembrie faţă de noiembrie, mai ales printre muncitori, bucureşteni şi votanţi de stânga şi telespectatori Antena3 sau RTV.
- 2. Guvernul** – mai rar considerat responsabil direct, mai ales de votanţi ai stângii, vârstnici şi consumatori radio/TV, puţin mai des de muncitori şi non-votanţi (unde această variantă e în creştere). A crescut însă responsabilitatea percepută de la o lună la alta.
- 3. Clasa politică în general** – cam o cincime din opţiuni, mai pronunţată la bărbaţi, muncitori sau intelectuali, bucureşteni, votanţi ai partidelor mai mici de dreapta şi persoane pentru care televiziunea nu este sursa principală media sau care urmăresc B1TV, chiar RTV. În creştere importantă faţă de noiembrie, mai ales printre muncitori, sudişti, votanţi PSD sau nehotărâţi. Această creştere este semnificativă statistic, de 5 procente.

Cum au reacţionat instituţiile?

- Constatăm o unanimitate în ceea ce privește aprecierea pozitivă a intervenției cetățenilor, ambulanțelor, SMURD și a medicilor în accidentul de la Colectiv, iar 9 din 10 români apreciază că pompierii au reacționat bine.
- În ceea ce privește instituțiile juridice și politice, nu mai există consens. Totuși, majoritatea (70%) apreciază că Guvernul și procuratura acționează corect pentru a ancheta vinovații și a oferi resursele necesare tratării victimelor.
- Singura instituție unde tendința este negativă este primăria de sector, acuzată că nu a verificat autorizațiile. Două treimi din români apreciază că autoritățile locale au reacționat prost, un sfert că și-au făcut treaba și 10% nu pot aprecia.

Reacția autorităților – pe categorii

		Autoritati Locale	Guvern	Procu- ratura
SEX	Barbat	-41	52	53
	Femeie	-39	45	63
SEGMENT	Pensionari	-53	60	56
	Muncitori	-33	45	63
	Tineri	-20	58	61
	Intelectuali	-44	25	55
REG	Moldova	-45	54	65
	Muntenia si Oltenia	-32	53	57
	Transilvania	-36	45	61
	Bucuresti	-72	30	41
MOBILI- ZARE	Incerta	-34	44	52
	Sigura	-47	53	65
VOT	PSD	-31	71	69
	Altele stanga	-61	68	61
	Altele dreapta	-30	42	50
	PNL	-48	37	50
	Nehotarati	-45	16	44
SURSA MEDIA	Televiziune	-40	54	63
	Radio	-20	59	57
	Presa scrisa	-49	46	52
	Internet	-58	24	37
TV STIRI	Antena 3	-38	62	59
	Realitatea TV	-39	43	61
	România TV	-40	60	63
	B1 TV	-25	30	52
	Digi 24	-66	19	53

Nu am inclus instituțiile la care aproape toți au apreciat pozitiv intervenția. Cifrele reprezintă tendința pozitivă sau negativă (calculată ca diferență de procente %bine – %prost)

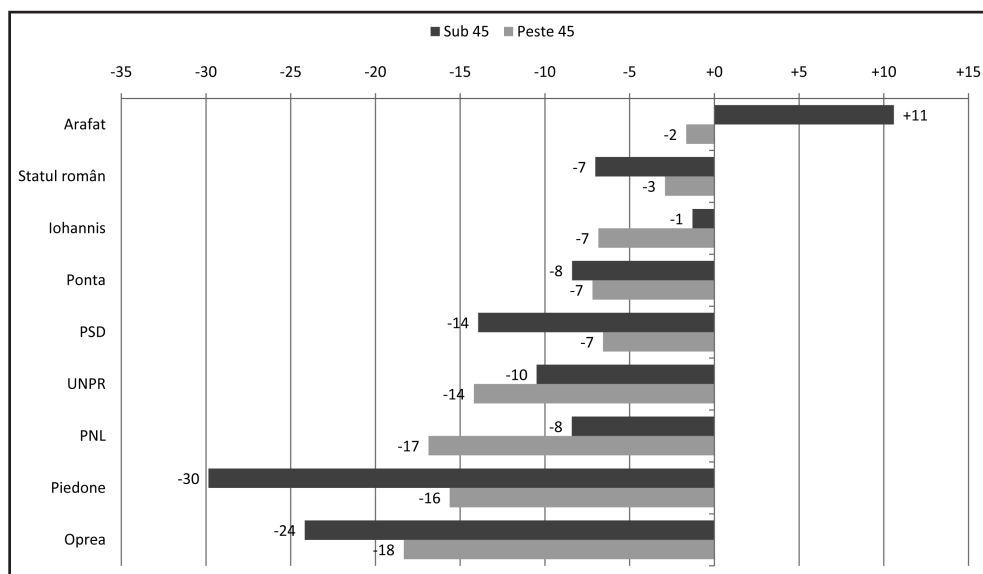
- tendință negativă în toate grupurile în evaluarea **autorităților locale**, mai ales printre pensionari și intelectuali, bucureșteni, mobilizați la vot, și cei care se informează de pe internet sau Digi24. Ceva mai puțin printre tineri sau votanți PSD.

- Tendință pozitivă în evaluarea reacției **Guvernului**, mai ales printre bărbați, mobilizați la vot, votanți ai stângii și telespectatori A3 sau RTV. Intelectualii, bucureștenii, votanții PNL, PMP sau nehotărâții, telespectatorii B1 și Digi ceva mai sceptici, dar evaluarea tot pozitivă la majoritatea.
- Evaluarea activității **procuraturii** este preponderent pozitivă, cu unele rezerve printre bărbați, bucureșteni, votanți ai drepte și cei care se informează de pe internet.

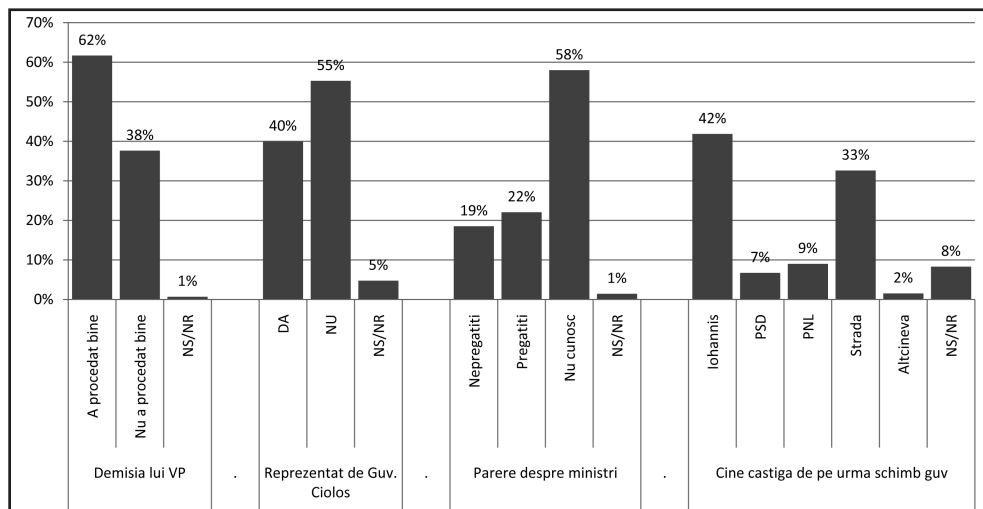
Re-evaluări ale actorilor și instituțiilor după tragedia de la Colectiv

Evaluările au fost făcute la sfârșitul lunii ianuarie, în baza de date SocioPol, însă doar o parte dintre respondenți (aproximativ 250) au primit această întrebare. Am calculat indicatorul tendinței de re-evaluare ca diferența dintre procentul celor care și-au schimbat părerea în bine și procentul celor care și-au schimbat părerea în rău. Am aranjat actorii și instituțiile în ordine descrescătoare, de la re-evaluări pozitive la negative.

- Injurul care iese pe plus este Raed Arafat (în ciuda campaniilor de presă), mai ales în rândul celor mai tineri (+11), restul mai mult sau mai puțin pe minus.
- Klaus Iohannis a pierdut puțin printre cei mai vârstnici, în vreme ce Victor Ponta a pierdut în ambele categorii de vârstă (-7).
- Printre partide, PSD pare să fi pierdut mai puțin decât UNPR sau PNL. Dacă opinia despre PNL s-a schimbat în rău mai ales în rândul vârstnicilor, la PSD s-a schimbat în rău mai ales în rândul tinerilor. E posibil să fie de fapt o conservare a publicurilor (cei mai tineri care oricum aveau o părere proastă despre PSD o au acum și mai proastă, la fel PNL cu vârstnicii).
- Marii perdanți în urma acestui accident sunt primarul sectorului 4 și liderul UNPR. Primarul Cristian Popescu Piedone și Gabriel Oprea pierd aprox. 20 de procente care își schimbă părerea înspre mai rău, mai ales în rândul celor sub 45 de ani.

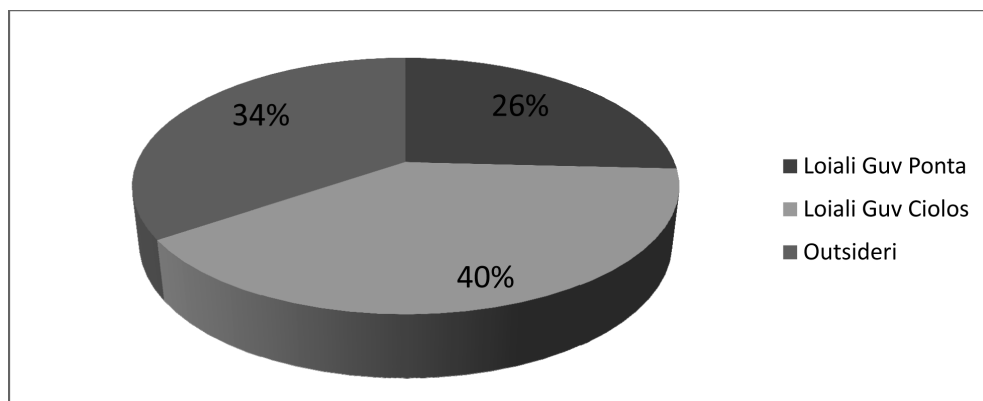
Consecințele politice ale cazului Colectiv

În decembrie au fost adresate primele întrebări despre demisia Guvernului Ponta și debutul Guvernului Cioloș.

- Deși nu acuză Guvernul că a fost direct responsabil de tragedie, majoritatea românilor (62%) consideră că Victor Ponta a procedat bine când și-a dat demisia.
- Pe de altă parte, în decembrie, doar 40% considerau că sunt reprezentați de Guvernul Cioloș și 55% apreciau că nu sunt reprezentați.
- Numele noilor miniștri erau necunoscute pentru aprox. 60% dintre români, iar dintre cei care i-au putut aprecia, cam jumătate îi consideră competenți și pregătiți și jumătate nepregătiți sau incapabili de a conduce un minister.
- În fine, mulți români (42%) apreciază că tragedia i-a adus câștiguri politice lui Iohannis, dar există un grup consistent (33%) care consideră că societatea civilă și cerințele "străzii" sunt adevărații învingători. Partidele politice sunt cele în lăgătură cu care cei mai puțini români spun că ar fi câștigat în urma scandalului.

Trei grupuri de oameni, post-Colectiv

Pe baza întrebărilor despre demisia lui Victor Ponta, legitimitatea Guvernului Cioloș și a împărțirii responsabilității pentru accidentul de la Colectiv, am realizat o analiză cluster, din care au reieșit **trei grupuri de oameni**:

- 1. Loiali fostului Guvern Ponta (26%)**: consideră că Victor Ponta **nu** trebuia să demisioneze, **nu** se simt reprezentați de Guvernul Cioloș și atribuie vina pentru incident mai ales patronilor clubului. Grupul e format mai ales din pensionari (45%) și votanți PSD sau ALDE (68%), în general urmăresc știri la televizor (66% Antena 3 sau Realitatea) și consideră că țara merge într-o direcție greșită, dar conține și o minoritate de votanți PNL și un subgrup de intelectuali (21%), precum și mai multe femei decât bărbați.
- 2. Loiali noului Guvern Cioloș (40%)**: cel mai mare grup, majoritatea (dar nu toți – 75%) consideră că Victor Ponta trebuia să demisioneze și toți se simt reprezentați de guvernul Cioloș. Este un grup echilibrat pe vârste, genuri, zone geografice și consum TV, dar nu conține foarte mulți tineri sub 30. Votează mai mult cu dreapta decât cu stânga, PNL e peste PSD (35 la 25). E un grup mai mobilizat politic decât celelalte și majoritatea sunt optimiști față de direcția țării.

		Loiali Guv Ponta	Loiali Guv Cioloș	Outsideri
		col%	col%	col%
SEX	Barbat	43%	53%	45%
	Femeie	57%	47%	55%
SEGMENT	Pensionari	45%	29%	33%
	Muncitori	18%	29%	16%
	Tineri	16%	18%	26%
	Intelectuali	21%	24%	25%
REG	Moldova	25%	22%	18%
	Muntenia si Oltenia	37%	34%	35%
	Transilvania	30%	37%	32%
	Bucuresti	7%	7%	15%
MOBILIZARE	Incerta	60%	49%	64%
	Sigura	40%	51%	36%
VOT	PSD	52%	25%	27%
	Altele stanga	16%	10%	9%
	Altele dreapta	6%	13%	16%
	PNL	16%	34%	25%
	Nehotarati	2%	10%	13%
SURSA MEDIA	Televiziune	84%	75%	70%
	Radio	4%	8%	6%
	Presa scrisa	1%	1%	4%
	Internet	11%	16%	20%
TV STIRI	Antena 3	45%	24%	25%
	Realitatea TV	14%	23%	31%
	România TV	22%	14%	11%
	B1 TV	3%	10%	11%
	Digi 24	5%	14%	9%
DIRECȚIA ȚĂRII	Bună	22%	63%	42%
	Greșită	74%	34%	54%

3. **Outsideri (34%):** consideră că Victor Ponta trebuia să demisioneze dar nu se simt reprezentați de Dacian Cioloș, mulți dintre ei învinovătesc clasa politică pentru tragedia de la clubul Colectiv. Majoritatea au sub 45 de ani, mai mult femei, în general nu ar participa la vot, dacă ar face-o PSD este la egalitate cu PNL, dar PMP/M10 ar lua de asemenea multe voturi. Mulți consumatori de internet, telespectatori Realitatea TV, mulți bucureșteni și puțini moldoveni

Concluzii. Cine a câștigat de pe urma evenimentelor de la Colectiv?

Datele parcurse în acest articol, în special cele care evidențiază diferențele între lunile de măsurătoare, arată câteva evoluții interesante, prea puțin evidențiate, cu privire la efectul mass-media asupra agendei publice. Agenda media influențează într-o manieră importantă agenda cetățeanului, care își schimbă sensibil (chiar dacă nu decisiv) percepțiile cu privire la vinovații, la doar o lună distanță. Cifrele de la primul grafic, precum și cele care menționează câștigătorii post-accident, evidențiază următoarele concluzii:

1. **Deși inițial, tentația naturală a opiniei publice era să transfere majoritatea covârșitoare a vinovăției spre actori apropiați de accident** (proprietarii clubului, dintre actorii privați, și primăria locală, dintre actorii publici), ulterior, în urma discuțiilor din spațiul public, a crescut și vinovăția actorilor publici de la nivel central (guvern și, respectiv, clasa politică în ansamblu). Astfel, cifrele sunt elocvente – inițial, suma vinovăției atribuite primilor actori era de 73% în noimebrie, dar a coborât la 64% în decembrie, 9% dintre români schimbându-și părerea. Unde s-au transferat aceste 9 procente? Spre Guvern (două procente), spre trupă (un procent) și spre clasa politică (5 procente).
2. **Practic, actorii publici centrali preiau 7% din vinovăție într-o lună de zile, ajungând de la 19% la 26%.** Acest lucru s-a produs în special în urma modului în care s-au mediatizat aceste subiecte pe principalele canale de știri, în care s-a pus un accent important și pe responsabilitatea altor instituții publice în afară de cele locale.
3. **Clasa politică, în ansamblul său, a fost considerată ca fiind responsabilă în mai mare măsură de telespectatorii B1 și RTV decât de telespectatorii altor canale media.** Dacă în cazul B1 nu putem vorbi de audiențe foarte mari, în cazul RTV putem vorbi de o influență extrem de importantă. Cifrele de la începutul anului confirmă o creștere importantă în audiență pentru RTV, care ajunge să depășească în multe momente Antena 3, până acum cea mai importantă televiziune de știri. Or, în acest context, este cumva firesc ca responsabilitatea actorilor politici centrali să fie crescută, la o luna de la accident.
4. **Politic, există un perdant major, din această clasă politică – este vorba de UNPR și de liderii săi** (Gabriel Oprea și primarul Cristian Popescu Piedone). Cu toții au pierdut puncte importante, acest lucru transferându-se și în scorul de vot, tot mai mic pentru UNPR în măsurătorile publice. Dintre partide, nici PSD și nici PNL nu au ieșit foarte întăriți – scorurile lor nu sunt profund afectate.
5. **Dintre actorii politici întăriți după acest moment, putem menționa trei – președintele Klaus Iohannis** (perceput ca învingător de opinia publică), „strada” (construcție artificială, dar menită să evidențieze o diferențiere tocmai față de clasa politică și față de partide) și, la o anumită scară, **Raed Arafat** (personaj care își consolidează credibilitatea, în ciuda atacurilor din media la adresa sa).
6. **În extensie față de percepția asupra președintelui Klaus Iohannis, notăm și creditul de care se bucură noul guvern condus de premierul Dacian Cioloș**, creditat cu un sprijin important, inclusiv din partea zonelor politice (în special de dreapta), dar mai ales cu sprijin din partea celor care au vrut o schimbare și care au blamat, până de curând, întreaga clasă politică.

7. La o analiză pe tipuri diferite de votanți și de consum media, notăm diferențe destul de mici pe categorii sociale. Diferențe există în funcție de preferințe politice. Cei care nu sunt mobilizați la vot în general îl indică pe Iohannis că învingător, cei mobilizați apreciază destul de mult „strada”. La fel, votanții PNL sau PMP consideră că protestatarii au fost victorioși, în vreme ce votanții PSD sau ALDE dar și cei nehotărâți trec victoria mai ales în dreptul președintelui Iohannis. Atât votanții PSD cât și cei PNL consideră că partidul lor a avut mai mult de câștigat, dar cu puțin – practic, doar din zona susținătorilor proprii vine acest tip de vot de încredere. În rest, imaginea generală este aceea că toată clasa politică a pierdut.
8. Aparent surprinzător, publicul TV consideră în mai mare măsură că „strada” a câștigat decât publicul online. Consumatorii media din online consideră mai ales că președintele Iohannis a profitat cel mai mult de pe urma acestui moment. La fel, președintele Iohannis este desemnat drept principal beneficiar de către telespectatorii Antena 3, RTV dar și Digi. „Strada” este creditată mai ales de telespectatorii B1 și Realitatea TV.

Cine a câștigat ? (% pe linie)

		Iohannis	PSD	PNL	Strada	NS/NR
VOT	VOTEAZA	38%	5%	8%	38%	1%
	Nu voteaza	45%	8%	10%	29%	2%
	Votanti PSD	45%	15%	8%	24%	6%
	Votanti PNL	35%	2%	12%	46%	5%
	Nehotarati	40%	2%	4%	35%	17%
		Iohannis	PSD	PNL	Strada	NS/NR
CONSUM MEDIA	Televiziune	40%	7%	8%	35%	8%
	Internet	46%	5%	13%	26%	10%
	Antena 3	50%	7%	11%	25%	6%
	Realitatea TV	34%	6%	9%	39%	10%
	România TV	45%	5%	8%	33%	8%
	B1 TV	31%	6%	8%	45%	9%
	Digi 24	43%	2%	8%	39%	7%

Așadar, putem încheia considerând că există un impact considerabil al mass-media asupra percepțiilor publice. Analiza punctuală pe acest moment arată în mod clar acest efect – nu doar analiza comparativă a percepțiilor dintre luna noiembrie și, respectiv, luna decembrie, dar și celelalte păreri.

Există un efect al mass-media asupra agendei publice și, într-o oarecare măsură, și asupra agendei politicianilor care, după acest moment tragic, au adoptat în propriul discurs mesaje despre nevoia înnoirii clasei politice și a adaptării sale la așteptările societății civile.

Mass-media și-a asumat dezvoltări în știri și conținut editorial care au dus la o blamare mai mare a întregii clase politice, alături de actorii și instituțiile oricum blamate în primă instanță. De asemenea, din punct de vedere politic, vedem că au existat consecințe, atât în ce privește unii perdanți (UNPR, în special) cât și în ce privește pierderea prim-plan-ului de către partidele principale, direct asociate cu imaginea clasei politice în ansamblu.

Emoția provocată de accident a dus la schimbări politice importante și au legitimat noi actori în spațiul public și a confirmat mecanismul în care agendele se suprapun (agenda media, agenda publică, agenda politicianilor).

BIBLIOGRAFIE:

Maxwell E. McCombs, Donald L. Shaw, „The agenda-setting function of mass media”, *The Public Opinion Quarterly*, vol. 36, nr. 2, 1972, pp. 176-187

James W. Dearing, Everett Rogers, *Agenda-Setting*, Sage Publications, 1996

Ted M. Coopman, „Toward a pervasive environment perspective”, *Firstmonday.org*, vol. 14, nr. 1, 2009, <http://firstmonday.org/article/view/2277/2069> accesat 10.03.2016

Manuel Castells, *The Rise of the Network Society*, Cambridge: Blackwell, 2000

Manuel Castells, *Networks of Outrage and Hope. Social Movements in the Internet Age*, Cambridge: Polity Press, 2012.

Cercetare sociologică.

Furiile, speranțele și dezamăgirile studenților după #colectiv

■ ILARION ȚIU

[„Dimitrie Cantemir” Christian University]

Abstract

This study analyzes the results of a sociological survey on the opinions of a group of 150 students on social and political consequences of fire in the Colectiv Club in Bucharest, on 30 October 2015. The research was conducted shortly after the tragedy in the context of street protests and the resignation Ponta government. Respondents had moderate opinions about radical changes in society after the fire in Club Colectiv, considering that enthusiasm was the moment, amid the emotions generated by the tragedy.

Keywords

Colectiv Club fire (30 October 2015); street protests; Ponta government resignation; political reforms in Romania; sociological survey

Incendiul izbucnit în clubul bucureștean Colectiv în seara zilei de 30 octombrie 2015, prin consecințele sale, a declanșat cele mai ample proteste de stradă de după manifestațiile din septembrie 2013 privind exploatarea minieră de la Roșia Montană. Presiunea populară a culminat cu demisia guvernului, pe fondul unui val de nemulțumire față de Executivul condus de Victor Ponta, slăbit de scandalurile de corupție și de eșecul primului ministru în alegerile prezidențiale din 2014. Incidentul a creat premisele constituirii unei platforme de dezbatere despre starea democrației după un sfert de veac de la căderea comunismului. Prin intermediul televiziunilor și a rețelelor sociale, liderii de opinie, dar și cetățenii fără vizibilitate publică, au venit cu propuneri și soluții pentru „resetarea” vieții politice.

Având în vedere multitudinea de speranțe care s-au legat de urmările incendiului din Clubul Colectiv, compania Leistung Research a realizat un studiu cu tema „Furiile, speranțele și dezamăgirile studenților după #colectiv”. Lotul investigat a fost selectat din categoria socio-profesională a studenților, deoarece în timpul protestelor s-a vorbit foarte mult despre dorința generației tinere de schimbare/„resetare” a vieții politice românești, precum și de nevoia apariției unor noi lideri, din cadrul acestui grup de vârstă. Cercetarea a inclus 150 de subiecți, cu vârsta cuprinsă între

18 și 25 de ani, studenți ai unei universități din București¹. Metoda utilizată a fost analiza pe bază de chestionar, cu întrebări închise și deschise. Cercetarea s-a realizat în data de 10 noiembrie 2015, în prima parte a zilei, când nu se știa oficial numele noului prim-ministru, și nici propunerile de miniștri sau programul de guvernare.

La prima întrebare, respondenții au fost chestionați **cui atribuie responsabilitatea** pentru incendiul din Clubul Colectiv. Au fost introduse 12 variante de răspuns, opinia studenților fiind măsurată printr-o scală de la 1 (în cea mai mică măsură) la 5 (în cea mai mare măsură). Variantele de răspuns au fost selectate ca urmare a studierii dezbaterilor publice generate de tragedie, fiind menționate în chestionar persoanele/instituțiile asupra cărora a fost plasată, în diverse grade, responsabilitatea.

Prima variantă de răspuns a testat în ce măsură au fost considerați vinovați pentru incendiu proprietarii clubului. Majoritatea respondenților, respectiv 61,4%, au considerat că patronii localului erau responsabili de tragedie „în cea mai mare măsură”.

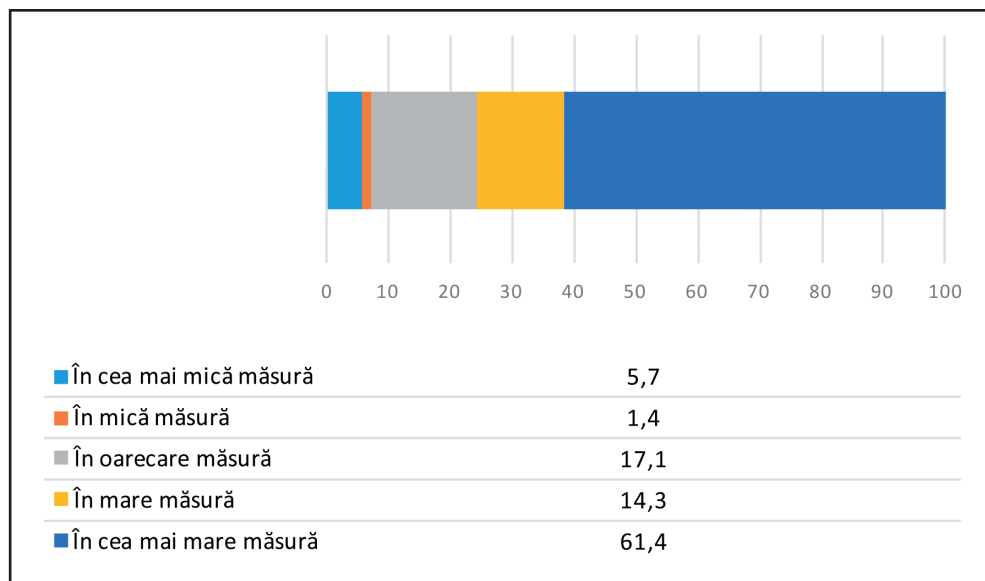

Fig. 1. Responsabilitatea pentru incendiul de la Clubul Colectiv: proprietarii clubului

Proprietarii clubului au fost considerați principalii responsabili pentru tragedie atât în primele zile după incendiu, cât și în timpul anchetei penale. Spațiul impropriu în care se țineau concerte, precum și lipsa unor condiții minime de evacuare în caz de accidente i-au diabolizat pe patroni în ochii opiniei publice, puternic emoționate. Cercetările autorităților, dar și investigațiile de presă, au relevat că proprietarii clubului mai avuseseră afaceri în domeniul organizării de spectacole, de asemenea fără a respecta rigorile de securitate în caz de incendiu, sau de alte accidente specifice aglomerărilor de persoane.

¹ Studiul integral poate fi consultat la adresa web: <http://leistung.ro/research/?p=70>.

A doua variantă de răspuns a studiat în ce măsură Guvernul României a fost responsabil de incendiul din Clubul Colectiv. Majoritatea respondenților, respectiv 34,3%, au apreciat că Executivul era vinovat „în cea mai mică măsură”.

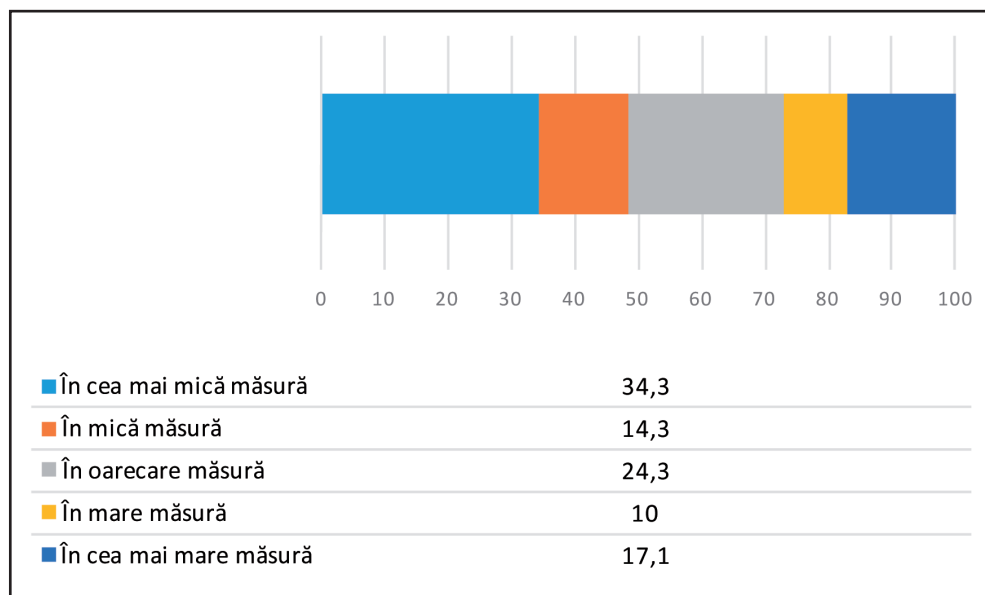

Fig. 2. Responsabilitatea pentru incendiul de la Clubul Colectiv: Guvernul României

Opinia respondenților contrastează cu mesajul prezentat de majoritatea pancartelor din stradă, dar și de mass-media apropiate protestelor. Imediat după incendiu, pe rețelele sociale s-a cristalizat o opinie de plasare a responsabilității în sarcina Guvernului, care prin corupția unor membri ai săi ar fi facilitat tragedia. Printre sloganurile născute în timpul protestelor s-a evidențiat: „corupția ucide”. Totuși, subiecții incluși în cercetare au tratat cu moderație responsabilitatea Guvernului. Doar 27% au considerat în „mare măsură” și „în cea mai mare măsură” că Executivul era responsabil de incendiul din Clubul Colectiv. Cu toate acestea, cei care au susținut în stradă și pe rețelele sociale vinovăția Guvernului au avut câștig de cauză, deoarece primul ministru Victor Ponta a demisionat în dimineața zilei de 4 noiembrie 2015.

A treia variantă de răspuns a testat opinia subiecților incluși în cercetare despre responsabilitatea primului ministru Victor Ponta pentru incendiul din Clubul Colectiv. Majoritatea respondenților, respectiv 42,9%, au apreciat că acesta se făcea vinovat „în cea mai mică măsură”.

Așadar, opiniile negative privind vinovăția primului ministru pentru tragedie sunt mai stabile decât cele referitoare la responsabilitatea Executivului în ansamblu. Victor Ponta era obiectul unui val ascendent de contestare publică, manifestat mai ales pe rețelele sociale. Imaginea lui s-a erodat în perioada de coabitare cu fostul președinte Traian Băsescu, din cauza unui scandal de plagiat, dar mai ales datorită eșecului în alegerile prezidențiale din anul 2014. De asemenea, numele îi era asociat cu mai multe scandaluri de corupție, care au culminat cu citarea sa în calitate de „suspect” la Direcția Națională Anticorupție. Presiunea străzii sub impactul

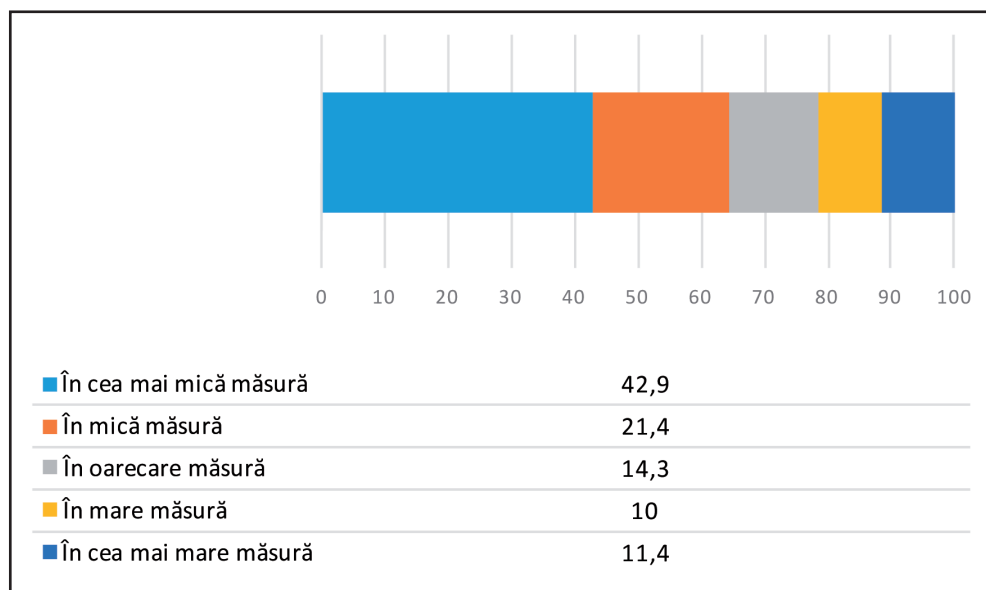

Fig. 3. Responsabilitatea pentru incendiul de la Clubul Colectiv: prim-ministrul, Victor Ponta

emoțional al tragediei din Clubul Colectiv l-a determinat pe Victor Ponta să demisioneze, fără a se consulta în prealabil cu conducerea Partidului Social Democrat, care asigura majoritatea parlamentară. Așadar s-a deschis calea legală pentru formarea unui nou guvern, demers politic pe care protestatarii l-au solicitat încă din prima zi a mișcărilor de stradă.

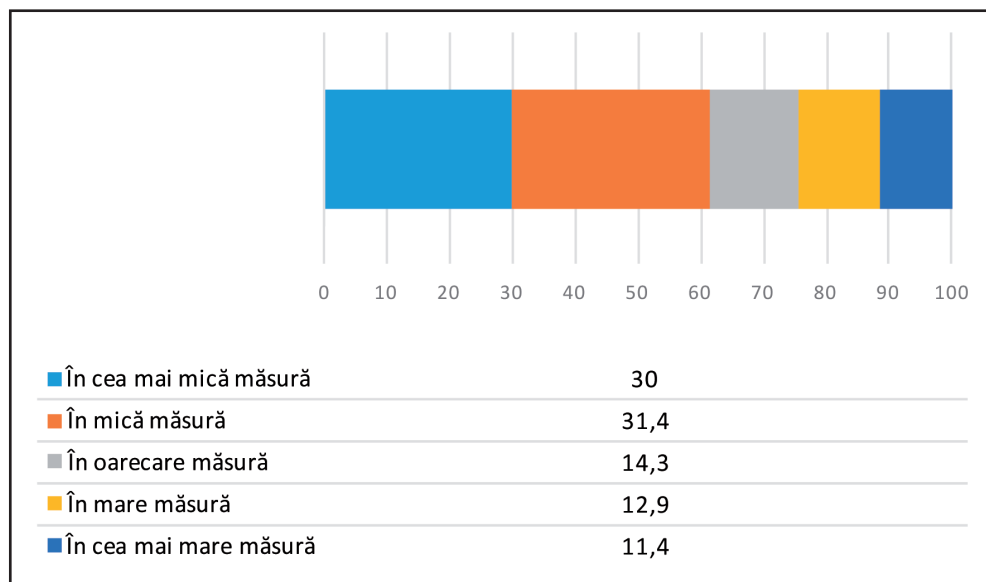

Fig. 4. Responsabilitatea pentru incendiul de la Clubul Colectiv: ministrul de Interne, Gabriel Oprea

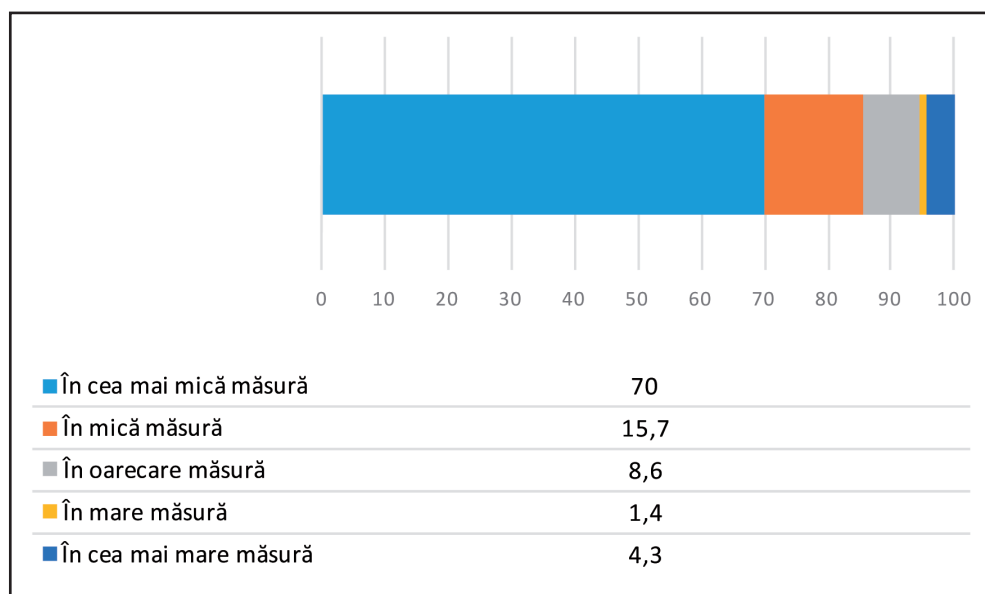

Fig. 5. Responsabilitatea pentru incendiul de la Clubul Colectiv: secretarul de stat în Ministerul de Interne, Raed Arafat

Atât mesajele manifestanților, cât și postările activiștilor din *social media* solicitau un Executiv din care să facă parte oameni noi, selectați pe bază de competență, și nu pe criterii politice. Încă de la demisia lui Victor Ponta s-a prefigurat un Cabinet de tehnocrați, în care să fie incluși, eventual, și lideri apăruiți în contextul protestelor de după incendiul de la Clubul Colectiv.

A patra variantă de răspuns a chestionat subiecții incluși în cercetare cu privire la responsabilitatea ministrului de Interne, Gabriel Oprea, pentru tragedia din seara zilei de 30 octombrie 2015. Majoritatea respondenților, respectiv 31,4%, au considerat că acesta se făcea vinovat „în mică măsură”.

Observăm că subiecții incluși în cercetare au apreciat negativ implicarea directă a ministrului de Interne în incendiul de la Clubul Colectiv. Însă, ca și primul ministru, Gabriel Oprea a fost contestat puternic în stradă și pe rețelele sociale. Fenomenul se explică prin scăderea popularității lui Gabriel Oprea în ultima perioadă. Era acuzat că acumulasă prea multă putere prin jocuri parlamentare, că se comporta abuziv în fruntea Ministerului de Interne, că-și obținuse fraudulos, prin plagiat, titlul de doctor în Drept etc. Nemulțumirile la adresa lui fuseseră amplificate după moartea polițistului Bogdan Cosmin Gigină, la 20 octombrie 2015. Polițistul se afla în coloana oficială a lui Oprea, însă Ministerul de Interne a refuzat să lămurească dacă era vorba de o misiune oficială, ceea ce a alimentat suspiciunile. Contestat tot mai puternic, Gabriel Oprea a refuzat să demisioneze după decesul polițistului Gigină. În seara incendiului de la Clubul Colectiv s-a arătat foarte operativ, deplasându-se în câteva zeci de minute la locul tragediei. Atitudinea sa a provocat un nou val de contestare, deoarece criticii l-au acuzat că dorea să-și repare problemele de imagine speculând un moment emoțional. În timpul protestelor de după incendiul din Clubul Colectiv s-a cerut din nou demisia lui Gabriel Oprea, însă acesta a anunțat că nu existau motive întemeiate pentru a renunța la mandat. Există păreri că intransigența lui Oprea a radicalizat o parte a manifestanților, care

au solicitat amenințător demisia Guvernului. Unele opinii susțin că Victor Ponta, și implicit Partidul Social Democrat, ar fi putut să rămână la guvernare dacă Gabriel Oprea nu se agăța cu orice preț de putere.

A cincea variantă de răspuns a testat opinia respondenților despre rolul secretarului de stat în Ministerul de Interne, Raed Arafat, în tragedia de la Clubul Colectiv. Majoritatea calificată a subiecților incluși în cercetare, respectiv 70%, a fost de părere că acesta era responsabil „în cea mai mică măsură”.

Opiniile privind responsabilitatea lui Raed Arafat sunt categorice. Pe de o parte rezultatul confirmă tendința de a nu identifica vinovații în rândul unor demnitari în nume propriu. Pe de altă parte, doctorul Arafat este un personaj popular în societatea românească, fiind fondatorul Serviciului Mobil de Urgență, Reanimare și Descarcerare (SMURD). Însă în ultimii ani a început să fie contestat deoarece a acumulat prea multă putere, iar tragedia din Clubul Colectiv a pus în discuție eficiența sa în calitate de secretar de stat în Ministerul de Interne pentru gestionarea situațiilor de urgență. Observăm însă că subiecții incluși în cercetare nu au tendința de a-i reproșa competența în funcțiile de conducere, iar popularitatea lui rămâne la cote ridicate.

A șasea variantă de răspuns a studiat în ce măsură respondenții apreciază că Inspectoratul General pentru Situații de Urgență (IGSU) s-a făcut vinovat de incendiul de la Clubul Colectiv. Majoritatea celor chestionați, respectiv 30%, au considerat că instituția să făcea vinovată „în cea mai mică măsură”.

Din informațiile inițiale, activitatea IGSU s-a dovedit satisfăcătoare, echipele de intervenție prezentându-se în număr mare la locul incendiului. Angajații IGSU au venit de acasă, au oferit primul ajutor în fața Clubului, au stat peste program pentru

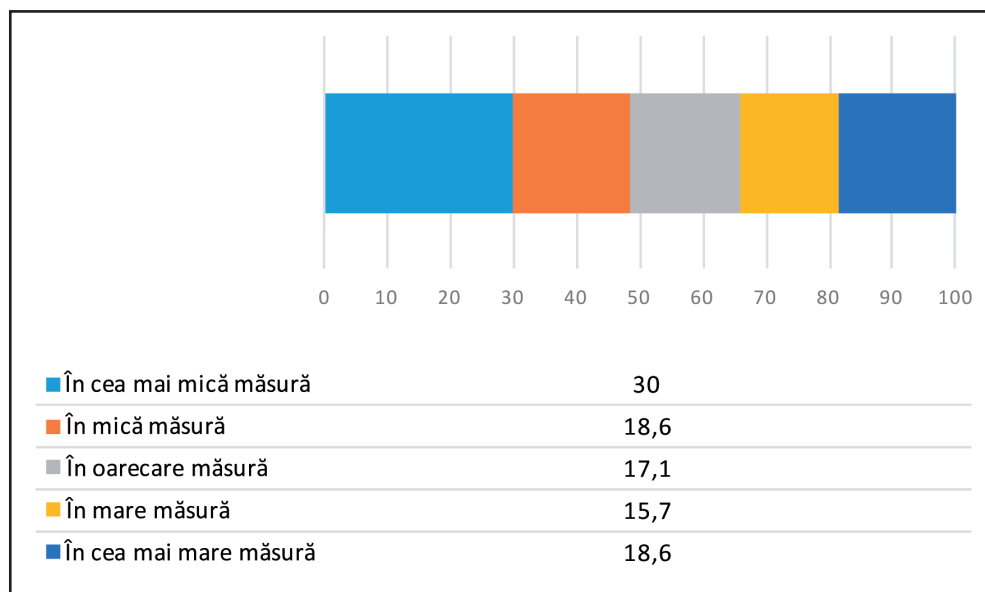
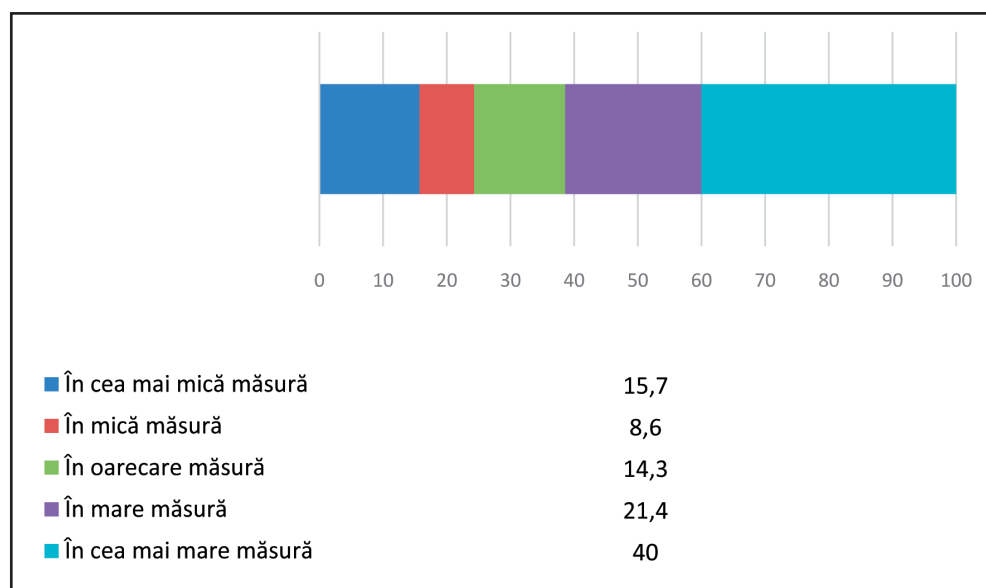

Fig. 6. Responsabilitatea pentru incendiul de la Clubul Colectiv: Inspectoratul General pentru Situații de Urgență (IGSU)

îngrijirea răniților etc. Tocmai de aceea, în percepția publică responsabilitatea instituției a fost inițial negativă. Ulterior însă, pe parcursul cercetărilor autorităților și mass-media, s-a dovedit că IGSU făcuse controale superficiale la Clubul Colectiv, iar doi angajați ai instituției au fost arestați preventiv pentru luare de mită.

A șaptea variantă de răspuns a chestionat subiecții incluși în cercetare cu referire la responsabilitatea Primăriei Sectorului 4 din București pentru incendiul din Clubul Colectiv. De această dată, respondenții au apreciat în proporție de 40% că municipalitatea locală era responsabilă de tragedie „în cea mai mare măsură”.

*Fig. 7. Responsabilitatea pentru incendiul de la Clubul Colectiv:
Primăria Sectorului 4 din București*

În percepția publică, primăria gestionează funcționarea unităților economice, și era previzibil că acel club, cu mari probleme de securitate, nu putea activa fără complicitatea instituției.

A opta variantă de răspuns a măsurat gradul de responsabilitate atribuit primarului Sectorului 4, Cristian Popescu „Piedone”. Majoritatea respondenților, respectiv 37,1%, au apreciat că se făcea vinovat „în cea mai mare măsură”.

Primarul Sectorului 4 este considerat vinovat de subiecții incluși în cercetarea în proporție asemănătoare cu instituția pe care a condus-o. Incendiul din Clubul Colectiv i-a provocat lui Cristian Popescu „Piedone” un imens prejudiciu de imagine. Pe fondul presiunii publice a fost nevoit să demisioneze, cu toate că se bucura până atunci de o mare popularitate în rândul alegătorilor din sector. Cercetările autorităților au identificat semnătura sa pe unele avize ale Clubului Colectiv, deși inițial declarase în mass-media că nu avea nici o legătură cu funcționarea în condiții improprii a clubului. Din această cauză a fost arestat preventiv, fiind eliberat numai după depunerea unei cauțiuni consistente.

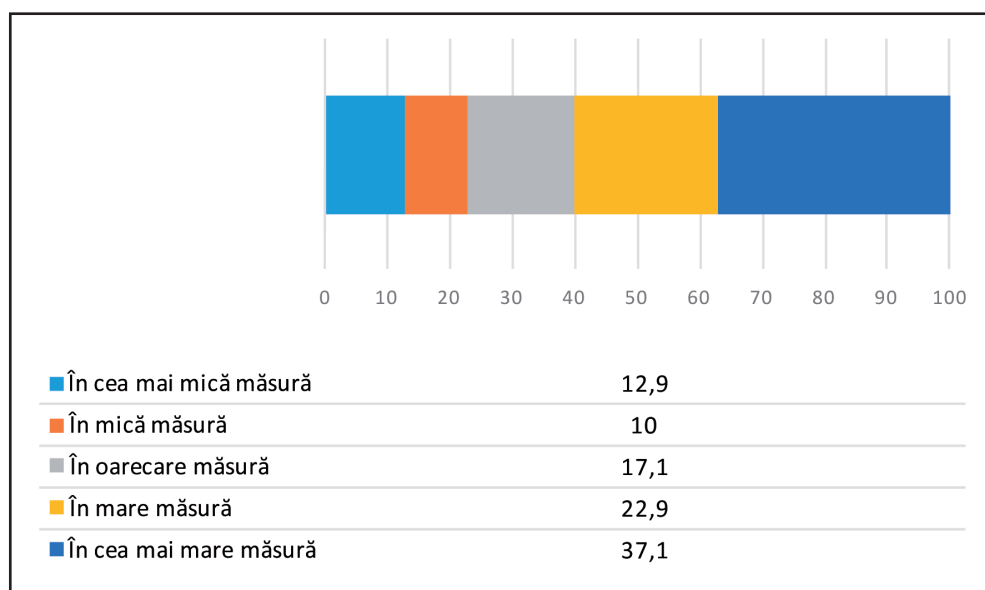

Fig. 8. Responsabilitatea pentru incendiul de la Clubul Colectiv: primarul Sectorului 4 din București, Cristian Popescu „Piedone”

A noua variantă de răspuns a testat opinia subiecților incluși în cercetare cu privire la gradul de vinovăție al firmei care a organizat focul de artificii din club. Peste jumătate dintre respondenți, respectiv 51,4%, au considerat că tragedia s-a datorat firmei pirotehnice „în cea mai mare măsură”.

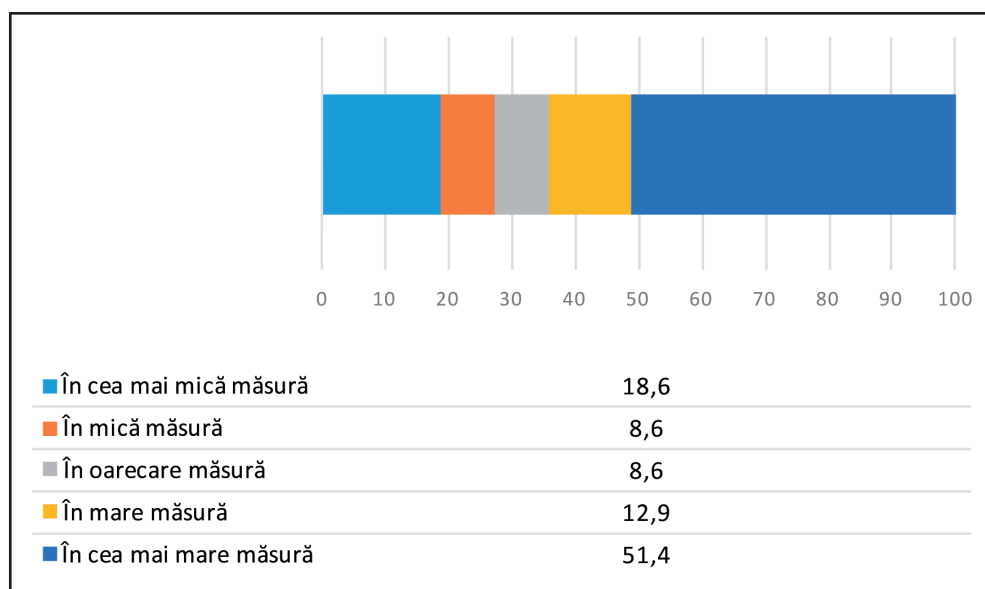

Fig. 9. Responsabilitatea pentru incendiul de la Clubul Colectiv: firma care a organizat focul de artificii din club

Alături de proprietarii Clubului Colectiv, angajații firmei de artificii au fost considerați încă de la început principalii responsabili pentru incendiu. Aceștia și-au agravat situația deoarece în dimineața imediat următoare după tragedie au încercat să distrugă probele care atestau implicarea lor în concertul din 30 octombrie 2015. De asemenea, strategia de apărare în justiție a fost eronată, deoarece de sărbători au solicitat să fie eliberați din arestul preventiv pentru a-și putea întreține familiile, organizând alte efecte pirotehnice. Presiunea publică după incendiul din Clubul Colectiv a determinat autoritățile să intensifice controalele atât în spațiile unde se desfășoară evenimente (cluburi, săli de spectacole, stadioane etc.), cât și la firmele care oferă servicii pirotehnice.

A zecea variantă de răspuns a măsurat în ce măsură au fost responsabili de tragedie participanții la concert, deoarece nu au ieșit ordonat din club. Respondenții au fost categoricii în această privință, 88,6% dintre ei selectând opțiunea „în cea mai mică măsură”.

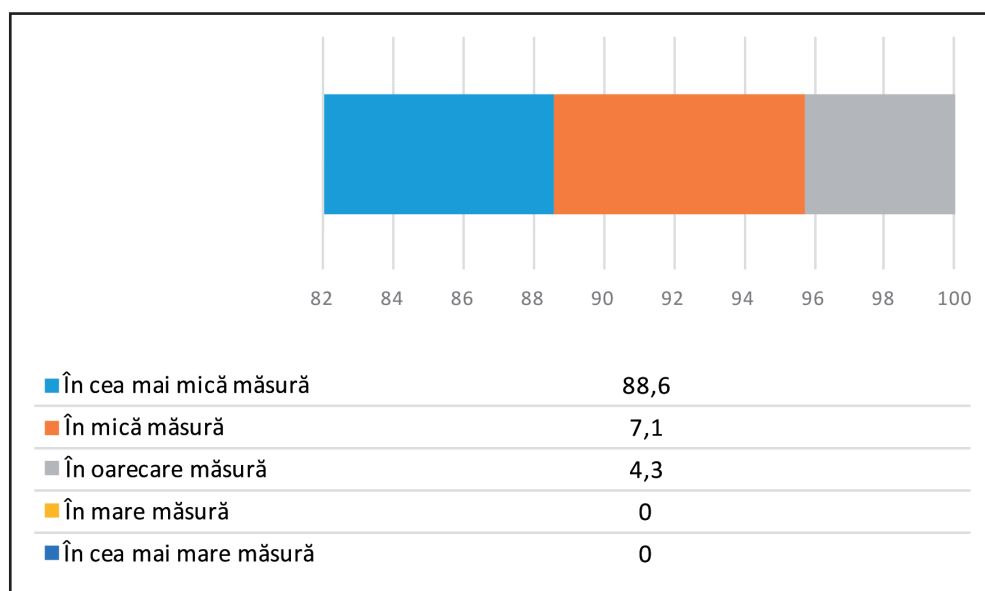

Fig. 10. Responsabilitatea pentru incendiul de la Clubul Colectiv: participanții la concert, deoarece nu au ieșit ordonat din club

Această variantă de răspuns a fost inclusă în cercetare deoarece în dezbaterile televizate, dar mai ales pe rețelele sociale, s-au manifestat opinii privind lipsa de reacție a participanților la concert, care s-au îmbulzit spre ieșire și au sporit dimensiunea tragediei. Observăm că respondenții nu au validat această explicație. Din mărturiile supraviețuitorilor s-a confirmat scenariul ieșirii dezorganizate din club, însă îmbulzeala s-a datorat în primul rând lipsei mai multor căi de evacuare, pe de o parte, și instalării panicii, pe de altă parte. În plus, datorită intoxicării fum, foarte mulți participanți la concert s-au prăbușit și au împiedicat evacuarea a celorlalți.

În continuare, subiecții incluși în cercetare au fost întrebați dacă incendiul a fost o pedeapsă divină, deoarece se cânta muzică satanistă. Majoritatea respondenților, respectiv 87,1%, au selectat varianta „în cea mai mică măsură”.

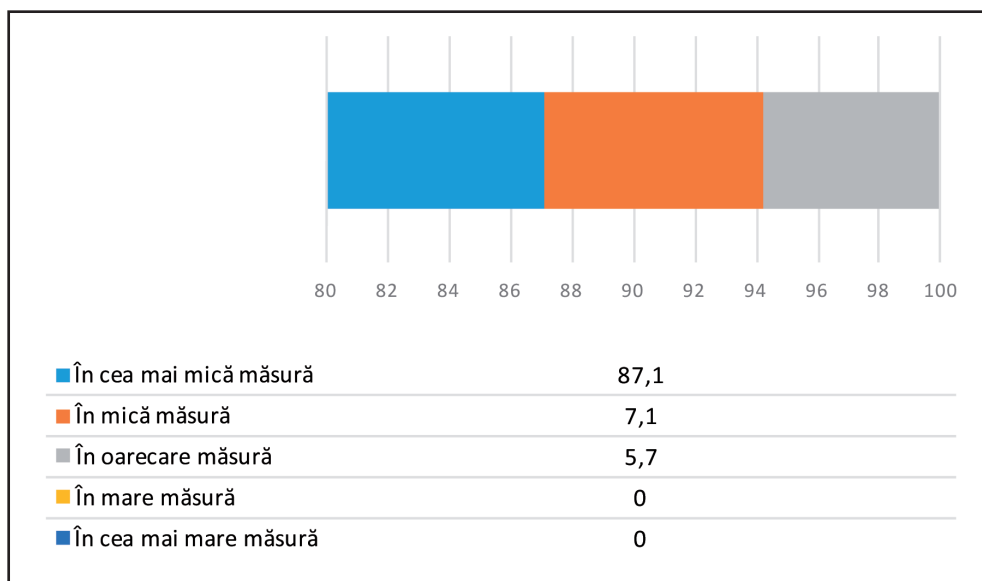

Fig. 11. Responsabilitatea pentru incendiul de la Clubul Colectiv:
a fost o pedeapsă divină, deoarece se cânta muzică satanistă

Tema pedepsei divine a fost vehiculată mai ales pe rețelele sociale și pe unele site-uri web cu tematică radical-creștină. Există un stereotip în rândul oamenilor cu valori religioase puternice care asociază muzica rock cu practicile sataniste. Varianta pedepsei divine s-a cristalizat și după apariția unor informații privind găzduirea în trecut de către Clubul Colectiv a unor concerte rock cu mesaj anti-creștin, chiar în noaptea Paștelui ortodox. Totuși, subiecții incluși în cercetare, studenți fiind, nu

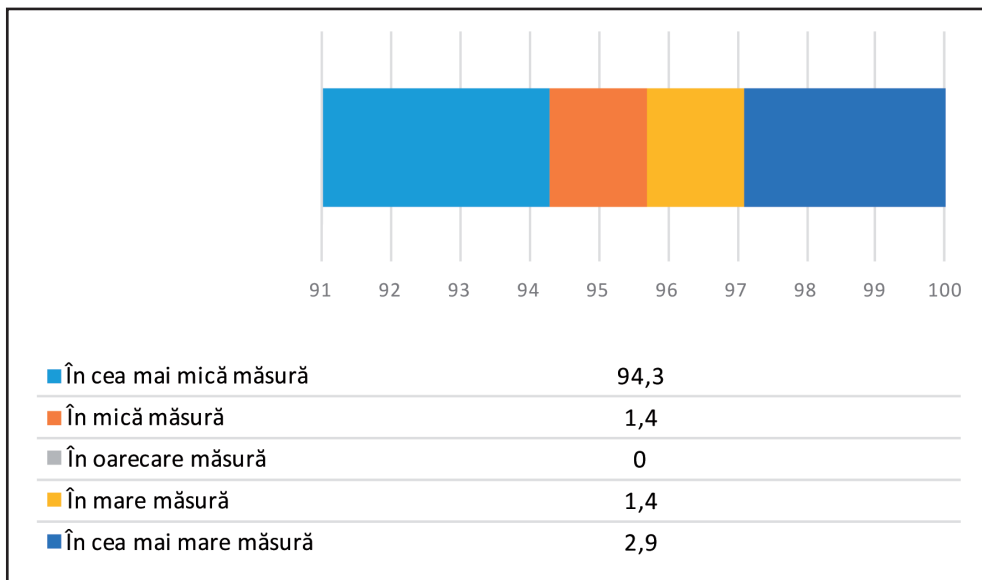

Fig. 12. Responsabilitatea pentru incendiul de la Clubul Colectiv:
Nu este nimeni responsabil

au validat această teorie. Probabil mulți dintre ei ascultă muzică rock, sau nu au o părere negativă despre fanii acestui gen muzical.

Ultima variantă de răspuns a testat în ce măsură participanții incluși în cercetare consideră că nu a fost nimeni responsabil pentru incendiul din Clubul Colectiv. Aproape toți respondenții, respectiv 94,3%, au selectat opțiunea „în cea mai mică măsură”.

Așadar, subiecții incluși în cercetare doresc clarificarea cauzelor tragediei din Clubul Colectiv, și nu validează ideea că așa a fost să fie. Incidentul a avut consecințe complexe, atât pe plan social, cât și din punct de vedere politic, iar vinovații trebuie identificați. Incendiul a intrat pe agenda publică, pe termen lung, nu doar prin șocul pe care l-a produs inițial. Răniții au suferit afecțiuni grave, care se vindecă în timp. Pe de altă parte, ei nu vor mai reveni niciodată la ritmul inițial de viață deoarece arsurile le-au afectat simțul tactil, iar mulți dintre ei s-au ales cu modificări estetice vizibile. În plus, decesele s-au întins pe parcursul mai multor luni de zile, iar răniții grav nu au fost externați nici până în prezent. „Cazul” Colectiv a generat și multe teorii ale conspirației, în jurul ideii că focul a fost declanșat de o mână criminală, iar autoritățile ascund realitatea. În consecință, incendiul din Clubul Colectiv nu-și va pierde actualitatea o perioadă însemnată de timp, iar românii vor dori să afle adevărul și să-i vadă pe vinovați pedepsiți.

La a doua întrebare a chestionarului, subiecții incluși în cercetare au fost rugați să scrie de ce cred că **au ieșit cetățenii în stradă** după incendiul de la Clubul Colectiv? Răspunsurile primite au fost codificate, fiind obținute următoarele rezultate:

Datorită stării generale de nemulțumire față de autorități	28,6 %
Pentru a cere schimbarea clasei politice	20 %
Datorită incompetenței autorităților în gestionarea incendiului de la Clubul Colectiv	11,4 %
Pentru a protesta împotriva corupției	10 %
A fost o răbufnire emoțională datorită dimensiunilor tragediei	8,6 %
Datorită nemulțumirii față de guvernul Ponta	7,1 %
Au fost manipulați să creadă că vor reuși schimbarea	2,9 %
Nu știu / Nu răspund	11,4 %

Tabelul 1. *Opinia respondenților (în procente) privind cauzele care au determinat ieșirea cetățenilor în stradă după incendiul de la Clubul Colectiv din București*

Așadar, respondenții nu au legat valul de proteste neapărat de incendiul din Clubul Colectiv. Opinia majoritară, respectiv 28,6%, este că manifestațiile au fost datorate stării generale de nemulțumire față de autorități. Tragedia nu a fost decât un pretext pentru manifestarea unor tensiuni mai vechi din societate, iar componenta emoțională a crizei de la Colectiv i-a scos pe oameni pe străzi.

A treia întrebare a chestionarului a testat opinia participanților la cercetare privind **consecințele protestelor de stradă** de după incendiul din Clubul Colectiv. Au fost introduse nouă variante de răspuns, iar gradul de încredere a fost măsurat pe o scală de la 1 (în cea mai mică măsură) la 5 (în cea mai mare măsură).

Prima variantă de răspuns a măsurat posibilitatea organizării de alegeri anticipate, cu un an înaintea expirării mandatului Parlamentului. Opinia majoritară, respectiv 24,3%, a fost că Parlamentul se va dizolva „în cea mai mică măsură”.

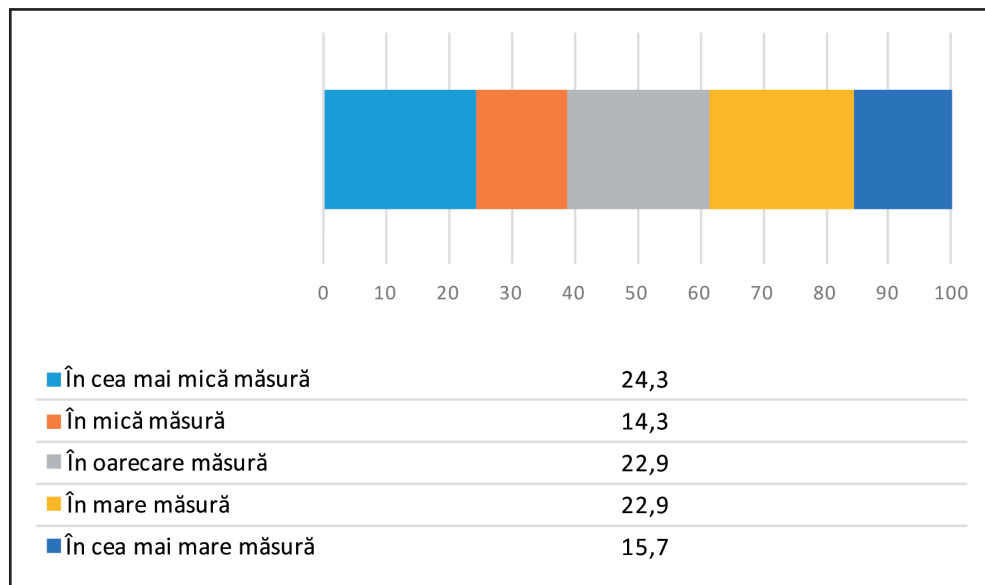

Fig. 13. Consecințele protestelor de stradă de după incendiul de la Clubul Colectiv: se vor organiza alegeri anticipate

Așadar, perspectiva unei schimbări rapide a majorității politice, care să rezoneze cu dorințele „străzii”, nu era credibilă. Totuși, la data tragediei din Clubul Colectiv, Guvernul avea o puternică susținere parlamentară, și era puțin probabil ca un nou Executiv să primească votul de investitură. Însă se pare că românii s-au obișnuit cu majoritățile formate în funcție de prioritățile și răsturnările politice de moment, când se destramă vechile înțelegeri, iar unele grupări dizidente își părăsesc partidele și trec de partea noii puteri. Așa s-a întâmplat și în cazul investirii noului Guvern, condus de Dacian Cioloș, care a primit încrederea Parlamentului prin votul unor parlamentari care asiguraseră majoritate pentru guvernul Ponta. În aceste condiții, România avea să fi condusă în ultimul an de mandat al Legislativului ales în 2012 de un guvern tehnocrat.

A doua variantă de răspuns a testat opinia respondenților privind apariția unei noi clase politice după protestele de stradă din noiembrie 2015. Majoritatea subiecților incluși în cercetare, respectiv 27,1%, au apreciat că această perspectivă este credibilă „în cea mai mică măsură”.

Opinia respondenților contrastează cu principalele revendicări formulate în timpul protestelor de stradă de după incendiul din Clubul Colectiv. Manifestanții s-au arătat foarte entuziaști privind puterea „străzii” de a schimba modul de a se face politică în România. Însă speranțele s-au năruit foarte rapid. În timpul protestelor nu a apărut nici un lider nou, iar majoritatea miniștrilor din Guvernul tehnocrat fie mai fuseseră implicați în politică, fie dețineau funcții sau responsabilități în organisme ale UE. Așadar, obiectivul apariției unei noi clase politice s-a estompat,

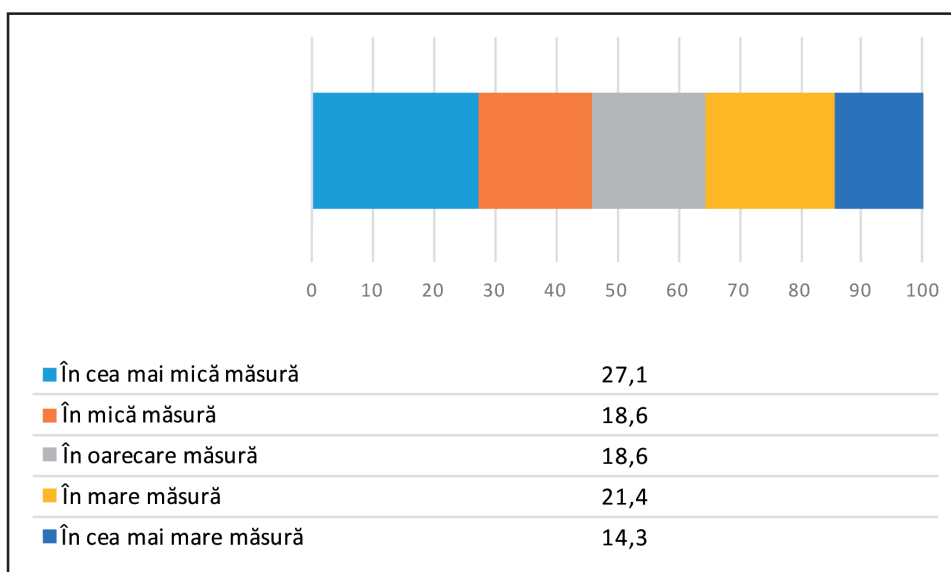

Fig. 14. Consecințele protestelor de stradă de după incendiul de la Clubul Colectiv: va apărea o nouă clasă politică

iar eșecul revendicărilor de stradă a fost conștientizat foarte repede, așa cum rezultă și din studiul analizat.

A treia variantă de răspuns a măsurat opinia participanților la cercetare privind construirea unor mecanisme noi de dialog între cetățeni și politicieni. Majoritatea respondenților, respectiv 44,3%, au apreciat că obiectivul este realizabil „în cea mai mică măsură”.

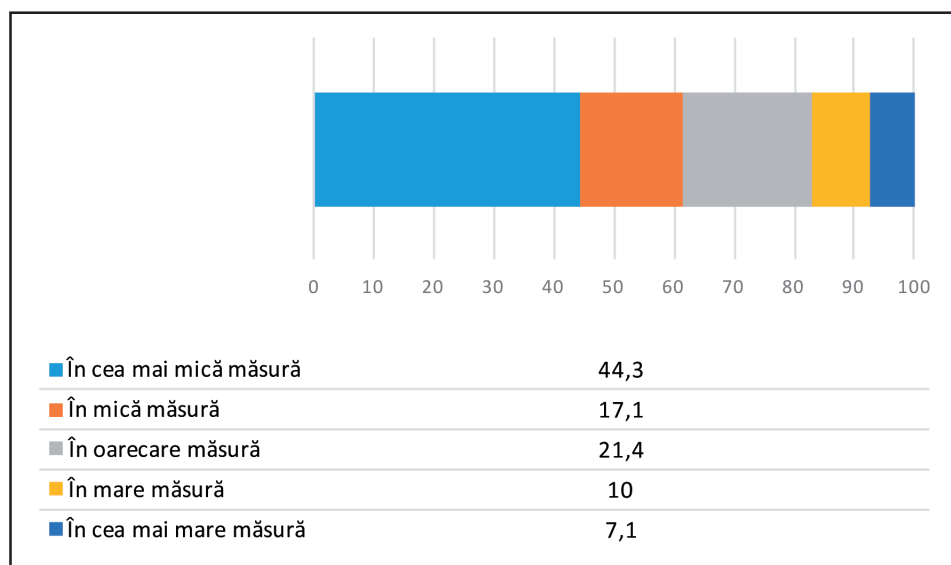

Fig. 15. Consecințele protestelor de stradă de după incendiul de la Clubul Colectiv: se vor construi mecanisme noi de dialog între cetățeni și politicieni

Dialogul dintre politicieni și cetățeni a fost destul de firav după demisia guvernului Ponta. Nu s-au căutat în „stradă” nici candidați pentru funcția de prim-ministru, și nici eventuali miniștri. Negocierile pentru formarea unui nou guvern au inclus cu prioritate partidele parlamentare, în vederea constituirii unei majorități. A existat o singură acțiune notabilă de consultare a societății civile, inițiată de președintele Klaus Johannis. Acesta s-a întâlnit pe 6 noiembrie 2015 cu reprezentanți ai societății civile și ai protestatarilor, însă niciunul nu s-a regăsit ulterior în Guvern. Consultarea „străzii” s-a încheiat în acel moment, fără nici o consecință vizibilă în programul de guvernare, sau în mecanismul de decizie a noului Executiv. Subiecții incluși în cercetare au sesizat acest parcurs înainte de definitivarea listei de miniștri a Guvernului Cioloș, fiind conștienți că presiunea „străzii” nu putea modifica peste noapte mecanismele de dialog dintre cetățeni și politicieni.

A patra variantă de răspuns a măsurat opinia participanților la cercetare privind posibilitatea apariției unor lideri noi în societatea civilă după tragedia din Clubul Colectiv. Respondenții au fost optimiști în această privință. Aceștia au răspuns în proporție de 25,7% „în oarecare măsură”, însă opțiunea cumulată cu variantele pozitive generează o opinie majoritară afirmativă.

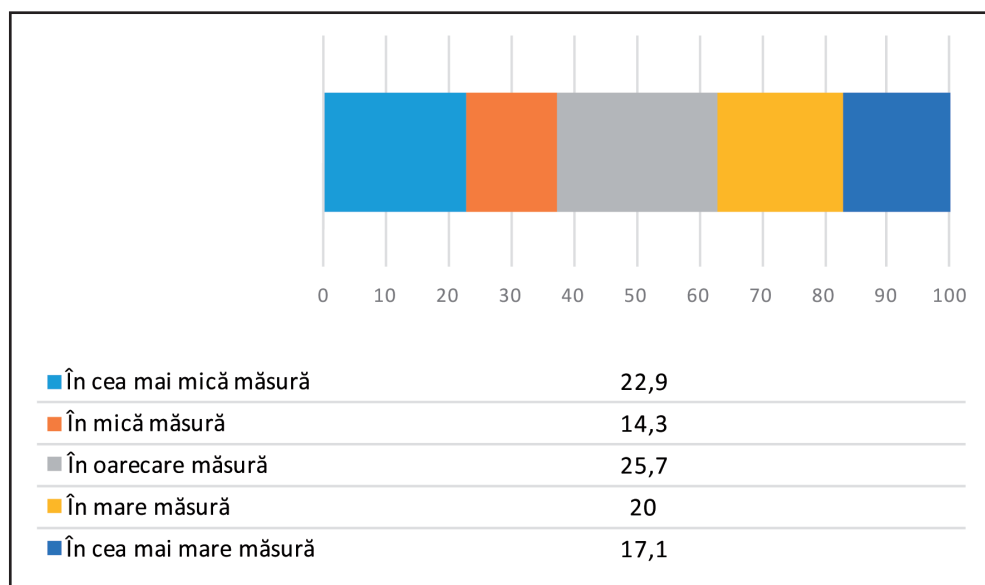

Fig. 16. Consecințele protestelor de stradă de după incendiul de la Clubul Colectiv: vor apărea lideri noi în societatea civilă

Optimismul post-Colectiv nu s-a confirmat. Protestele au scăzut din intensitate pe măsură ce negocierile pentru un guvern tehnocrat au avansat. Nu s-au constituit organizații non-guvernamentale semnificative după manifestațiile din noiembrie 2015. După câteva luni de la tragedie, supraviețuitorii au anunțat că se vor constitui în asociații, însă cu scopul de a obține asistență din partea statului pentru cei răniți, precum și despăgubiri.

A cincea variantă de răspuns a chestionat opinia participanților la cercetare privind apariția unor lideri noi în clasa politică. Opinia majoritară, respectiv 25,7%, a fost că afirmația era fezabilă „în oarecare măsură”. Opțiunea, cumulată cu variantele pozitive, oferă majoritate.

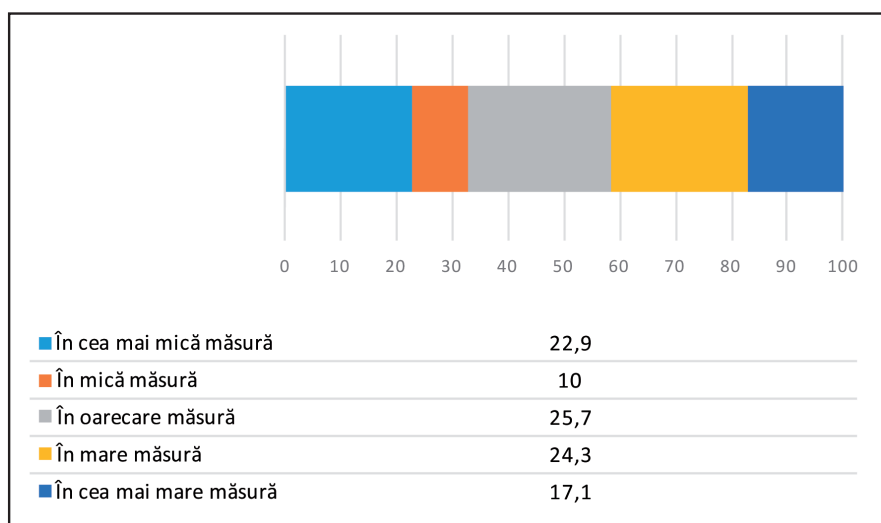

Fig. 17. Consecințele protestelor de stradă de după incendiul de la Clubul Colectiv: vor apărea lideri noi în clasa politică

De asemenea, entuziasmul respondenților de după tragedia din Clubul Colectiv și protestele de stradă care au urmat nu s-a confirmat. Inițiative de genul Partidul Colectiv (la Timișoara) nu au depășit stadiul unor grupuri pe rețelele sociale, fiind de actualitate doar în perioada proximală tragediei și protestelor. Viața politică și-a urmat cursul obișnuit după consumarea emoției inițiale de după incendiu.

A șasea variantă de răspuns a testat opinia participanților la cercetare cu privire la schimbarea modului de a face politică în România după protestele din noiembrie 2015. Cu toate că majoritatea respondenților, respectiv 30%, au apreciat că această afirmație este validă „în oarecare măsură”, totuși opiniile negative cumulate sunt dominante.

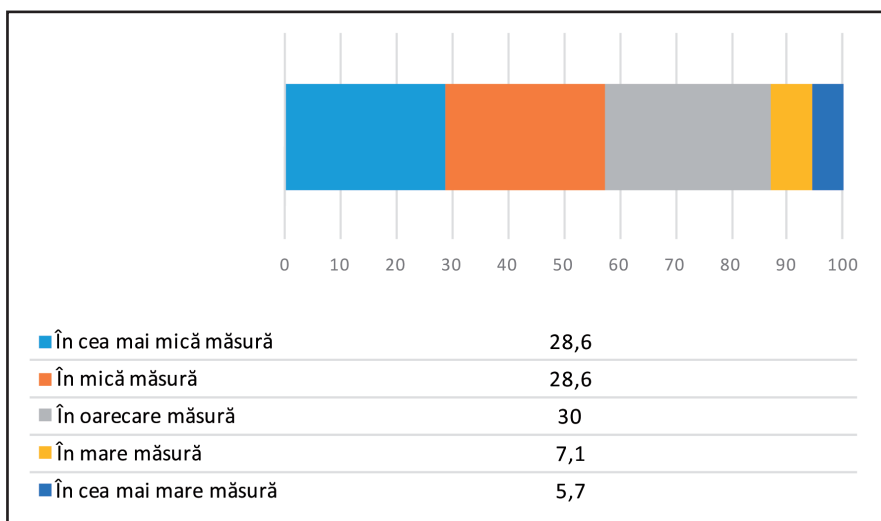

Fig. 18. Consecințele protestelor de stradă de după incendiul de la Clubul Colectiv: se va schimba modul de a face politică în România

Observăm așadar un grad ridicat de neîncredere a tinerilor privind modificarea modului de a face politică în România. Pesimismul lor a fost confirmat în mare parte și de conservatorismul clasei politice după incendiul din Clubul Colectiv. Cu excepția demisiilor din primele zile ale protestelor din noiembrie 2015 – primul ministru (împreună cu guvernul) și primarul sectorului 4 al Capitalei –, *establishment*-ul politic a rămas intact. Politicienii nu și-au schimbat conduita nici în privința protejării unor colegi a căror arestare a fost solicitată de DNA, nici în practica emiterii unor legi care le protejează statutul privilegiat.

A șaptea variantă de răspuns a analizat opinia participanților la cercetare cu privire la schimbarea în bine a societății, în ansamblu, după protestele din noiembrie 2015. Majoritatea respondenților, respectiv 37,1%, au considerat posibilă o asemenea evoluție a societății „în cea mai mică măsură”.

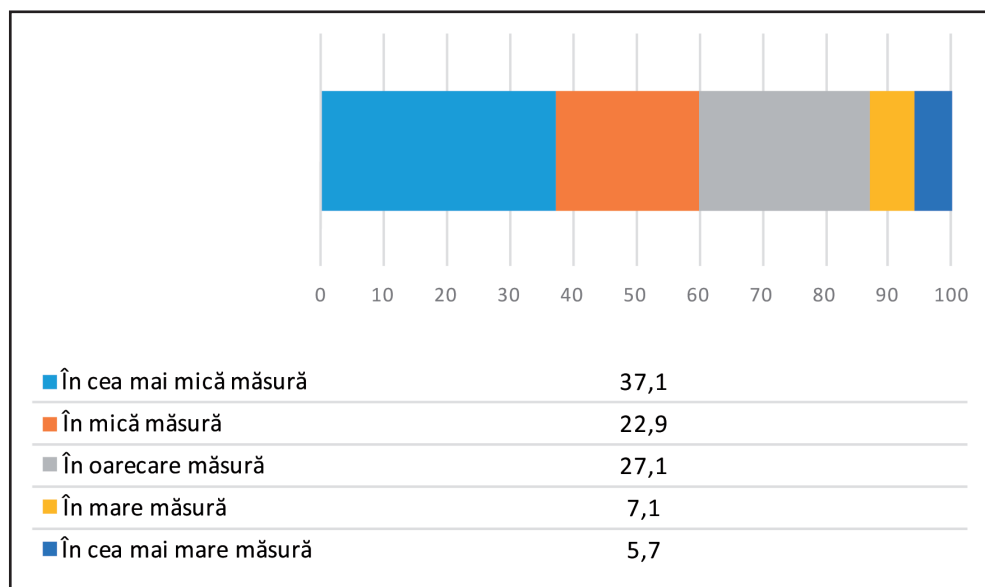

Fig. 19. Consecințele protestelor de stradă de după incendiul de la Clubul Colectiv: se va schimba în bine societatea în ansamblu

Se observă menținerea unui sentiment de neîncredere față de schimbări structurale în societate după protestele din noiembrie 2015. Incendiul din Clubul Colectiv a fost un factor declanșator mai ales pentru nemulțumiri recente acumulate în societate, în special față de primul ministru și unii membri ai guvernului sau parlamentari. Odată cu demisia Guvernului, energiile contestatoare s-au diminuat.

A opta variantă de răspuns a măsurat opinia subiecților incluși în cercetare cu privire la o schimbare în rău a societății, în ansamblu. Majoritatea subiecților, respectiv 50%, au apreciat că acest scenariu era posibil „în cea mai mică măsură”.

Așadar, participanții la cercetare nu au considerat că protestele de după tragedia din Clubul Colectiv puteau destabiliza situația țării. Într-adevăr, noul Guvern tehnocrat a găsit rapid o majoritate parlamentară care să îl susțină, iar Cabinetul a pornit cu un capital de încredere ridicat, în contextul emoției populare care l-a propulsat.

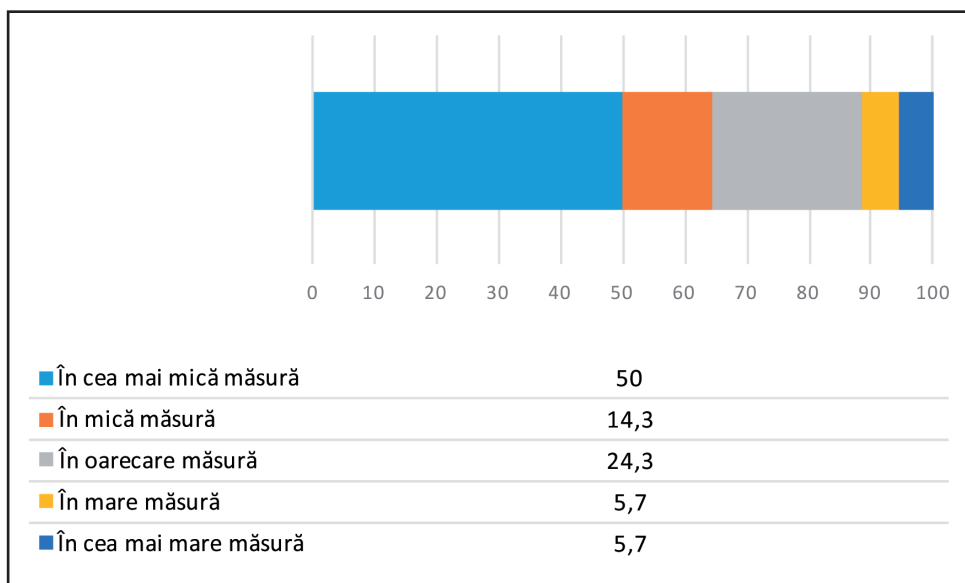

Fig. 20. Consecințele protestelor de stradă de după incendiul de la Clubul Colectiv: se va schimba în rău societatea în ansamblu

A noua variantă de răspuns a măsurat opinia participanților la cercetare despre implicarea cetățenilor, pe viitor, în dezbaterile privind problemele curente ale României. Majoritatea respondenților, respectiv 30%, au fost de părere că se va observa o implicare cetățenească „în mare măsură”. Totuși, opiniile negative sunt și ele destul de puternice.

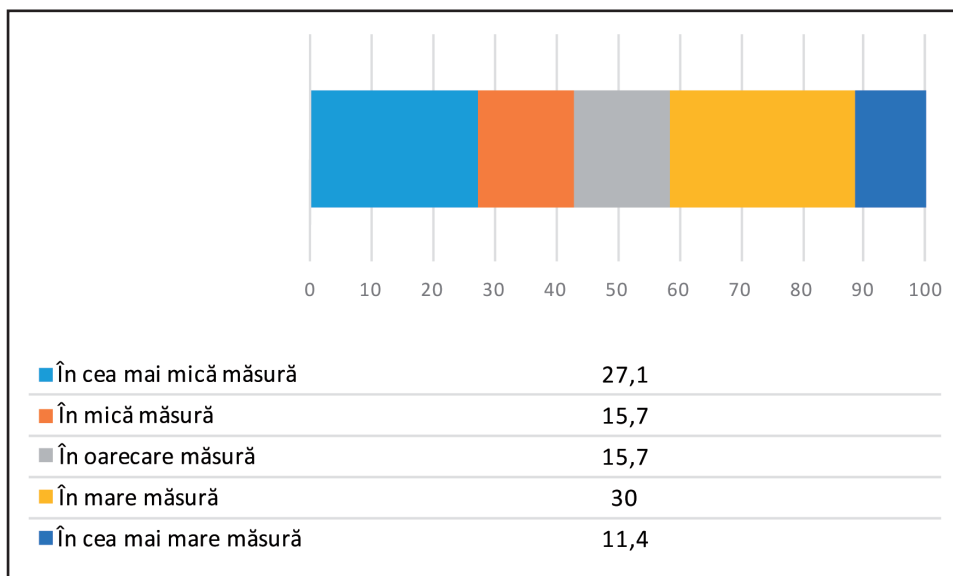

Fig. 21. Consecințele protestelor de stradă de după incendiul de la Clubul Colectiv: cetățenii se vor implica mai mult în dezbaterile privind probleme curente ale României

În consecință, subiecții incluși în cercetare au opinii contradictorii despre modificarea implicării cetățenești în dezbaterea publică. Probabil neîncrederea se datorează eșecului altor manifestații similare, precum protestele contra exploatării miniere de la Roșia Montană, care nu au reușit să mențină activismul civic pe termen lung (cu excepția unor ONG-uri de profil).

Concluzii

Studiul „Furiile, speranțele și dezamăgirile studenților după #colectiv” și-a propus să cerceteze opiniile studenților dintr-o Universitatea din București privind urmările sociale și politice ale incendiului din 30 octombrie 2015, din Clubul Colectiv. Participanții la cercetare au avut opinii moderate privind consecințele tragediei, în contrast cu entuziasmul arătat de manifestanți în timpul protestelor de la începutul lunii noiembrie. Acest rezultat poate fi influențat și de faptul că cercetarea a fost realizată la o săptămână după declanșarea protestelor de stradă, când guvernul Ponta demisionase și se purtau negocieri pentru formarea unui Cabinet de tehnocrați. Pe de altă parte, subiecții cercetării, deși tineri și rezidenți în București, nu au participat la proteste în număr semnificativ. Așadar au privit cu detașare evenimentele, și au oferit o imagine neutră și reală asupra consecințelor tragediei din Clubul Colectiv.

Ineficiența regimului politic turcesc: „Radiografia” Partidului Justiției și Dezvoltării

■ IULIA MEDVESCHI

[„Babeș-Bolyai” University – Cluj-Napoca]

Abstract

After a paved way towards democratization over the last decade, the inconsistencies of the Turkish reforms and the escalating “authoritarian” trends awake the interest of political analysts. Why is Turkey unable to hurdle the ongoing political and economic blockades? This analysis aims to provide an intrinsic vision of the political patterns and complex Turkish realities, taking a closer look to domestic factors that will help provide an answer to the question above. In extenso, the article is designed to highlight the scanty management applied by The Party of Justice and Development which places Turkey in a stasis period, deprived of democratic measures and indices.

Keywords

Hybrid regimes; hegemon party; authoritarianism; New Turkey; Justice and Development Party

Considerații preliminare

Numeroase studii privind politica turcească puntează calea spre un regim democratic incipient în anii 1950 prin trecerea de la un sistem monopartid spre unul multipartid. În același timp, literatura de specialitate surprinde foarte bine dificultatea procesului de tranziție dinspre autoritarism spre democrație în Turcia. Actualul regim democratic se prezintă sub formă imperfectă, ezitantă, cu obstacole în direcția promovării unei societăți deschise. În nuce, Turcia omite implementarea valorilor democratice caracteristice statelor aparținând celui de-al doilea val democratic prin adoptarea unui regim hibrid.

Alegerile parlamentare din Turcia anului 2015 reprezintă un eveniment politic adecvat pentru a pune în discuție deficiențele politice turcești la modul general și, în manieră particulară, cele ale Partidului Justiției și Dezvoltării, care „obține 317 locuri din cele 550 de locuri parlamentare”¹ în noiembrie 2015. Prin victoria electorală, partidul reușește să își asigure majoritatea parlamentară, precum și posibilitatea de

1 John Henley, Kareem Shaheen, „Turkey Election Erdoğan and AKP return to power with outright majority, *The Guardian* (2015), <http://www.theguardian.com/world/2015/nov/01/turkish-election-akp-set-for-majority-with-90-of-vote-counted>, accesat 19.02. 2016.

a guverna fără necesitatea de a forma coaliții guvernamentale cu celelalte formațiuni politice.

Pe de altă parte, alegerile anticipate turcești din toamna anului trecut semnalează fisura politică existentă în rândul Partidului Justiției și Dezvoltării. În iunie 2015, formațiunea pierdea majoritatea parlamentară – „dobândind doar 258 de locuri din cele 550”². Astfel, misiunea partidului a fost aceea de a redobândi încrederea electoratului pentru a continua guvernarea începută în 2002.

Viabilitatea Partidului Justiției și Dezvoltării

Slabele practici democratice poziționează politica turcească în rândul regimurilor de tip hibrid. Perspectiva oferită de Diamond conchide că: „aceste regimuri reprezintă o hibriditate instituțională caracterizată prin fuziunea metodelor democratice și autoritare într-o anumită formă de guvernare”³. Prin urmare, trăinicia instituțiilor democratice formale, cu precădere manifestarea competiției electorale în Turcia este supusă unui proces de deformare și utilizare ca formă de legitimare a dominației autoritare.

Din perspectivă istorică, turcii au avut tendința de a vota cu partide de centru-dreapta, spre deosebire de pătura intelectuală care se afilia stângii politice. Partidul Justiției și Dezvoltării a fost fondat în 2001, într-un moment în care credibilitatea celor două partide de centru-dreapta: Partidul Patriei și Partidul Căii Adevărate erau într-un declin abrupt și ireversibil. În urma câștigării alegerilor din 2002, entitatea politică se prezenta ca partid de centru-dreapta (echivalentul creștin-democrației în Europa). Consolidarea leadership-ului organizației politice, alături de „mesajul clar al unui nou triumf electoral”⁴ în 2007 s-a soldat cu apariția unor trăsături: islamiste, neo-otomane, autoritare. Partidul a demonstrat rezistență pe scena politică și la nivelul mentalului colectiv în lipsa unui competitor de centru-dreapta și a unei alternative politice pentru alegătorii conservatori.

Prin urmare, în plan politic s-a menținut regimul hegemonic al Partidului Justiției și Dezvoltării. Din multitudinea de abordări existente, poziția lui Giovanni Sartori aduce în atenție faptul că:

„partidul hegemon nu permite nicio competiție formală sau de facto pentru putere. Celorlalte partide li se permite existența, însă ca partide de clasa a doua; părți autorizate cărora nu le este permis să concureze cu partidele sau cu partidul hegemon din sistemele necompetitive în termeni antagonici și egali. De fapt, nu numai că alternanța nu se produce; aceasta nu poate avea loc deoarece posibilitatea unei rotații nici măcar nu este avută în vedere”⁵.

Sub acest aspect, opoziția este incapabilă să conteste deciziile luate de partidul hegemon. În acest sens, se subliniază lacunele principalei formațiuni de opoziție, și anume: Partidul Republican Popular, scindat în două formațiuni: o aripă kemalistă care susține reinstaurarea fostului regim, dar și o aripă liberală care mizează pe formarea unui stat cu un grad ridicat de libertate, în care minoritățile etnice și

2 Tim Arango, Ceylan Yeginsu, „Erdogan’s Governing Party in Turkey Loses Parliamentary Majority”, *The New York Times* (2015), http://www.nytimes.com/2015/06/08/world/europe/turkey-election-recep-tayyip-erdogan-kurds-hdp.html?_r=0, accesat 04.02. 2016.

3 Larry Jay Diamond, „Elections Without Democracy - Thinking About Hybrid Regimes”, *Journal of Democracy* 13 (2) (2002): 24.

4 Nikolaos Stelgias, „AKP’s Hegemony Limits and Turkey’s Choice. Democratization or Political Adventurism?”, *The Hellenic Foundation for European and Foreign Policy*, (2014): 6.

5 Giovanni Sartori, „Non-competitive systems”, în Alan Ware (editor), *Parties and Party Systems. A framework for analysis*, (Colchester: ECPR Press European Consortium for Political Research, 2005), 204-205.

religioase să își exprime drepturile. Nu mai puțin eficiente sunt: Partidul Mișcarea Naționalistă și Partidul Kurd al Păcii și Democrației în destabilizarea puterii impuse de Partidul Justiției și Dezvoltării, precum și în ceea ce privește dificultatea găsirii unei soluții pentru problema kurdă privită exclusiv în termeni de securitate. Mai mult, se impută celui din urmă partid semnalat „imposibilitatea disocierii de Partidul Muncitorilor din Kurdistan”⁶, organizație separatistă care apelează la mijloace violente în lupta pentru crearea unui Kurdistan independent. Instabilitatea sistemului politic turcesc atrage atenția politologilor și prin frecvențele alegeri din Turcia, cetățenii fiind chemați de patru ori la urne în ultimii doi ani: în 2014, la alegerile locale și prezidențiale, iar în 2015 - de două ori pentru alegeri legislative.

Analizii politici scot în evidență vacuum-ul ideologic al partidului Justiției și Dezvoltării. Entitatea politică a fost întemeiată în jurul unui nucleu conservator cu accente liberale, însă în decursul anilor „și-a pierdut impulsul reformativ”⁷. Tipul de conservatorism propus viza: „blamarea oricăror trăsături autoritariste”⁸, liderii partidului declarându-se apărători ai drepturilor și libertăților fundamentale și promotori ai unei idei politice care susține civilizația și toleranța. Programul ideologic înaintat de Erdoğan marchează faptul că aceste valori stau la baza remodelării conservatorismului într-o formă democratică. Din perspectivă opusă, aria științelor politice situează conservatorismul în postura unui oponent al democrației. Inevitabil, încercările de redefinire a substanței democratice conduc spre distorsiune toxică.

Acapararea scenei politice de către Partidul Justiției și Dezvoltării subliniază în mod special, demonizarea noțiunii de opoziție democratică, înfrângerea suferită în iunie fiind contestată prin reorganizarea alegerilor.

Eșecul la alegerile legislative din iunie se datorează gestionării precare a campaniei electorale prin: accentuarea înlocuirii unui sistem parlamentar cu unul prezidențial, absența unor proiecte de viitor substanțiale, politicile ostile ale Partidului Justiției și Dezvoltării „în lipsa unui echilibru între turci și minoritățile etnice și religioase ale Turciei”⁹, dar și incapacitatea de a restabili prestigiul partidului după scandalul de corupție din 2013. Perioada iunie-noiembrie 2015 este pertinentă în afirmarea vidului de putere, dar și a riscurilor economice și politice.

Stagnarea economică reprezintă și la momentul actual cea mai mare provocare. Potrivit Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică, PIB-ul Turciei este așteptat să crească cu „3% între 2015 și 4% în 2017, pe când în 2014 se situa la 2,9%, lira turcească pierzând astfel 20% din valoarea sa”¹⁰, consolidându-se modelul recesiunii.

De netrecut cu vederea sunt factorii locali și globali care joacă un rol în stagnarea actuală, concludentă fiind: dependența excesivă de investiții străine, dar și deficitul constant de cont curent. Însuși partenerii comerciali ai Turciei în Europa și Orientul Mijlociu s-au confruntat cu dileme economice și de securitate. În asemenea condiții, deficitul de cont curent va stagna sub un procent de 3% în ciuda efectelor pozitive ale scăderii globale a prețurilor la petrol.

În primul rând, opțiunea alegătorilor (naționaliști kurzi și turci) a fost favorabilă Partidului Justiției și Dezvoltării, ținând cont de faptul că un guvern de coaliție întemeiat pe o comunicare deficitară ar conduce la potențarea incertitudinilor

6 Ziya Öniş, „Sharing Power: Turkey's Democratization Challenge in the Age of the AKP Hegemony”, *Insight Turkey*, 15 (2) (2013): 120.

7 Öniş, „Sharing Power” 116

8 Political Vision for 2023, „Conservative Democrat Political Identity”, <https://www.akparti.org.tr/english/akparti/2023-political-vision#bolum>, accesat 17.02. 2016.

9 Stelgias, „AKP's Hegemony Limits and Turkey's Choice” 8

10 Organisation for Economic Cooperation and Development, Turkey – Economic Forecast summary (November 2015), <http://www.oecd.org/economy/turkey-economic-forecast-summary.htm> accesat 23.02 2016.

economice și politice. În al doilea rând, partidul și-a amplificat imaginea în rândul electoratului kurd prin încercările de a stăvili acțiunile violente ale Partidului Muncitoresc Kurd desfășurate în vara anului 2015. Un alt aspect sustenabil care a asigurat victoria partidului, se rezumă la faptul că: „partidele de opoziție nu beneficiază de ajutor de trezorerie”¹¹ – fiind private de resursele necesare asigurării reușitei electorale.

Erdoğan versus Davutoğlu

În Turcia domină prezidențialismul, înțeles ca plan politic „caracterizat de politici populiste și procese de luare a deciziilor opace”¹², caracteristic regimurilor hibride. Mai precis, președintele Erdoğan nu se află doar în postura de șef al statului, ci și în calitate de restaurator al măreției turcești. „Noua Turcie”¹³ sub conducerea acestuia presupune depășirea tutelei politice pe care vechile elite seculare au exercitat-o cu sprijinul armatei și sistemului juridic.

Strategia anterioară a liderului turc prevedea reunirea majorității religioase conservatoare și a kurzilor în sistemul politic. În republica kemalistă acest proces a fost negat prin 3 lovituri de stat și interzicerea a 26 de partide conservatoare. Până și, Partidul Justiției și Dezvoltării a scăpat la limită de interzicere în 2008.¹⁴

Ab initio, Erdoğan s-a axat pe diseminarea unui discurs politic orientat spre eliberarea majorității conservatoare din sfera de dominație a elitei kemaliste. Decelând avantajul ciocnirilor din 2013 asupra planului de construire al unui mall pe locul Parcului Gezi, președintele „a instrumentalizat acel discurs democratic stabilit pentru a legitima o strategie contondentă de reținere a puterii”¹⁵, înlocuind tutela politică, cu o tutelă civilă. Precum în cazul erei kemaliste, Noua Turcie nu a devenit mai democrată, ci acțiunea s-a soldat cu „accelerarea spre tendințele autoritare”¹⁶.

Drept urmare, s-a creat un paradox al limitării, al excluderii în ambele regimuri: vechea epocă oferea un spațiu limitat de manifestare pentru segmentele conservatoare sau religioase. La polul opus, noua epocă limitează exprimarea identității seculare și a grupurilor minoritare. Astfel, politicile președintelui prezintă mai multă autoritate împotriva opoziției, intervenindu-se în sistemul juridic – în numele falsei consolidări democratice.

Căștigarea alegerilor acționează ca multiplicator de imagine pentru liderul partidului Davutoğlu însă, nu există niciun dubiu „asupra faptului că Erdoğan a creat efectiv un „guvern paralel” în biroul prezidențial care umbrește guvernul legitim al lui Davutoğlu”¹⁷. Prin introducerea unui sistem prezidențial, primul-ministru Davutoğlu nu slăbește doar propriul partid, ci și guvernul în beneficiul președintelui. *De facto*, alegerea lui Erdoğan ca președinte a trecut deja Turcia la un sistem prezidențial, chiar dacă în Constituție e prevăzută drept parlamentară.

11 „Snap Parliamentary Elections 2015 – Turning A New Page in Turkish Politics?”, *Arab Center for Research and Policy Studies*, (2015): 4.

12 Alina Rocha Meonal, Verena Fritz, Lise Rakner, „Hybrid regimes and the challenges of deepening and sustaining democracy in developing countries”, *South African Journal of International Affairs*, 15, (2008): 33.

13 Emin Fuat Keyman, „The AK Party: Dominant Party, New Turkey and Polarization”, *Insight Turkey*, 16 (2) (2014): 26.

14 Günter Seufert, „Erdogan's “New Turkey” – Restoring the Authoritarian State in the Name of Democracy”, *German Institute for International and Security Affairs*, (2014): 2.

15 Seufert, „Erdogan's “New Turkey” 2.

16 Stelgias, „AKP's Hegemony Limits and Turkey's Choice” 11.

17 Ali Aslan Kılıç, „Turkey's fractured leadership makes it difficult to deal with challenges in 2015”, *Today's Zaman*, http://www.todayszaman.com/anasayfa_turkeys-fractured-leadership-makes-it-difficult-to-deal-with-challenges-in-2015_368688.html, accesat 13.02.2016.

În repetate rânduri, liderul Turciei a manifestat o atitudine nesăbuită privind respectarea normelor constituționale. Conform articolului 101¹⁸ din Constituție, președintele trebuia să dețină un rol ceremonial, renunțând la calitatea de membru de partid, urmând să demisioneze din Parlament după alegerea sa pentru funcția de președinte. Cu toate acestea, a luat toate măsurile necesare încât Davutoğlu să devină succesorul său, demisionând din Parlament doar după ce a fost investit în cea mai înaltă funcție în stat. Fervoarea noii elite politice, pericolul eroziunii constituționale, cât și constrângerile asupra executivului trasează „un nivel de credibilitate redus în instituțiile formale”¹⁹.

Configurarea unei noi Constituții (scăpând-o de elemente autoritare provenind din timpul unui regim militar interimar din 1980) nu oferă schimbări substanțiale, tocmai prin lipsa unui model de guvernare în care ramura legislativă și executivă să fie independente. Rigiditatea politică se va accentua cu atât mai mult cu cât, Erdoğan va continua să domine ca primul președinte ales prin scrutin popular, nu doar prin vot în Parlament la alegerile din anul 2014.

Privite astfel, alegerile legislative din noiembrie, „nu permit o schimbare constituțională înspre un sistem prezidențial real”²⁰ în lipsa participării active a tuturor partidelor politice, chiar și a organizațiilor și instituțiilor non-guvernamentale. O inginerie constituțională solidă solicită un consens între diversele segmente ale societății care sunt în conflict, precum și compromisuri din partea actorilor-cheie. Experimentele anterioare din 2011, demonstrează că reprezentării celor patru partide politice majore care alcătuiau Parlamentul turcesc nu au determinat un dialog eficient pentru elaborarea unei constituții.

Partidul sub conducerea lui Davutoğlu mizează pe restabilirea unei tradiții adânc înrădăcinate în stat, pierzând calitatea de reprezentant al interesului populației. Viziunea politică a partidului îndeamnă populația să își exercite drepturile civile în cadrul constrângerilor impuse de către guvernământ, până și: „ideologia folosită pentru a justifica acest stat autoritar și restrângerea libertăților civile – reprezentând un amestec de naționalism turc, pietate religioasă și entuziasm pentru pan-islamismul lui Abdul Hamid II”²¹.

Lipsa de precizie în cazul proiectelor Partidului Justiției și Dezvoltării a condus la „crearea unei structuri politice extrem de dezechilibrată și nesimetrice”²². Așadar, în absența unor controale și mecanisme de echilibru (checks and balances) s-a ajuns la sporirea puterii executive și, implicit estomparea atribuțiilor legislativului și sistemului juridic. Erdoğan a slăbit opoziția, subminând cultura politică turcă cu scopul de a-și extinde influența. Politica internă nu cuprinde identitățile diverselor grupuri din societate, iar noțiuni precum: religie, justiție, interes național se află sub controlul guvernului, fiind gestionate pentru satisfacerea propriilor interese.

Partidul Justiției și Dezvoltării se distinge de restul partidelor politice turcești pe trei paliere, care justifică comunicarea intrasistemică ineficientă. În primul rând, Erdoğan a condus la formarea și instruirea unei rețele de consilieri loialiști compusă din: Yalçın Akdoğan, Yiğit Bulut, Numan Kurtulmuş (provenind din cadrul Partidului Vocea Poporului) și Süleyman Soylu (din Partidul Democratic). Ibrahim Kalin „a devenit consilierul pentru afaceri externe al lui Erdogan și secretar general adjunct al preșidenției”²³, iar Efkân Ala a fost numit ministru de interne după

18 Constitution of the Republic of Turkey, Chapter 2, Article 101: 48, https://global.tbmm.gov.tr/docs/constitution_en.pdf, accesat 10.02. 2016.

19 Meconal, Fritz, Rakner, „Hybrid regimes” 33.

20 Wendy Kristiansen, „Turkey's not so splendid isolation”, *Le Monde Diplomatique*, <http://mondediplo.com/2015/01/02turkey>, accesat 12.02.2016.

21 Seufert, „Erdogan's "New Turkey" 3.

22 Öniş, „Sharing Power” 113.

23 Seufert, „Erdogan's "New Turkey" 4.

demisia lui Muammer Güler, cel din urmă fiind implicat în scandalul de corupție din 2013. Actualmente, doi consilieri fideli lui Erdoğan au ajuns să recomună noul cabinet aprobat de președintele Erdogan la finele lunii noiembrie 2015. Süleyman Soylu conduce Ministerul Muncii și Securității Sociale, iar Efkân Ala a fost numit ministru de interne. Noul guvern subjugă elita politică și populația printr-un spirit autoritar înfățișat sub forma unei identități religioase conservatoare, nicidecum prin reforme structurale „în linie cu principiul responsabilității democratice”²⁴.

În al doilea rând, deciziile din interiorul partidului sunt adoptate de către Erdoğan, care operează doar oficial în afara partidului. În strânsă legătură cu prima particularitate, președintele a plasat puterea decizională în mâinile lui Yalçın Akdoğan, cunoscut drept „un confident al lui Erdoğan”²⁵ și Numan Kurtulmuş. Consilierii au menirea de a tergiversa procesul de formare al opiniilor și de a suspenda posibilitatea adoptării deciziilor interne de către structurile de partid.

Nu în ultimul rând, partidul deține o clauză care limitează membrii de partid să exercite mandate pe doar trei perioade legislative. Bülent Arınç și Ali Babacan, foști vice prim-miniștri în cabinetul lui Erdoğan în 2014, menținuți în funcții după alegerea sa ca președinte au fost înlăturați în 2015, în pofida vastei experiențe politice. Astfel, seniorii partidului sunt discreditați în ideea conform căreia dețin un potențial pericol „de a scinda partidul în două tabere”²⁶.

De asemenea, o justiție independentă drept principiu care stă la baza regimului democratic se prezintă sub aspect deficitar în Turcia. Realitatea evidențiază o serie de investigații de corupție, fenomen însemnat în regimurile hibride. Important în această direcție, este cazul din 2013 condus de procurorii din Istanbul (printre suspecți fiind încadrați și fiii a patru miniștri din cabinetul Erdoğan, acuzați de ascunderea originii și posesiei reale a veniturilor provenite din activități infracționale). Firmele antreprenorului iranian Reza Zarrab nu și-au propus să refacă rezervele de aur precare ale Turciei, ci au „importat lingouri de aur în țară doar pentru a le importa în Iran, precum și în părți terțe cum ar fi Rusia, Emiratele Arabe Unite și China”²⁷, într-un moment în care sancțiuni împotriva Iranului erau în vigoare, datorită inconsecvențelor legate de gestionarea programului nuclear.

Guvernul Erdoğan a exercitat presiune asupra Consiliului Suprem al Judecătorilor și Procurorilor, realizând „schimbări în componența sa și a transferat procurorii și judecătorii care anchetau cazul înspre alte obligații”²⁸. Dosarele celor patru miniștri au fost retrase, ulterior aceștia demisionând din funcțiile deținute. În consecință, se potențează exploatarea standardelor de politicare a urmărilor penale – caz în care anchetatorii au fost catalogați drept instigatori urmărind răsturnarea guvernului, întreaga vină fiind plasată asupra grupării Hizmet²⁹.

24 Turkish PM Davutoğlu forms 64th government of Turkey, *Hurriyet Daily News*: <http://www.hurriyetdailynews.com/turkish-pm-davutoglu-forms-64th-government-of-turkey.aspx?PageID=238&NID=91592&NewsCatID=338>, accesat 15.02.2016.

25 Davutoğlu keeps Erdogan's Cabinet with few changes, *Hurriyet Daily News* <http://www.hurriyetdailynews.com/davutoglu-keeps-erdogans-cabinet-with-few-changes.aspx?pagelD=238&nID=71061&NewsCatID=338>, accesat 12.02.2016.

26 Seufert, „Erdogan's 'New Turkey'” 4.

27 Barin Kayaoğlu, „Turkish media digs deeper into gold mogul scandal corruption”, *Al Monitor*, <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/07/turkey-iran-reza-zarrab-saga-get-more-interesting.html#>, accesat 11.02.2016.

28 Seufert, „Erdogan's 'New Turkey'” 5.

29 Mișcare Islamică care promovează un islam moderat, pune accentul pe altruism, muncă și educație. Mișcarea este condusă de Gulen. Hizmet nu deține o structură formală, o organizație vizibilă, însă cu toate acestea constituie cea mai mare rețea musulmană din lume. Există milioane de adepți Hizmet în Turcia, care dețin poziții influente în serviciile secrete, chiar și Partidul Justiției și Dezvoltării. Detalii la: <http://www.bbc.com/news/world-13503361>

În mod similar, mass-media este dominată de blocaje. Relațiile economice patronale au fost utilizate pentru crearea unei prese care să îl susțină pe Erdoğan, guvernul deținând controlul asupra sectorului media. În felul acesta, s-a intensificat o relație de dependență a trusturilor media în baza unor contracte și reglementări guvernamentale.

Concomitent, analizele emise de Freedom House indică presiunea guvernului asupra criticii jurnalistice „cel puțin 59 de jurnaliști au fost concediați sau forțați să iasă în represalii pentru acoperirea protestelor din Gezi Park. Scandalul de corupție din decembrie a produs un alt șir de concedieri ale unor editorialiști proeminenți”³⁰. Formarea structurilor clientelare indică faptul că „oficialii acționează în scopul propriilor interese neavând un simț larg pentru binele public”³¹.

O serie de inițiative pozitive au fost întrerupte, reafirmându-se terorismul politic și asuprirea libertății de exprimare, ca urmare a adâncirii crizei de încredere în guvernarea lui Erdoğan. Între timp, ziarul secular de stânga, Zaman - cel mai mare cotidian din Turcia, care acoperea știri din întregul spectru politic s-a transformat în mașină de propagandă politică, „publicând prima sa ediție tipărită sub noua conducere, la două zile după ce guvernul a confiscat ziarul și redactorul-șef a fost înlăturat”³². Asistăm deci, la o fază de presiune în care intelectuali, organizații non-guvernamentale, jurnaliști sunt prinși într-un lanț al tăcerii întreținut prin amenințări și șantaj.

La nivel social, ca urmare a potrivnicilor politici promovate de Partidul Justiției și Dezvoltării s-a format o luptă identitară lipsită de soluții, precum și imposibilitatea inițierii unui dialog interconfesional. Societatea turcă este fragmentată, având pe de-o parte: Sunniții, majoritari în Turcia și pe de cealaltă parte, „Aleviții care reprezintă circa un sfert din cei aproape 80 de milioane de locuitori ai Turciei”³³. Totodată, un pregnant etno-naționalism religios contra kurzilor ia amploare, în pofida faptului că populația ca întreg s-a fundamentat pe învățăturile din Coran.

Contrar aparențelor, reformele privind drepturile minorităților specificate în rapoartele destinate Uniunii Europene, nu se concretizează cu recunoașterea formală a existenței minorităților etno-lingvistice în Turcia. Dimpotrivă, reformele se limitează la eliminarea restricțiilor precedente privind folosirea unor limbi, altele decât cea oficială în activități publice, însă fără a specifica minoritățile după numele lor.

Turcia și Uniunea Europeană

Negocierile referitoare la posibilitatea aderării Turciei la Uniunea Europeană au fost lansate încă din anul 2005. Cu toate acestea, succesul din perioada respectivă s-a diminuat ca urmare a crizei economice resimțite la nivelul Europei în 2007. Date fiind circumstanțele, Turcia s-a reorientat spre parteneri comerciali în zona asiatică. Tratatul cu Uniunea Europeană au ajuns la un punct critic în 2013 datorită

30 Susan Corke, Andrew Finkel, David J. Kramer, Carla Anne Robins, „Democracy in Crisis: Corruption, Media and Power in Turkey”, *Freedom House*, (2014):1-2.

31 Meconal, Fritz, Rakner, „Hybrid regimes” 34.

32 Constanze Letsch, „Seized Turkish opposition newspaper toes government line”, *The Guardian* (2016), <http://www.theguardian.com/world/2016/mar/06/seized-turkish-opposition-newspaper-zaman-erdogan-government>, accesat 09.03.2016.

33 Dan Alexe, „Sunniți, šiiti, alawiți, sufi. Taxonomia Islamului în contextul Orientului Apropiat”, *Radio Europa Liberă*, <http://www.europalibera.org/content/article/27281802.html>, accesat 12.02.2016.

„regimului autoritar condus de către Erdoğan”³⁴, fidel unor „gesturi politice care să demonstreze angajamentul față de Islam”³⁵.

Acordul UE - Turcia în privința gestionării crizei imigranților a fost aprobat în martie 2016. Parteneriatul reprezintă reluarea dialogului dintre Uniunea Europeană (marcată de presiuni politice pentru a reduce numărul imigranților de pe teritoriile statelor europene) și Turcia (cu o cultura politică neospitalieră democrației și afectată de deficiențe economice). În baza acordului, imigranții clandestini care vor sosi după 20 martie în Grecia prin Turcia, vor fi retrimiși pe teritoriul turc după ce vor fi înregistrați și cererile lor de azil vor fi procesate. Simultan, statele blocului comunitar își iau angajamentul „de a prelua un număr echivalent de refugiați sirieni direct de pe teritoriul turc, în limita unui plafon de 72.000”³⁶. Nu mai puțin lipsit de importanță, este faptul că acordul aduce beneficii Turciei, prin măsura Uniunii Europene de a debloca procesul de liberalizare a vizelor pentru cetățenii turci.

Pe de-o parte, la summit-urile din februarie și martie 2016 s-au rediscutat inconsistențele politicilor economice și financiare turcești. Pe de cealaltă parte, negocierile prezente și viitoare, vizează reajustări din partea Turciei pentru a putea adera la blocul european, implementarea lor accelerând posibilitatea populației turcești „de a călători fără vize în UE începând de la sfârșitul lui iunie 2016”³⁷. Totdeodată, în acest proces statele membre UE întrezăresc oportunitatea unor parametri de cooperare în sfera politicilor de securitate energetică, mizându-se asupra posibilității de a „transporta resurse energetice din țări cu rezerve considerabile, precum Turkmenistan, Iran, Irak și Qatar”³⁸.

Concluzii

1. „Noua Turcie” a lui Erdoğan nu este caracterizată de însușirea valorilor și practicilor democratice. În același timp, platformele electorale din 2014 și 2015 ale Partidului Justiției și Dezvoltării nu s-au dovedit eficiente în integrarea populației musulmano-conservatoare în procesul de luare al deciziilor, cât și în expansiunea gradului de participare politică prevăzut în programul electoral. Neîndoielnic, cele două procese au fost obținute în perioada 2005-2011, însă manifestări pe această rută nu s-au înregistrat în ultimii cinci ani.

2. O nouă Constituție susține crearea unui spațiu de oportunitate pentru consolidarea democrației liberale în Turcia. Elaborarea documentului vizează adoptarea unui consens cu privire la manifestarea religiei în spațiul public între principalii actori-cheie: apărătorii secularismului și conservatorii religioși, dar și găsirea unei soluții de către partidele politice pentru integrarea și recunoașterea drepturilor politice ale cetățenilor kurzi.

34 MaiadelaBaume, „EU opens new talks on Turkey membership” http://www.politico.eu/article/eu-opens-new-talks-on-turkey-membership-asselborn/?utm_content=buffer24b6d&utm_medium=social&utm_source=facebook.com&utm_campaign=buffer, accesat 14.02.2016.

35 Samuel Huntington, „Democracy's Third Wave”, *Journal Of Democracy*, 2 (2) (1991): 29.

36 Violeta Gheorghe, Anda Badea, „Acord migranți/UE: Liberalizarea regimului de vize, o problemă vitală pentru Turcia (Davutoglu)”, *AGERPRES*, <http://www.agerpres.ro/externe/2016/04/23/acord-migranti-ue-liberalizarea-regimului-de-vize-o-problema-vitala-pentru-turcia-davutoglu--23-04-45>, accesat 26.04.2016.

37 Violeta Gheorghe, Anda Badea, „Acord migranți/UE: Liberalizarea regimului de vize”, <http://www.agerpres.ro/externe/2016/04/23/acord-migranti-ue-liberalizarea-regimului-de-vize-o-problema-vitala-pentru-turcia-davutoglu--23-04-45>

38 „Turkey, EU intensify political, economic dialogue”, *Hurriyet Daily News*, <http://www.hurriyetdailynews.com/Default.aspx?pageID=238&nID=93629&NewsCatID=429>, accesat 09.02.2016.

3. Ținând cont de interesele divergente ale celor 28 de state membre ale UE, consensul unanim stabilit în privința Acordului dintre UE și Turcia subliniază îngrijorarea liderilor pentru viitorul propriilor politici europene, în contextul creșterii populismului și naționalismului în Europa (amenințare directă la adresa democrației și drepturilor omului).

BIBLIOGRAFIE

Cărți

1. Sartori, Giovanni „Non-competitive systems”, în Alan Ware (editor), *Parties and Party Systems. A framework for analysis*, (Colchester: ECPR Press European Consortium for Political Research, 2005).

Reviste de specialitate

1. Diamond, Jay, Larry, „Elections Without Democracy - Thinking About Hybrid Regimes”, *Journal of Democracy* 13 (2) (2002)
2. Huntington, Samuel „Democracy's Third Wave”, *Journal Of Democracy*, 2 (2) (1991)
3. Keyman, Fuat, Emin „The AK Party: Dominant Party, New Turkey and Polarization”, *Insight Turkey*, 16 (2) (2014)
4. Kristianasen, Wendy „Turkey's not so splendid isolation”, *Le Monde Diplomatique*, <http://mondediplo.com/2015/01/02turkey>, accesat 12.02.2016.
5. Meconal, Rocha, Alina, Fritz, Verena, Rakner, Lisa „Hybrid regimes and the challenges of deepening and sustaining democracy in developing countries”, *South African Journal of International Affairs*, 15, (2008)
6. Öniş, Ziya „Sharing Power: Turkey's Democratization Challenge in the Age of the AKP Hegemony”, *Insight Turkey*, 15 (2) (2013)

Analize emise de centre de cercetare

1. Corke, Susan, Finkel, Andrew, Kramer, J. David, Robins, Anne, Carla „Democracy in Crisis: Corruption, Media and Power in Turkey”, *Freedom House*, (2014)
2. Seufert, Günter „Erdogan's "New Turkey" – Restoring the Authoritarian State in the Name of Democracy”, *German Institute for International and Security Affairs*, (2014)
3. Snap Parliamentary Elections 2015 – Turning A New Page in Turkish Politics?”, *Arab Center for Research and Policy Studies*, (2015)
4. Stelgias, Nikolaos „AKP's Hegemony Limits and Turkey's Choice. Democratization or Political Adventurism?”, *The Hellenic Foundation for European and Foreign Policy*, (2014)

Ziare și documente online:

1. Arango, Tim, Yeginsu, Ceylan, „Erdogan's Governing Party in Turkey Loses Parliamentary Majority”, *The New York Times* (2015), http://www.nytimes.com/2015/06/08/world/europe/turkey-election-recep-tayyip-erdogan-kurds-hdp.html?_r=0, accesat 04.02. 2016.
2. Baume, Maia, „EU opens new talks on Turkey membership” http://www.politico.eu/article/eu-opens-new-talks-on-turkey-membership-asselborn/?utm_content=buffer24b6d&utm_medium=social&utm_source=facebook.com&utm_campaign=buffer, accesat 14.02.2016.
3. Constitution of the Republic of Turkey, Chapter 2, Article 101: 48, https://global.tbmm.gov.tr/docs/constitution_en.pdf, accesat 10.02. 2016.
4. Davutoğlu keeps Erdogan's Cabinet with few changes, *Hurriyet Daily News* <http://www.hurriyetdailynews.com/davutoglu-keeps-erdogans-cabinet-with-few-changes.aspx?pageID=238&nID=71061&NewsCatID=338>, accesat 12.02. 2016

5. Gheorghe, Violeta Badea, Anda „Acord migranți/UE: Liberalizarea regimului de vize, o problemă vitală pentru Turcia (Davutoglu), *AGERPRES*, <http://www.agerpres.ro/externe/2016/04/23/acord-migranti-ue-liberalizarea-regimului-de-vize-o-problema-vitala-pentru-turcia-davutoglu--23-04-45>, accesat 26..04. 2016.
6. Henley, John, Shaheen, Kareem „Turkey Election *Erdoğan and AKP return to power with outright majority*, *The Guardian* (2015), <http://www.theguardian.com/world/2015/nov/01/turkish-election-akp-set-for-majority-with-90-of-vote-counted>, accesat 13.02. 2016.
7. Kayaoğlu, Bann „Turkish media digs deeper into gold mogul scandal corruption“, *Al Monitor*, <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/07/turkey-iran-reza-zarrab-saga-get-more-interesting.html#>, accesat 11.02.2016.
8. Kılıç, Aslan, Ali „Turkey's fractured leadership makes it difficult to deal with challenges in 2015“, *Today's Zaman*, http://www.todayszaman.com/anasayfa_turkeys-fractured-leadership-makes-it-difficult-to-deal-with-challenges-in-2015_368688.html, accesat 13.02.2016.
9. Letsch, Constanze „Seized Turkish opposition newspaper toes government line“, *The Guardian* (2016), <http://www.theguardian.com/world/2016/mar/06/seized-turkish-opposition-newspaper-zaman-erdogan-government>, accesat 07.03.2016.
10. Organisation for Economic Cooperation and Development, Turkey – Economic Forecast summary (November 2015), <http://www.oecd.org/economy/turkey-economic-forecast-summary.htm> accesat 23.02 2016.
11. Political Vision for 2023, „Conservative Democrat Political Identity“, https://www.akparti.org.tr/english/akparti/2023-political-vision#bolum_, accesat 17.02. 2016.
12. Profile: Fethullah Gulen's Hizmet movement, BBC News, <http://www.bbc.com/news/world-13503361>, accesat 18.02. 2016
13. Turkey, EU intensify political, economic dialogue“, *Hurriyet Daily News*, <http://www.hurriyetaidailynews.com/Default.aspx?pageID=238&nID=93629&NewsCatID=429>, accesat 09.02 2016.
14. Turkish PM Davutoğlu forms 64th government of Turkey, *Hurriyet Daily News*: <http://www.hurriyetaidailynews.com/turkish-pm-davutoglu-forms-64th-government-of-turkey.aspx?PageID=238&nID=91592&NewsCatID=338>

Basarabia și „teritoriul canonic rusesc” sau „conflictul” mitropoliilor

■ IRINA DERCACI SERCĂU

[West University of Timișoara]

Abstract

The paradox of the coexistence of two canonical Metropolitan Churches in Bessarabia (Moldovan Metropolitan Church – subordinated to the Moscow Patriarchate and Metropolitan Church of Bessarabia – under the canonical jurisdiction of the Romanian Patriarchate) is assumed as a phenomenon related to the political area. Therefore, it is interesting to understand to what extent the church as an institution is influenced by the politics in Bessarabia, and to what extent the theological discourse is affected by the ideology, as well as whether the church in Bessarabia is or may become involved in the legitimising of the authority, as it occurs in Russia, where the church has an important role beside the power. Based on the analysis of official discourses of representatives of the involved institutions and other relevant documents stating the cultural and religious elites opinion, the study aims to analyse and interpret the legitimizing formulas and the impact of this split on the church and on the elite.

Keywords

Moldovan Metropolitan Church; Metropolitan Church of Bessarabia; Moscow Patriarchate; Romanian Patriarchate; legitimacy; cultural elite; religious elite

De cele mai multe ori pozițiile Bisericilor Ortodoxe sunt asociate statelor pe care le reprezintă și reflectă realitățile politice. În Basarabia s-a manifestat influența a două entități naționale distincte – prin bisericile ortodoxe naționale ale acestora. Suprapunerea politicilor bisericilor peste interesele naționale este greu de contestat. Interesant este însă modul în care sunt suprapuse structurile ecleziale ale celor două Patriarhii (Patriarhia Rusă și Patriarhia Română) în Republica Moldova, formula de coabitare a acestor două mitropolii, a clerului etc. În Basarabia, regiune în care există două mitropolii canonice subordonate unor patriarhii ce reprezintă etnii distincte, semiotica geopolitică este deosebit de complexă. Pentru înțelegerea realităților acestui context, este important de stabilit ce anume legitimează sau determină identificarea cu una din cele două mitropolii – ambele având aceeași apartenență religioasă – și dacă asocierea se produce în funcție de opțiunile politice sau de tradiție (și ea modelată de politic). Datorită valorilor culturale, apartenenței și, respectiv, ritualurilor religioase comune, corespondențele și mai ales solidaritățile se manifestă însă în mod distinct. „Conflictul” dintre cele două mitropolii are o dimensiune istorică, a cunoscut variate configurații, în funcție de contextele concrete politice, respectiv administrative.

Biserica ortodoxă română devine autocefală din 1885, deși și până atunci a avut parte de o anumită autocefalie față de Patriarhia Ecumenică de Constantinopol. După Unirea din 1918 și transformările administrative ce i-au succedat, se produc o serie de modificări și în ceea ce privește organizarea administrativ-teritorială a Bisericii Ortodoxe Române: Patriarhia Română a fost înființată în 1925, având sub jurisdicția sa și Biserica Ortodoxă din Basarabia. Astfel, după perioada de apartenență la Imperiul Țarist – 1812-1918 – în Basarabia s-a restabilit legătura canonică cu Biserica Ortodoxă Română, iar în 1928, pentru că elita clericală din Basarabia s-a opus solicitării ca Biserica din Basarabia să reîntre sub ascultarea canonică a Mitropoliei Moldovei, Arhiepiscopia Chișinăului a fost ridicată la rangul de Mitropolie. După mutațiile care s-au produs în întreaga regiune în perioada sovietică (odată cu secularizarea care a atins toate produsele și manifestările culturale), Mitropolia Basarabiei a fost desființată. Respectiv, în perioada sovietică biserica de la Chișinău își pierde statutul de Mitropolie, redevine arhiepiscopie (subordonată Patriarhiei Ruse), iar acțiunile întreprinse împotriva bisericilor din întreg spațiul sovietic au fost deosebit de aspre în această regiune. Mai târziu, odată cu dezmembrarea Uniunii Sovietice, în Basarabia au fost exprimate și vehiculate discursuri ce vizau desprinderea canonică de Patriarhia Moscovei.

În 1992, Mitropolia Basarabiei, subordonată Patriarhiei Române va fi reactivată, dar autoritățile din Republica Moldova au refuzat mult timp recunoașterea oficială a acesteia întrucât susțineau și recunoșteau doar legitimitatea Mitropoliei Moldovei (care a fost înființată tot în 1992, prin ridicarea arhiepiscopului de Chișinău la rangul de mitropolit), subordonate Patriarhiei Moscovei. După ce, în 2000, a fost reclamată încălcarea dreptului la libertate religioasă de către autoritățile din Republica Moldova, în 2001 Curtea Europeană a Drepturilor Omului a hotărât că prin nerecunoașterea Mitropoliei Basarabiei autoritățile din Republica Moldova încalcă Convenția Europeană a Drepturilor Omului¹. Abia după pronunțarea Curții, autoritățile din Republica Moldova au recunoscut Mitropolia Basarabiei în 2002; problema nu a fost soluționată însă, întrucât persistă încă problema „capitalului material” al Mitropoliei Basarabiei.

În ceea ce privește dimensiunea teologică a acestui conflict – ea lipsește. Dincolo de abuzurile pe care le-a suportat Mitropolia Basarabiei din partea guvernului Republicii Moldova, temeiul refuzului repetat de către instituțiile de drept din Republica Moldova de a recunoaște Mitropolia din Basarabia a fost greu demontat, întrucât credincioșilor care aparțineau Mitropoliei Basarabiei nu li s-a încălcat dreptul la a-și practica religia: aceștia au avut alternativa de a practica religia în cadrul Mitropoliei Moldovei.

Problema „teritoriului canonic”

Apropierea până la unificare a puterii de biserică – deziderat asociat modelului bizantin – a continuat de-a lungul timpului, cunoscând – în funcție de evoluția politică a Rusiei – variate formule de coabitare a statului cu biserica – furnizor de legitimitate. Autoritatea bisericii a sporit în timp, odată cu o relativă independență pe care o cunoaște, iar în 1448, Biserica Ortodoxă Rusă se declară autocefală, iese de sub jurisdicția Patriarhiei Ecumenice de la Constantinopol, și în 1589 este ridicată la rangul de Patriarhie. Datorită contextului politic (inclusiv din cauza cuceririi Constantinopolului de către turci), Rusia începe să aspire la o poziție cât mai

¹ Hotărârea CEDO, Cauza Mitropolia Basarabiei și alții c. Moldovei, Strasbourg, 13.12.2001, http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/MITROPOLIA%20BASARABIEI%20SI%20ALTII%20%28ro%29.pdf, accesat 02.05. 2015.

puternică, importantă în plan internațional, fiind vehiculată formula unei succesiuni: Rusia este văzută astfel ca „a treia Romă”, titlu a cărui legitimitate a fost frecvent contestată, dar pe care puterea l-a folosit frecvent pentru a fundamenta ideologia imperialiste.

Periodic, în diverse contexte, acest titlu este actualizat, iar veleitățile imperiale ale Rusiei – „continuatoare a Imperiului Bizantin” se fac mai puternic resimțite în multe regiuni/teritorii din Estul Europei.

Pentru Basarabia, inclusiv după destrămarea Uniunii Sovietice, Rusia lansează formule ce trădează aspirațiile imperialiste, desemnând prin „teritoriu canonic rus” spații care s-au aflat, în anumite contexte istorice (în perioada sovietică – de exemplu) sub influență rusească. Astfel, Biserica Ortodoxă Rusă (care se definește chiar prin statut ca fiind „multinațională”) revendică apartenența la „teritoriul canonic rus” a bisericii ortodoxe din Basarabia, unde coabitează cele două mitropolii. Expresiile „teritoriu canonic rus” sau „teritoriu canonic al Patriarhiei Moscovei” sunt folosite inclusiv în contexte oficiale, în medii academice. În prezentarea primului număr al Enciclopediei pravoslavnice – *Pravoslavnaia Entziclopedia* – Patriarhul Alexei al II-lea invocă aceste formule, explicând rolul instituției bisericii în evoluția istorică a Rusiei: „Peste tot în lume, inclusiv pe *teritoriul canonic al Patriarhiei Moscovei*, este în creștere procesul de secularizare în viața societății. (...) Biserica este un depozit unic al memoriei istorice și culturale. (...) Amintirea despre marii oameni ai Rusiei este păstrată prin slujba bisericească, icoane, sfintele moaște, cărțile bisericești. Toate acestea au o mare importanță pentru păstrarea memoriei istorice a poporului, și deci și pentru consolidarea societății. Biserica ortodoxă (...) va contribui la consolidarea societății și la depășirea contradicțiilor”².

Imposibilitatea suprapunerii granițelor naționale peste cele ale teritoriilor aflate sub jurisdicția Patriarhiei Moscovei solicită reiterarea discursului legitimator. Întrucât Patriarhia Moscovei are în subordonare canonică și biserici ale altor popoare, iar titlul oficial al Bisericii ortodoxe ruse conține conotația etnică, în discursul prezentat cu ocazia deschiderii celei de-a treia *Adunări a Lumii Ruse*³ patriarhul Kiril formulează argumente și susține legitimitatea acestei formule. Vorbind despre popoarele care „au preluat tradiția spirituală și culturală rusă ca bază a identității naționale sau cel puțin ca parte importantă a acesteia”⁴, patriarhul spune că acesta este motivul pentru care consideră că și Moldova „face parte din lumea rusă.”⁵ În același context Patriarhul a declarat că Biserica Ortodoxă rusă este „cea mai multi-națională comunitate ortodoxă din lume”, și a reiterat dezideratul (interpretabil) de a extinde caracterul său multinațional. „Biserica se numește Rusă nu datorită criteriului etnic. Această denumire arată că Biserica Ortodoxă Rusă îndeplinește o misiune de păstorie printre popoarele ce au preluat tradiția spirituală și culturală rusă ca bază pentru identitatea lor națională, ori, cel puțin, ca pe o parte esențială a acesteia. Iată de ce în acest sens noi considerăm că și Moldova face parte din această Lume Rusă. În același timp Biserica Rusă este comunitatea ortodoxă cea mai plurinațională din lume și tinde să își dezvolte caracterul său multinațional”⁶.

Discursul legitimator conține apelul la memoria istorică comună, la puterea tradiției ruse, iar una dintre formulele ce trădează vocația imperialistă a structurilor ecleziale ruse este cea prin care se sugerează includerea Moldovei, alături de

2 Patriarhul Alexei al II-lea, „Cuvânt-înainte”, în *Enciclopedia Pravoslavnică/ Pravoslavnaia Entziclopedia I* (Moscova: Tzerkovni-naucinii tzentr „Pravoslavnaia Entziclopedia”, 2000), 7.

3 Discursul Patriarhului Kiril prezentat cu ocazia deschiderii celei de-a treia *Adunări a Lumii Ruse/III Asamblieia Russkogo mira*, <http://www.patriarchia.ru/db/text/928446.html>, accesat 03.03.2015.

4 Discursul Patriarhului Kiril, *III Asamblieia Russkogo mira*.

5 Discursul Patriarhului Kiril, *III Asamblieia Russkogo mira*.

6 Discursul Patriarhului Kiril, *III Asamblieia Russkogo mira*.

Ukraina și Bielorusia în ceea ce patriarhul Kiril numește „teritoriu istoric rus”⁷: „(...) În final, cea de-a treia temelie a Lumii ruse este memoria istorică comună și viziunile comune asupra dezvoltării societății. (...) Popoarele noastre au conștiința puternică a continuității tradiției de stat și sociale, începând din timpurile Rusiei Kievene și până la actualele state Rusia, Ucraina, Bielorusia, Moldova, dar și la alte țări aflate pe teritoriul istoric al Rusiei”⁸.

Patriarhia Română și Patriarhia Moscovei – diferend canonic

Pozițiile adoptate de cele două patriarhii în ceea ce privește structura Bisericii ortodoxe din Moldova reflectă politicile asumate și la nivelul celor două state. Înființarea și reactivarea celor două mitropolii au fost precedate de tensiuni între cele două patriarhii. Teoctist, Patriarhul României, i-a trimis o scrisoare lui Alexei al II-lea, Patriarhul Moscovei, la 2 aprilie 1992, în care îi solicita să discute și să rezolve problema legată de Biserica din Moldova. De asemenea, Patriarhia Română a emis un comunicat, în care era expus explicit faptul că „Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române nu a recunoscut niciodată desființarea Mitropoliei Basarabiei”, precum și nevoia refacerii „unității administrative bisericesti dintre frații români ortodocși de o parte și de alta a Prutului”. Abia în octombrie 1992, Alexei al II-lea, Patriarhul Moscovei, i-a trimis răspunsul la scrisoare adresată de Teoctist, Patriarhul României, în care erau invocate argumente pentru dreptul de jurisdicție a Patriarhiei Moscovei asupra Bisericii Ortodoxe din Basarabia. În ceea ce privește reactivarea mitropoliei Basarabiei, Patriarhia Moscovei a contestat legitimitatea acesteia, catalogând acest act ca imixtiune în treburile interne ale bisericii din Basarabia, aflată sub jurisdicția Patriarhiei Moscovei și invocând încălcarea de către Patriarhia Română a unor canoane bisericesti, și potențiale riscuri pentru relațiile dintre cele două patriarhii și națiuni.

Adaptându-se noilor realități politice, în octombrie 1992, Sfântului Sinod al Patriarhiei Ruse a emis un decret prin care Biserica Ortodoxă din Moldova primește un nou statut: este declarată independentă față de Patriarhia Moscovei în ceea ce privește activitatea administrativă, economică și instructivă, rămânând însă subordonată canonic acestei Patriarhii. Tomosul patriarhului Alexei al II-lea în care era întărit statutul autonomiei Bisericii din Moldova a fost emis în decembrie 1994. Relativa independență a Mitropoliei Moldovei față de Patriarhia Moscovei este anunțată și în statut: „Biserica Ortodoxă din Moldova, fiind subordonată canonic Patriarhiei Moscovei, este independentă în problemele bisericesti-administrative, economice, educative, civile. În activitatea sa ea se călăuzește de normele și tradițiile bisericesti locale, de prezentul Statut, precum și de învățăturile și canoanele Bisericii Ortodoxe Mondiale.”⁹

Ulterior au avut loc mai multe întrevederi între reprezentanții celor două patriarhii pentru a discuta problema jurisdicției Mitropoliei Basarabiei, respectiv pentru soluționarea diferendului canonic.

La nivel local elita clericală nu exclude o unificare a bisericii. În articolul interviu din 29.08.2013, *O convorbire cu Mitropolitul Vladimir al Moldovei în ajunul vizitei Patriarhului Kiril*, de la Radio Europa Liberă, referindu-se la o posibilă unificare a bisericii ortodoxe din Basarabia, respectiv la unirea celor două mitropolii – Mitropolia Basarabiei și Mitropolia Moldovei –, Mitropolitul Vladimir declara: „Eu

7 Discursul Patriarhului Kiril, *III Asamblia Russkogo mira*.

8 Discursul Patriarhului Kiril, *III Asamblia Russkogo mira*.

9 Statutul Bisericii Ortodoxe din Moldova (Mitropoliei Moldovei), Aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova din 17 noiembrie 1993, nr. 719, <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=304219>, accesat 05.04.2015.

cred că, pe viitor, este posibil să se unească, dar aici trebuie să fie unele cedări. Ca să fie aceste cedări, este necesar să fie implicați și patriarhii. În cazul de față, Patriarhul Daniel și Patriarhul Kiril, ca dâșii, la rangul cel mai înalt, fiind susținuți de Sinodul Ortodoxe Ruse, Patriarhul Daniel – de Sinodul Bisericii Române, atunci dâșii pot să revină la un numitor comun.”¹⁰ La nivelul structurilor ecleziale din Moldova este asumat faptul că existența celor două mitropolii, dar și posibila unificare a acestora depinde doar de politic.¹¹

Despre globalizare și identitate la Est

Patriarhia rusă nu a dezavuat apropierea de politic: în cadrul unei întâlniri care a avut loc în august 2010 dintre Patriarhul Moscovei cu reprezentanții Mitropoliei Moldovei, acesta și-a exprimat deschis dorința ca „orientarea politică a Moldovei să contribuie la păstrarea Unității Sfintei Rusii”¹². Și în discursul prezentat cu ocazia deschiderii celei de-a treia *Adunări a Lumii Ruse*¹³ patriarhul Kiril invoca riscurile la care expune fenomenul globalizării, provocările la adresa conceptului de identitate cultural-națională. Iar Lumea Rusă, spune Patriarhul – confirmând astfel dimensiunea politică a discursului eclesiastic și reiterând preocuparea pentru raportul de putere, pentru poziția geopolitică – își poate asigura „rolul de jucător important pe arena mondială”¹⁴. „Astăzi globalizarea, într-adevăr, cum se obișnuiește să se spună acum, prezintă provocări, mai ales pentru conceptele de identitate național-culturală. (...) Poate oare Lumea Rusă să își asigure un rol de jucător important pe arena mondială, astăzi dar și în viitor? Sunt sigur că poate. Predecesorii noștri sunt cei de la care putem lua exemplu”¹⁵.

Argumentând rolul societății civile și al elitelor statelor independente de pe „teritoriul istoric rus”, Patriarhul a vorbit despre „etica relațiilor dintre elite”¹⁶; el a solicitat eliminarea raporturilor de putere, eliminarea oricărui paternalism și a

10 „O convorbire cu Mitropolitul Vladimir al Moldovei în ajunul vizitei Patriarhului Kiril”, articol-interviu semnat de Valentina Ursu, *Radio Europa Liberă*, 29.08.2013, <http://www.europalibera.org/content/article/25089576.html>, accesat 09.03.2015.

11 Conform datelor statistice prezentate în cadrul *Raportului Internațional privind Libertatea Religiei* din 2013, 97% din totalul populației Republicii Moldova își susține apartenența la biserica ortodoxă. În ceea ce privește „împărțirea” ortodocșilor în funcție de apartenența la una din cele două Mitropolii – Biserica Ortodoxă din Moldova, subordonată Bisericii Ortodoxe Ruse sau Biserica Ortodoxă din Basarabia, subordonată Bisericii Ortodoxe Române –, conform acestui sondaj, majoritatea, mai exact 87% dintre ortodocși, își declară apartenența la Biserica Ortodoxă din Moldova, în timp ce 13% își susțin apartenența la Biserica Ortodoxă din Basarabia. Celelalte grupuri confesionale, care au înregistrat între 15.000 și 30.000 de adepți fiecare, sunt, conform aceluiași raport: romano-catolicii, penticostalii, adventiștii de ziua a șaptea, martorii lui Jehova, baptiștii, evreii și creștinii evanghelici. Există, de asemenea, și alte grupuri confesionale: musulmanii, evreii, molokanii (un grup rusesc), evreii mesianici, luteranii, membrii Bisericii Unificării etc.

Situația este un pic distinctă în Transnistria, dar și aici, cea mai mare organizație religioasă este Biserica Ortodoxă din Moldova – 80% din populația acestei regiuni autonome își susține apartenența la această biserică. (United States Department of State, *Report on International Religious Freedom – Moldova*, 2013, <http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/2013/eur/222245.htm>, accesat 15.12.2014.

12 Discurs al Patriarhului Kiril prezentat în contextul întâlnirii cu reprezentanții Mitropoliei Moldovei din 21 august 2010, la mănăstirea Solovetsky, <http://www.patriarchia.ru/db/text/1254808.html>, accesat 05.03.2015.

13 Discursul Patriarhului Kiril, *III Asambliea Russskogo mira*.

14 Discursul Patriarhului Kiril, *III Asambliea Russskogo mira*.

15 Discursul Patriarhului Kiril, *III Asambliea Russskogo mira*.

16 Discursul Patriarhului Kiril, *III Asambliea Russskogo mira*.

oricăror tentative de a juca rolul, „fratelui mai mare”: „Nu mai puțin importantă este poziția elitelor din noile state independente, create în spațiul Rusiei istorice. Anume elitele sunt cele care exercită o influență semnificativă asupra societății și o orientează într-o direcție sau alta. De aceea este important să se stabilească un sistem de relații strânse între elitele Lumii Ruse. În legătură cu aceasta un rol cheie îi revine eticii în relațiile dintre elite. Este necesar să se ajungă la o astfel de tonalitate în relații, care ar permite manifestarea respectului reciproc, și s-ar exclude orice paternalism, orice încercare de a-și asuma rolul de «frate mai mare»(...)»¹⁷

Reactivarea Mitropoliei Basarabiei și recunoașterea „Mitropoliei ruse”. Argumentele și contraargumente

În noiembrie 2007 Patriarhia Română a publicat pe site-ul patriarhiei un document – *Reactivarea episcopilor Mitropoliei Basarabiei – un act juridic și o reparație morală*, în care este comunicat faptul că Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința sa de lucru din 22 octombrie 2007, ia act, „cu binecuvântare, de hotărârea Mitropoliei Autonome a Basarabiei referitoare la reactivarea eparhiilor sale sufragane (Arhiepiscopia Chișinăului, Episcopia de Bălți, Episcopia Basarabiei de Sud și Episcopia Ortodoxă a Dubăsarilor și a toată Transnistria)”. În contextul argumentării legitimității reactivării acestor episcopii, respectiv a apartenenței acestora la Mitropolia Basarabiei, este explicată și atitudinea față de coexistența a două mitropolii: specificând faptul că Patriarhia Română nu neagă „dreptul la existență a Mitropoliei ruse a Chișinăului «și a întregii Moldove» ca eparhie a Bisericii Ortodoxe Ruse, pentru că Patriarhia Română respectă dorința credincioșilor ortodocși de a aparține în mod liber fie de Patriarhia Română, fie de Patriarhia Moscovei.”¹⁸ Poziția expusă în acest document este de asemenea explicată prin noul context istoric, statutul de stat independent al Republicii Moldova: „Coexistența celor două Mitropolii ortodoxe în Republica Moldova se explică astăzi prin faptul că acest teritoriu nu mai este parte componentă nici a statului român, nici a statului rus, ci este un stat nou, independent”.¹⁹

Conform Statutului (pentru organizarea și funcționarea Mitropoliei Basarabiei) înregistrat în iulie 2002, Mitropolia Basarabiei este o „o Biserică Creștină Ortodoxă autonomă locală din cadrul Patriarhiei Române”, „este succesoare spirituală, canonică, istorică a Mitropoliei Basarabiei, care a funcționat până în anul 1944 inclusiv”, și care „activează pe teritoriul Republicii Moldova”. Tot în statut este specificat „rangul de Exarhat al Plaiurilor” al acestei Mitropolii. Astfel, pe lângă comunitățile locale, la Mitropolia Basarabiei „pot adera, în egală măsură, sub raport canonic, și comunități din diaspora”. Reactivarea eparhiilor a stârnit însă diferite reacții.

În ceea ce privește comunicatul emis de Departamentul pentru Relații Externe al Patriarhiei Moscovei privind argumentele reprezentanților Bisericii Ortodoxe Române ce justifică decizia de a stabili eparhii ale Mitropoliei Basarabiei²⁰, acesta

17 Discursul Patriarhului Kiril, *III Asamblеia Russkogo mira*.

18 Patriarhia Română, *Reactivarea episcopilor Mitropoliei Basarabiei – un act juridic și o reparație morală*. Textul nu mai poate fi găsit pe site-ul patriarhiei, dar este disponibil la <http://suceava-press.blogspot.co.at/2007/12/reactivarea-episcopilor-mitropoliei.html>, accesat 05.04.2015, s.n.-I.D.

19 Patriarhia Română, *Reactivarea episcopilor*.

20 Comunicatul emis la 25 martie 2008 de Departamentul pentru Relații Externe al Patriarhiei Moscovei privind argumentele reprezentanților Bisericii Ortodoxe Române ce justifică decizia de a stabili eparhii ale Mitropoliei Basarabiei, <http://www.patriarchia.ru/db/text/385640.html>, accesat 10.05.2015.

conține o serie de contraargumente: unele de ordin teologic, altele – politic. De exemplu, la argumentul formulat de Biserica Ortodoxă română care invocă Canonul 34 Apostolic conform căruia Biserica trebuie să aibă episcop (conducător) din poporul său, reprezentanții patriarhiei Moscovei vin cu un alt citat din cărțile sfinte: în Hristos „nu e nici elin, nici iudeu (Col. 3.11), iar principiul formării Bisericilor după criteriul etnic nu a fost acceptat de întreaga ortodoxie: „Este cunoscut de toți că principiul de formare a Bisericilor după criteriul etnic nu a fost niciodată aprobat de *Întregimea Ortodoxiei*, pentru ca nu corespunde spiritului creștinismului însuși. Doar întru Hristos „nu e nici elin, nici iudeu”(Col.3.11)²¹.

Acestui argument îi urmează imediat unul pur politic, păstrând confuzia și distincția incorectă român/moldovean: La formula că majoritatea ortodocșilor sunt români, respectiv ar trebui să se afle sub jurisdicția Patriarhiei Române, reprezentanții Patriarhiei Moscovei invocă rezultatele referendumului care a avut loc în 2004 în Republica Moldova, conform căruia doar 2,2% din populația acestui stat se declară români: „Ortodocși sunt însă și moldovenii, rușii, ucrainenii, găgăuzii și bulgarii, care împreună alcătuiesc peste 96% din populație”²². Alte argumentele, care țin de interpretarea realităților istorice, sunt însoțite de citate, insuficient contextualizate, despre lipsa conștiinței naționale în Basarabia, cum ar fi declarația lui Onisifor Ghibu (intelectual român), care constata în 1926 că în Basarabia „ideea națională – panromânească” „era inexistentă în toate straturile populației: țărâtime, preoțime, boierime...”. În presa culturală contemporană însă, elitele din Basarabia sancționează, denunță valențele imperialiste ale Bisericii Ortodoxe Ruse, apropierea puternică de politic: „Că biserica rusă este în esența ei expansionistă o dovedește chiar titulatura care și-a asumat-o filiala ei din această zonă pruto-nisteană, «botezându-se», nici mai mult, nici mai puțin, «Mitropolie a Chișinăului și a întregii Moldove»”²³. Instrumentalizarea bisericii, subordonarea acesteia de către putere, de către stat este taxată deopotrivă: Biserica Ortodoxă din Rusia „se dovedește a fi un simplu instrument al statului rus în politica sa neoimperială, la acest început de nou secol care are pretenția de a fi unul religios sau de a nu fi deloc (nici o aluzie la actuala confruntare «dintre religii»!).”²⁴

Situația Mitropoliilor din Basarabia este distinctă datorită particularităților pe care le comportă: conflictul dintre acestea nu este nici interconfesional, nici interetnic. Diferențele specifice nu ating dimensiunea teologică (nu ating probleme de dogmă). Schisma sau despărțirea se manifestă și se păstrează la nivel instituțional – există două mitropolii distincte, ierarhii distincte – respectiv la nivelul formal – calendarul pe care îl respectă. Dimensiunea politică a acestui orizont conflictual este determinantă, dar nu influențează la fel de puternic coabitarea clerului asociat celor două structuri ierarhice ecleziale distincte.

Notă: Această lucrare a beneficiat de suport financiar prin proiectul „Rute de excelență academică în cercetarea doctorală și post-doctorală – READ” cofinanțat din Fondul Social European, prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, contract nr. POSDRU/159/1.5/5/137926.

21 Comunicatul Departamentului pentru Relații Externe al Patriarhiei Moscovei.

22 Comunicatul Departamentului pentru Relații Externe al Patriarhiei Moscovei.

23 Nicolae Rusu, „Biserica politică sau politica bisericii”, *Contrafort*, 83-85 (2001).

24 Nicolae Rusu, „Biserica politică”.

BIBLIOGRAFIE

Besier, Gerhard, „Boundaries between Ourselves and Others: The Role of Prejudice and Stereotypes in general with specific reference to Border Region”, in Stolos, K. and Besier, G. (eds) *European Border Regions in Comparison. Overcoming Nationalistic Aspects or Re-Nationalization?*, Routledge Taylor and Francis Group, New York/London, 2014.

Cemărtan, Romeo, *Cazul Mitropoliei Basarabiei: interferențe politice și religioase*, Chișinău, Editura Alfa și Omega, 2004.

Dungăci, Dan, *Moldova ante portas*, București, Editura Tritonic, 2005.

Frunză, Sandu, „Pluralism și multiculturalism”, în *Journal for the Study of Religions and Ideologies*, Nr. 9, (Winter 2004).

Huntington, Samuel P., *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, New York, Simon & Schuster, 1996.

King, Charles, *Moldovenii: România, Rusia și politica culturală*, Chișinău, Editura ARC, 2002.

Kymlicka, Will, „Teorie politică occidentală și relații etnice în Europa de Est”, în *Polis. Revista de Științe Politice*, vol. 7, nr. 2/2000, București, pp. 5-72.

Florin Lobonț, „Romanian orthodoxy, between ideology of exclusion and sécularisation amiable”, *Journal for the Study of Religions and Ideologies*, 8, 24 (Winter 2009), pp. 46-69.

Marga, Andrei, *Religia în era globalizării*, Editura Academiei Române, București, 2014.

Neumann, Victor, *Neam, popor sau națiune? Despre identitățile politice europene*, Editura Curtea Veche, București, 2003.

Patriarhia Română, *Adevărul despre Mitropolia Basarabiei*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1993.

Păcurariu, Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Editura Știința, Chișinău, 1993.

Levente Salat, „Statul-națiune și provocările diversității”, *Journal for the Study of Religions and Ideologies*, nr. 10, 2005.

Suttner, Ernst Christoph, *Staaten und Kirchen in der Völkerwelt des östlichen Europas. Entwicklungen der Neuzeit*, Studia Oecumenica Friburgensia, Herausgegeben vom Institut für Ökumenische Studien, Academic Press Fribourg, 2007.

Taylor, Charles, *Die Formen des Religiösen in der Gegenwart*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 2002.

Taylor, Charles, „Politica Recunoașterii”, *Revista Secolul 20. Europele din Europa*, 10-12/1999, 1-3/2000, pp. 491-518.

Thual, François, *Le douaire de Byzance. Territoires et identités de l'orthodoxie*, Ellipses, Paris, 1998.

United States Department of State, *Report on International Religious Freedom – Moldova, 2013*, <http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/2013/eur/222245.htm>, accesat 15.01.2015.

Weeks, Theodor R., „Managing empire: tsarist nationalities policy”, in Dominic Lieven (ed.), *The Cambridge History of Russia. Volume 2: Imperial Russia, 1689-1917*, Cambridge, Cambridge University Press, 2006, p. 27.

Înțelegerea intelectuală a experienței politice. Mărturia personală a lui Pierre Manent

Pierre Manent, *Știința politică autentică. Un dialog cu Bénédicte Delorme-Montini*
Traducere și prefață de Cristian Preda. Baroque Books&Arts, București, 2013, 264 p. (ISBN: 978-606-93241-7-2)

Hotărâtoare pentru caracterizarea cărții de față sunt două lucruri: forma în care este concepută și timpul publicării. În definitiv, din rațiuni de înțelegere, n-ar fi pesemne într-un totu exagerată extrapolarea la viața cărții a distincției pe care știința dreptului o face cu privire la viața omului: concepția și nașterea. Sub aspectul formei (concepției) cartea constă în convorbirea pe care Pierre Manent o are cu Bénédicte Delorme-Montini, iar sub aspectul nașterii (timpului publicării), relevant este doar faptul că se petrece într-un moment în care opera lui Pierre Manent este atât de bine conturată încât dă impresia unei rotunjimi care anunță, inevitabil, încheierea. Sub acest aspect, *Le regard politique* (2012) de Pierre Manent se aseamănă cu *Le Spectateur engagé*¹ (1981) de Raymond Aron: ambele cărți sunt construite sub formă dialogală (prima cu Bénédicte Delorme-Montini, iar a doua cu Jean-Louis Missika și Dominique Wolton), ambele apar la crepusculul unei cariere intelectuale (prima în 2012, când Pierre Manent avea 63 ani, iar a doua în 1981, când Raymond Aron avea 76 de ani). Nu în ultimul rând, ambele dau seama asupra formării unei persoane, căci, asemenea oricărei cărți de convorbiri care își respectă natura, planul discuției nu aparține intervievatului, iar întrebările

interviewatorului pot trimite la răspunsuri pe care probabil că el nu le-ar fi avut altcumva în minte. Altfel spus, o carte de convorbiri te forțează pe tine, cel chestionat, să te supui rigorilor fixate de celălalt. Avantajul unei asemenea construcții este că volumul de față poate servi drept excelent *vademecum* în opera lui Pierre Manent. De asemenea, poate răspunde curiozităților unui tânăr care vrea să știe „rețeta succesului” (un fel de carte de dezvoltare personală care, spre deosebire de altele care se revendică de la acest statut, este una profund autentică). Acesta este unghiul sub care recenzia de față va încerca să prezinte cartea, fiind de la sine înțeles că celălalt aspect (introducere în opera lui P. Manent) ar avea nevoie de un spațiu mult mai amplu și de altă organizare a materialului. Asemănările dintre cărțile lui Raymond Aron și Pierre Manent nu exclud însă distincțiile de care, la fel de mult, trebuie ținut cont. Aș înclina să cred că cea mai importantă este următoarea: dacă Raymond Aron încearcă să surprindă modul în care teoria se îmbină cu acțiunea (de unde și titlul *Spectatorul angajat*), Pierre Manent ilustrează cu propria devenire înțelesuri uitate ale „științei politice autentice”. Tocmai în virtutea acestei deosebiri, recenzia nu va ocoli încercarea de a reconstitui profilul „științei politice autentice” (aspect probabil mai de interes decât expunerea cărții doar dintr-un unghi parenetic).

Probabil că ascendentul strălucit al acestui tip de abordare este *Poezie*

1 Vezi Raymond Aron, *Spectatorul angajat. Dialog cu Jean-Louis Missika și Dominique Wolton*, traducere de Miruna Tătaru-Cazaban, comentarii de Radu Carp, Alexandra Ionescu și Filon Morar (București: Nemira, 2006).

și adevăr de J. W. Goethe sau, pentru o mare mare rigurozitate, *Convorbiri cu Eckerman* ale aceluiași autor. Oricine lecturează cărțile numite ale celor doi autori își va da seama, negreșit, că *bildung* (formarea în accepțiunea începutului de secol XIX) nu are prea multe în comun cu „dezvoltarea personală” (formarea în accepțiunea curentă) din simplul motiv că prima necesită un efort susținut care se întinde uneori pe o viață întreagă, o curiozitate genuină, un autentic interes către tot ceea ce ține de viață (lecturi, întâlniri).

Sub aspect compozițional, cartea este alcătuită din cinci mari părți, prefăcute de textul traducătorului român (Cristian Preda), el însuși student al lui Pierre Manent, și de discuția autorului despre „Știința politică autentică”. Cele cinci părți se derulează astfel: „Uceniciile” (pp. 25-50), „Filosofie, politică, religie” (pp. 51-114), „De la momentul modern la istoria universală” (pp. 115-176), „Predarea filosofiei politice” (pp. 177-192) și, în sfârșit, „Comun și universal” (pp. 193-257). Se poate observa, încă de la lectura cuprinsului, faptul că firul conducător al convorbirilor este, depotrivă, cronologic și ideatic, adică urmărește felul în care ideile s-au altoit pe biografia subiectului. Lucrarea poate fi alăturată istoriei ideilor ale cărei margini palpabile sunt de natură biografică.

Dacă metodologic cartea se circumscrie istoriei ideilor, obiectul convorbirilor nu îl reprezintă persoana autorului, ci intenția auctorială care este, în opinia traducătorului, „aceea de a formula o «știință politică autentică»” (p. 9). Rămâne de discutat în ce măsură această „intenție fundamentală” reprezintă un lucru măturisat explicit (ceea ce, desigur, ar trăda o lipsă de modestie auctorială, în manieră hegeliană, dar care, în același timp, este oarecum justificabilă în contextul operei solide pe care Manent a creat-o) ori reprezintă, mai curând, rezultatul hermeneuticii fostului său student, actualul tălmăcitor. Un lucru este cert: ceea ce Pierre Manent își propune în mod clar este să înțeleagă „ceea ce este”, adică „lucrurile omenești, umanul”.

Această dorință pare cu atât mai puternică cu cât, „în ultima vreme”, „dorința de a crea” (sprijinită pe imaginație, pe „ceea ce nu este”) copleșește „dorința de a înțelege” (p. 13). Cu toată opoziția subînțeleasă dintre imaginație („ceea ce nu este”) și realitate („ceea ce este”), ambele forme pornesc de la o cunoaștere care, pentru Pierre Manent, este înaintea de toate istorică: în intenția sa de a înțelege, „punctul de plecare” îl constituie „două științe politice autentice: antică (grecească) și modernă (liberală)” (p. 22). Deși ambele științe politice se aseamănă prin autenticitate, cele două sunt deosebite deoarece „în ciclul antic (Platon, Aristotel) experiența precede teoria”, iar în „ciclul modern (de la Hobbes/Locke la Tocqueville) știința politică vine înaintea și după experiență” (p. 23). În al doilea rând, știința politică antică are ca obiect cetatea, iar cea modernă drepul (drepturile omului).

De ce Pierre Manent vrea să înțeleagă sau, după unele interpretări, să construiască o (nouă) știință politică autentică? În primul rând, pentru că ciclul modern s-a încheiat –lasă să se înțeleagă– cu Alexis de Tocqueville (sec. XIX). Ceea ce a urmat a angajat un soi de vid în care se manifestă pe deplin un paradox: pe cât de mult viața oamenilor se politizează (sub aspectul experienței totalitare), pe atât se fragilizează știința/filosofia politică. Rezultatul acestor fenomene contradictorii este acela că, înconjurați până la obsesie de viață politică, „oamenii nu au instrumente pentru a gândi ceea ce se întâmplă” (p. 19). Exemplul grăitor pe care Manent îl dă este acela că la apogeul tiraniilor (Hitler-Stalin), oamenii nu au putut să metabolizeze această experiență concretă sub aspectul conceptelor „tiran-tiranie”. Concluzia lui Pierre Manent este necruțătoare, aproape apodictică: „Marii filosofi ai secolului XX au avut puțin de spus despre chestiunile politice” (p. 20). Nu este clar cum trebuie interpretată această afirmație: la evenimente politice majore, chiar unice în istoria umanității (totalitarismul) nu s-au conturat gânditori politici majori sau, mai aproape de formularea litarală, marii

filosofi ai secolului XX s-au exprimat mai mult despre alte subiecte decât cele politice? Exemplul pe care îl sugerează Manent este următorul: după cum Franța post-1789 a fost „capabilă să se înțeleagă pe sine” prin crearea unei științe politice autentice (Constant-Guizot-Tocqueville), Europa post-totalitară, deși a avut gânditori mari, nu a creat o știință politică și, astfel, nu a reușit să se gândească pe sine. În această chestiune, Manent are și nu are dreptate. Are dreptate dacă în Europa posttotalitară includem și construcția europeană întrucât deja a argumentat faptul că Uniunea Europeană se situează în răspăr cu forma politică (această sintagmă reprezintă cheia de boltă a operei sale) numită națiune, dar nu știe cu ce să o înlocuiască². Nu are dreptate dacă reducem Europa posttotalitară doar la experiența fascismului (cu toate variațiile sale) și a comunismului întrucât există deja o reflecție solidă de natură să pună bazele unei „științe politice posttotalitare” (tot așa cum 1789 și Imperiul Francez au creat, după spusele sale, „știința politică liberală a societății democratice”). Această „știință politică posttotalitară” ar putea fi conturată cu operele gânditorilor Hannah Arendt (*Originile totalitarismului*³ din 1951, *Condiția umană* din 1958⁴) – Raymond Aron – Leo Strauss (singur și împreună cu Alexandre Kojève în *Despre tiranie*, pornind de la textul lui Xenofon⁵). În spiritul argumentației lui Pierre Manent (orice experiență politică adevărată trebuie să angajeze o reflecție matură, autentică), problema poate fi tranșată dacă încercăm să răspundem la întrebarea: care este experiența concretă de la care

trebuie să pornim în construcția unei reflecții sistematice? Din punctul meu de vedere, marea experiență a vremurilor noastre este globalizarea (sau mondializarea, după cum se preferă în mediul francofon) ale cărei forme de manifestare sunt extinderea europeană prin diminuarea suveranității (adică diminuarea formei politice a națiunii) și puternicul val migraționist la care este actualmente supusă Europa. Din perspectiva globalizării, integrarea europeană nu mai este atât de legată de Europa posttotalitară ceea ce justifică temerea lui Pierre Manent că noi, în acest moment, trăim o mare experiență politică pe care însă nu știm cum să o înțelegem din punct de vedere intelectual. Pierre Manent are dreptate să afirme, la interpelarea partenerului de dialog, că relativismul îngreunează reflecția politică, însă nu este singurul. Relativismului trebuie să îi fie adăugată și corectitudinea politică (*political correctness*) ca fenomen distinct și mult mai periculos. De asemenea, în listă se află și nihilismul pe care Manent îl definește drept „pierdere a încrederii în rațiunea umană” (p. 17) și, totodată, „lipsă de iubire pentru ce ține de om” (p. 18), relativismul fiind o formă *light* de nihilism. Relativismul, înțeles ca pluralitate metodologică, nu este greșit cât timp conduce la concluzie, dar dacă relativismul nu înseamnă nimic altceva decât imposibilitatea de a ajunge la o concluzie și, chiar mai rău, incriminarea străduinței de a trage linie sub o anumită opțiune, atunci diagnosticul lui Manent este îngrijorător de pertinent. În orice caz și indiferent de relațiile care se stabilesc între ele, relativismul, corectitudinea politică și nihilismul împiedică însăși educația politică care furnizează criteriile pentru „analiza unei situații politice, evaluarea unui regim politic”, dat fiind că gândirea experienței nu se poate face în absența unor instrumente specifice (p. 111).

După această discuție critică despre posibilitatea „științei politice autentice”, este firesc să ne întrebăm care este definiția cu care lucrează Manent? Într-un loc, autorul spune că știința politică reprezintă „examinarea riguroasă a

2 Vezi Pierre Manent, *Rațiunea națiunilor*, traducere de Cristian Preda (București: Nemira, 2007).

3 Vezi Hannah Arendt, *Originile totalitarismului*, traducere de Ion Dur și Mircea Ivănescu, ediția a 2-a (București: Humanitas, 1994).

4 Vezi Hannah Arendt, *Condiția umană*, traducere de Claudiu Vereș și Gabriel Chineia (Cluj: Idea Design & Print, 2007).

5 Vezi Leo Strauss, Alexandre Kojève, *Despre tiranie*, traducere de Claudiu Sfirschi-Laudat (Cluj-Napoca: Tact, 2014).

chestiunii dreptății, așa cum e ea în viața politică” (p. 70). În alt loc, susține că știința politică, înțeleasă ca discurs normativ și nu alcătuire empirică (adică sub aspectul unei „filosofii politice”), reprezintă „o manieră de a vorbi despre ceea ce e comun” (p. 209). În ceea ce privește definiția politicii, Manent a deprins-o de la magistrul său, Raymond Aron: „locul unde viața umană își găsește tensiunea proprie și își dă la iveală miza” (p. 57). Legătura dintre politică și știința politică este examinată de Manent printr-un exemplu sugestiv: în condițiile în care „viața politică este animată de «partide»”, „filosoful caută ce e «drept» în punctul de vedere al fiecărui partid” astfel că, misiunea veritabilei științe politice este, potrivit lui Tocqueville, „«nu de a vedea diferit, ci mai departe decât partidele»” (p. 72).

Înțeleasă drept „cauză a ordinii și a dezordinii” în viața umană (p. 14), discuția lui Pierre Manent despre politică și știința politică are meritul de a repune pe masă „rolul *tymos*-ului în viața omului”: în accepțiunea grecilor, *tymos*-ul reprezenta partea esențială a sufletului întrucât, prin manifestările sale, omul devine un subiect interesant. Astfel că, fidel influenței primite de la Bloom, Pierre Manent consideră că „aspectele cele mai interesante ale vieții umane țin de planul motivelor” (p. 82). Astfel, accepțiunea vieții politice ca arenă a motivațiilor personale învecinează știința politică de cunoașterea de sine, care, pentru Manent, „constă în a discerne cum anume, în propriul nostru suflet, sunt dispuse motivațiile umane, motivații *comune* tuturor ființelor umane” (p. 83). Astfel, știința politică, aplecându-se asupra vieții politice cu intenția de a o înțelege, nu face altceva decât să cunoască omul social, omul care acționează în spațiul comun. Importanța motivațiilor umane (care se situează deasupra simplor idei intelectuale) îl convinge pe Manent să polemizeze cu Max Weber căruia îi reproșează în *Etica protestantă și spiritul capitalismului* faptul că, neglijând motivele, „transformă o idee în cauză socială”:

„ideile formulează sau rezolvă o situație politică, respectiv problemă politică, dar situația ori problema politică înseamnă întotdeauna o anumită configurare a motivelor umane: de ce să te supui, cum s-o faci și față de cine?” (p. 127).

Chiar și dacă nu s-ar ști nimic despre Pierre Manent, modul de definire a unor concepte pe care, ca *spectator angajat* și în deplină fidelitate față de intenția auctorială, le aplică la înțelegerea unor fenomene apăsătoare ale experienței contemporane (corectitudinea politică drept „teamă de dezastru”, UE nu ca spațiu politic, ci ca umanitate, mai precis ca „religie a umanității care interzice formularea problemei omului”, globalizarea între omogenizare și unificare, privite ca orientări distincte, dacă nu chiar antagonice, etc), denotă un gânditor înclăsat, un autor care se situează deasupra delimitărilor științifice. Pierre Manent aparține pe deplin acelor „figuri intelectuale fără ralie disciplinară” care definesc „specificul Franței” (p. 97). De bună seamă, intelectualul înclăsat, „cu operă neîncadrabilă în categoriile vieții universitare și ale cercetării” nu reprezintă un proiect personal de viață, ci este mai curând rezultatul unor întâlniri personale, a unor lecturi și a unor discuții. Oamenii, cărțile și dialogul reprezintă, s-ar putea spune, cei trei factori care l-au plămădit pe omul (cetățeanul) și autorul Pierre Manent. Cu această afirmație deja a fost atins al doilea obiectiv al recenziei de față – cartea ca mărturie a formării personale, în tradiția intelectual-morală a *bildung*-ului. Ca un telescopaj asupra vieții sale, Pierre Manent consimte că „cei trei poli de influență”, „cele trei atitudini care reclamă devoțiune completă” (politică, religia și filosofia) se datorează a trei personalități decisivie: Raymond Aron, Jacques Maritain, respectiv Leo Strauss (p. 85). De cele mai multe ori, Manent lasă impresia că a pătruns o operă prin autorul acesteia pe care l-a cunoscut personal. De fapt, el însuși recunoaște importanța hotărâtoare a „coeficientului sau caracterului personal al întâlnirii” întrucât este „ceva care ține de pasiune

și de iubire" (p. 54): „Fiecare persoană care a jucat un rol important în viața mea intelectuală i-a transmis ștafeta celui care s-a ocupat de educația mea în perioada următoare" (p. 53). Cu amărăciune, constată că „astăzi, influența personală e greu de imaginat pentru că totul e mediat de instituții" (p. 93). Orice întâlnire personală presupune dialog, iar acest lucru se vede și în preferința pe care Pierre Manent a avut-o față de seminar („La EHESS⁶, seminarul a reprezentat centrul de gravitație al vieții mele intelectuale"), în opoziție cu prelegerea magistrală. Dacă prelegerea este artificială (instituțională), adresându-se punii public anonim, seminarul reflectă o „formulă vie", unde „publicul interesat" este sudat de „prietenie și muncă intelectuală" (p. 181).

În cazul primei întâlniri majore, cea cu Raymond Aron, deși îl arată departe de a fi preocupat „de exercitarea unei influențe personale", totuși „Aron m-a educat prin persoana sa, adică prin modul de a se purta în lume și de a-și exprima umanitatea în fața semenilor", arătând astfel „faptul că doar o îndelungată educare a minții și a judecății îngăduie o orientare cât de cât sigură în viața politică" (p. 55). Aici mi se pare că se află argumentul principal pentru sugestia de a citi această carte de convorbiri în cheia *bildung*-ului, căci este vorba despre cunoașterea care nu doar informează, ci și formează omul, îi conferă o orientare în viața personală și, mai important, socială. Prin extensie, se poate spune că absența educației politice, aptă să furnizeze instrumentele pentru înțelegerea experienței politice (care, dependentă sau nu de factorul personal-subiectiv, se întâmplă la nivel obiectiv), se răsfânge inclusiv asupra calității vieții politice. Exemplul pe care îl dă Manent este opoziția dintre Sartre (care „nu știa niciodată despre ce anume vorbea în politică") și Aron (care arată că „judecata politică, departe de a izvorî pur și simplu din valorile sau din alegerea noastră,

din «proiectul» nostru, se bazează mereu pe analiza răbdătoare a realităților politice").

Pe lângă faptul că Aron a fost important pentru că „l-a învățat să abordeze politica", tot el l-a orientat către Leo Strauss care „a avut cea mai mare influență" (p. 60) întrucât „l-a eliberat de punctul de vedere sociologic" (opera minții nefiind influențată de societate, ci de autorul ei). Prin Strauss a început să „înțeleagă locul religiei în societățile creștine" (p. 65). Lărgindu-și interesul de la Leo Strauss la școala straussuriană, l-a descoperit pe Allan Bloom care i-a adus America în propria viață (p. 77) și i-a deschis drumul către „tradiția orală, către interpretarea cărților" (p. 73). Prin Bloom, Manent descoperă „planul motivelor", învățând să-și pună întrebarea cu valoare metodologică: „care sunt motivațiile ființelor umane?" (p. 82). Manent mai evocă întâlnirea cu Stanislas și Aniouta Fumet, la al căror cerc îl descoperă pe André Frossard care, „nu-mi ierta iubirea de Rousseau" (p. 93). La seminarul lui Aron cunoaște figurile care definesc generația gânditorilor inclassabili: J. C. Casanova, A. Besançon, Claude Lefort. După seminarul lui Aron urmează gruparea din jurul revistei *Commentaire*, prezidată tot de Aron, și gruparea de la EHESS, prezidată de F. Furet, unde se află alături de M. Gauchet, B. Manin, P. Rosanvallon, K. Pomian, J. Juillard (o parte dintre aceștia fiind traduși, selectiv, și în limba română). „Lecția acestui grup a fost raportul foarte strâns cu experiența istorică" (p. 113). După ce l-a asistat pe Raymond Aron la Collège de France, a urmat Emmanuel le Roy Ladurie. Perioada acestei ucenicii (1974-1992) este, după propria mărturie, perioada de început a „proiectului meu intelectual" în care descoperă, prin Machiavelli, „diferența modernă" (p. 118), concretizată în apariția lucrării *La cité de l'homme* (1994)⁷. Acest parcurs intelectual care se consacră într-o

⁶ École des Hautes Etudes en Sciences Sociales (EHESS)

⁷ Vezi Pierre Manent, *Cetatea omului*, traducere de Cristian Preda și Ioana Popa (București: Babel, 1998).

identitate intelectuală se cuantifică prin obiectii pe care Pierre Manent le formulează la lucrări de René Girard (teoria violenței), Max Weber, chiar Raymond Aron, etc.

Prin densitatea informațiilor și prin suplețea argumentelor, cartea analizată nu se numără între cele care pot fi citite oricum, dar, cu toate acestea, poate fi citită oricând. Este utilă atât ca introducere în opera lui Pierre Manent, cât și ca rezumat pentru cei care sunt deja familiarizați, sub o formă

sau alta, cu gândirea cercetătorului francez. Totodată, este o carte de mare forță polemică, căci multe din ideile transmise pot fi asumate ca ipoteze în construcția unor argumente suplimentare. Pentru aceste motive cartea lui Pierre Manent trebuie să se afle dacă nu pe masa de lucru, atunci măcar în servieta oricărui cetățean interesat să participe *altfel* (decât majoritatea) la viața politică.

Nicolae Drăgușin

[„Dimitrie Cantemir” Christian University]

Index de autori

Drd. Irina Dercaci Sercău, doctorand, Universitatea de Vest din Timișoara.

Nicolae Drăgușin este doctor în filosofie cu teză despre Hegelianismul de stânga. Lector universitar la Facultatea de Științe Politice (Universitatea Creștină Dimitrie Cantemir din București). Cercetător post-doctoral la Universitatea din București. Interese de cercetare: teologii politice (secolele XVIII-XX), relația dintre studiile de comunicare și religie, politică.

Florin Grecu este doctor în științe politice, 2011, Facultatea de Științe Politice, Universitatea din București; Lector Univ. Dr. la Universitatea Hyperion din București, specializarea Științe Politice, 2012, A scris volumul „*Construcția unui partid unic: Frontul Renașterii Naționale*“, Editura Enciclopedică, București, 2012 și a publicat diferite articole despre regimul monarhiei autoritare, precum și de analiză electorală, în revistele *Sfera Politicii*, *Polis* și *South-East European Journal of Political Science*.

Anița Grigoriu, Asist. univ. dr., Facultatea de Științe Socio-Umane, București, Universitatea Spiru Haret.

Iulia Medveschi, Masterandă, Comunicare Politică, anul 2, „Babeș-Bolyai“ University – Cluj-Napoca.

Dan Sultănescu, doctorand în comunicare, politolog, absolvent al SNSPA, Facultatea de Științe Politice. În prezent, director executiv al Fundației Multimedia pentru democrație locală și coordonator al portalului www.infopolitic.ro. Are experiență în analiza și comunicarea politică, începând cu 2000. Coautor al mai multor volume de analiză politică, autor de articole în publicații din presa românească de după 1997.

Enache Tușa este lector doctor la Facultatea de Istorie și Științe Politice a Universității „Ovidius“ din Constanța din anul 2005 și cercetător științific la Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale al Academiei Române unde își desfășoară activitatea din anul 2006. A absolvit *Facultatea de Drept* în a Universității *Ovidius* din Constanța (2000), *Facultatea de Științe Politice* din cadrul Universității din București (2006) și *Facultatea de Sociologie* din cadrul Universității din Craiova. Doctor în științe politice al Universității din București este specializat în *sociologie politică*, *identități regionale* și *antropologia comunităților etnice*. Ultimele publicații : Enache TUȘA – *Revoluția română prin ochii unui contemporan. Câteva reflecții asupra unor evenimente confuze*, în „Sfera Politicii“, An. XXII, nr. 6 (182) noiembrie-decembrie 2014. Volumul editat de Henrieta Anișoara Șerban și Cristian-Ion Popa, *Filosofie politică republicană: ipostaze moderne și contemporane* cu o contribuție Enache TUȘA, *Proiecte și viziuni asupra formei de guvernământ republicane în societatea românească*, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale, București, 2014, 310 p.

Ilarion Țiu, Conf. univ. dr., Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir“ din București.

SUMMARY

Colectiv – causes and effects in the Romanian society

Florin Grecu <i>The political effects of the „Collective” case: Government by technocrats.....</i>	3
Enache Tuşa <i>COLLECTIVE – The disaster that changed an era</i>	19
Aniţa Grigoriu <i>Online communication and its social impact in the Collective incident.....</i>	30
Dan Sultănescu <i>Who was to blame for the accident in the Colectiv Club? Who profited most from the accident?.....</i>	36
Ilarion Țiu <i>Sociological research. Furies, hopes and disappointments of students after #colectiv.....</i>	49

Varia

Iulia Medveschi <i>The inefficiency of the Turkish political regime. A radiography of the Justice and Development Party.....</i>	67
Irina Dercaci Sercău <i>Bessarabia and „Russian Canonical Territory” or „the Conflict” of the Metropolitan Churches.....</i>	77

Review

<i>Intellectual Understanding of Political Experience. Pierre Manent's Personal Testimony (Nicolae Drăguşin).....</i>	85
<i>Pierre Manent, Ştiinţa politică autentică. Un dialog cu Bénédicte Delorme-Montini</i>	

Index of authors.....	91
------------------------------	-----------

Summary	93
----------------------	-----------

Colectiv – causes and effects in the Romanian society

„Sfera Politicii” este înregistrată în Catalogul Publicațiilor din România la numărul 4165.
*Textele vor fi trimise redacției. Deciziile privind publicarea sunt luate de către echipa editorială.
Pentru a reproduce un text din revistă este necesar acordul scris al redacției „Sfera Politicii”.
Reproducerea textelor în alte condiții constituie o infracțiune
și se pedepsește conform legilor în vigoare.*

